

**ΑΝΟΙΚΤΟ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΚΥΠΡΟΥ**

**ΣΧΟΛΗ
ΑΝΘΡΩΠΙΣΤΙΚΩΝ ΚΑΙ
ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ**

**ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΣΠΟΥΔΩΝ
«ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑ ΚΑΙ ΝΕΑ ΔΗΜΟΣΙΟΓΡΑΦΙΑ»**

ΔΙΑΤΡΙΒΗ ΕΠΙΠΕΔΟΥ ΜΑΣΤΕΡ

ΤΙΤΛΟΣ ΔΙΑΤΡΙΒΗΣ

Οι κοινωνικές στάσεις και αντιλήψεις των φωτορεπόρτερ
για την αξιολόγηση της σημαντικότητας των γεγονότων,
με σκοπό τη φωτογραφική αποτύπωσή τους.

ΟΝΟΜΑ ΦΟΙΤΗΤΗ

Χρίστος Μιλτιάδης

ΟΝΟΜΑ ΕΠΙΒΛΕΠΟΝΤΑ

Δρ. Χρύσανθος Χρυσάνθου

ΛΕΥΚΩΣΙΑ, ΜΑΙΟΣ 2014

Ευχαριστίες

Για την εκπόνηση της έρευνας αυτής, χρειάστηκε να αφιερώσω πολύ χρόνο σε μια πάρα πολύ δύσκολη περίοδο. Πρώτα από όλα, θα ήθελα να ευχαριστήσω την οικογένειά μου, τη σύζυγο και τα τρία μου παιδιά για την υπομονή και τη συμπαράστασή τους, ώστε να φτάσω στο τέλος του δρόμου και να τους απολογηθώ για τα πράγματα που στερήθηκαν με την απουσία μου.

Θα ήθελα να ευχαριστήσω επίσης τους δώδεκα φωτορεπόρτερ που εθελοντικά συμμετείχαν στην έρευνα και μου έδωσαν την ευκαιρία με τα στοιχεία που κατέθεσαν να φτάσω στο επιθυμητό ερευνητικό αποτέλεσμα. Τους εύχομαι κάθε καλό, στους ιδίους και τις οικογένειές τους, όπως επίσης τους εύχομαι δύναμη και κουράγιο για τη συνέχιση του πολύ καλού φωτογραφικού έργου που επιτελούν. Η σπουδαιότερη πτυχή της όλης έρευνας ήταν η ευκαιρία και η εμπειρία της συναναστροφής και συζήτησης με τους δώδεκα αυτόπτες μάρτυρες των γεγονότων της ιστορίας της Κύπρου από το 1975 μέχρι σήμερα.

Η παρούσα εργασία είναι αποτέλεσμα μεγάλης και επίπονης προσπάθειας που δεν θα υλοποιείτο χωρίς τη βοήθεια του επιβλέποντα δρα Χρύσανθου Χρυσάνθου, μέλους του Συνεργαζόμενου Εκπαιδευτικού Προσωπικού του Ανοικτού Πανεπιστημίου Κύπρου. Η πίστη του στην από μέρους μου προσπάθεια και στον ενθουσιασμό μου για το θέμα της έρευνας φάνηκε από την πρώτη στιγμή που μου έδωσε τις κατευθυντήριες γραμμές για την εκπόνησή της. Η εμπειρία του, η ακαδημαϊκή κατάρτισή του, η πλούσια γνώση του επί του αντικειμένου που διερευνούσα ήταν το κλειδί της επιτυχίας.

Θα ήθελα επίσης να ευχαριστήσω την αναπληρώτρια καθηγήτρια Σοφία Ιορδανίδου και τη λέκτορα Jahna Otterbacher του ΜΠΣ «Επικοινωνία και νέα Δημοσιογραφία» του ΑΠΚΥ για τις γνώσεις που μου μετέδωσαν μέσω των θεματικών ενοτήτων που μου δίδαξαν. Αυτές οι γνώσεις αποτέλεσαν το υπόβαθρο για τη διατριβή αυτή και θα είναι η βάση για τις περαιτέρω ακαδημαϊκές μου δραστηριότητες, αλλά και τις επαγγελματικές μου κινήσεις.

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η εργασία αυτή διερευνά τις κοινωνικές στάσεις και αντιλήψεις των φωτορεπόρτερ για την αξιολόγηση σημαντικών γεγονότων, με σκοπό τη φωτογραφική αποτύπωσή τους. Σκοπό έχει να αναδειχθούν τα κριτήρια, με τα οποία οι φωτορεπόρτερ προσεγγίζουν τα γεγονότα εν τη γενέσει τους και πώς αποφασίζουν πού να εστιάσουν τον φωτογραφικό τους φακό.

Βασική παράμετρος της Δημοσιογραφίας είναι η αξιολόγηση, ιεράρχηση και κατάταξη γεγονότων ως «ειδήσεων» στην ατζέντα των Μέσων Επικοινωνίας (agenda setting process). Συστατικό στοιχείο των «ειδήσεων» αποτελεί και το φωτορεπορτάζ, η φωτογραφική αποτύπωση των γεγονότων, η οποία ενισχύει με πληροφορίες, συναισθήματα και εικόνες το κειμενικό ρεπορτάζ, ενώ πολλές φωτογραφίες μπορεί να προβληθούν ως αυτόνομες «ειδήσεις».

Τα βασικά ερευνητικά ερωτήματα είναι: μέσα από ποιες διαδικασίες και πώς καθορίζεται η ατζέντα έντυπων και ψηφιακών Μέσων Επικοινωνίας και πώς εμπλέκονται σε αυτές τις διαδικασίες οι φωτορεπόρτερ; Γιατί οι φωτορεπόρτερ ή/και οι «πυλωροί» (διευθυντές, αρχισυντάκτες κ.λπ.) επιλέγουν συγκεκριμένα γεγονότα ανάμεσα σε πολλά άλλα για τη φωτογραφική τους αποτύπωση και τη συμπερίληψη των σχετικών φωτογραφιών στο περιεχόμενο έντυπων και ψηφιακών Μέσων Επικοινωνίας; Πώς οι κοινωνικές στάσεις και αντιλήψεις των φωτορεπόρτερ επηρεάζουν στη φωτογράφιση γεγονότων, καθώς τα Μέσα Επικοινωνίας δεν απεικονίζουν, αλλά κατασκευάζουν μια εικόνα της κοινωνικής πραγματικότητας;

Προκειμένου να δοθούν τεκμηριωμένες απαντήσεις στα ερευνητικά ερωτήματα που τέθηκαν, είναι σημαντικό να σκιαγραφηθεί η προσωπικότητα του κάθε φωτορεπόρτερ. Αυτό σημαίνει ότι θα πρέπει να εξεταστούν η εκπαίδευση και οι γνώσεις τους στο αντικείμενο της φωτοειδησεογραφίας και ταυτόχρονα οι κοινωνικές στάσεις τους απέναντι στον ρόλο της δημοσιογραφίας για την ενημέρωση των πολιτών με την κάλυψη σημαντικών γεγονότων. Η προσωπική μαρτυρία του κάθε φωτορεπόρτερ ως λειτουργού των έντυπων Μέσων Επικοινωνίας, ο οποίος βρίσκεται καθημερινά μέσα στα γεγονότα που διαδραματίζονται

στην κυπριακή κοινωνία, θα μπορεί να αποτελέσει πρωτογενές υλικό για τη διερεύνηση του θέματος της διατριβής, όπως έχει διατυπωθεί.

Προσκλήθηκαν 12 εν ενεργεία φωτορεπόρτερ που εργάζονται στα έντυπα Μέσα Επικοινωνίας της Κύπρου και έδωσαν προσωπική συνέντευξη, στη βάση ερωτηματολογίου, για όλα τα ζητήματα που αντιμετωπίζουν καθημερινά κατά την εξάσκηση του επαγγέλματος τους. Χρησιμοποιήθηκε για την έρευνα των κοινωνικών στάσεων των φωτορεπόρτερ η ποιοτική μέθοδος έρευνας και συγκεκριμένα το ερευνητικό εργαλείο των εις βάθος συνεντεύξεων.

Οι συνεντεύξεις των φωτορεπόρτερ καταγράφηκαν σε βίντεο, με την άδεια των συνεντευξιαζομένων, το οποίο έχει επισυναφθεί ως παράρτημα τεκμηρίωσης για την έρευνα. Επίσης το υλικό των συνεντεύξεων έχει χρησιμοποιηθεί για την ετοιμασία ντοκιμαντέρ εμπλουτισμένο με φωτογραφίες γεγονότων που τράβηξαν οι συνεντευξιαζόμενοι φωτορεπόρτερ, καθώς και οπτικοακουστικό υλικό από το Ραδιοφωνικό Ίδρυμα Κύπρου (ΡΙΚ).

Η έρευνα αυτή έδωσε τη δυνατότητα να φωτιστούν διάφορες πτυχές του επαγγέλματος του φωτορεπόρτερ, της θέσης που κατέχει στη λειτουργία των Μέσων Επικοινωνίας, καθώς και της διαδικασίας για την φωτοειδησεογραφική κάλυψη γεγονότων.

Τα κυριότερα ευρήματα και συμπεράσματα της έρευνας είναι τα ακόλουθα:

1. Το κοινό στοιχείο για όλους τους φωτορεπόρτερ είναι η μεγάλη αγάπη για τη φωτογραφία και κατ' επέκταση τη φωτοειδησεογραφία. Στην πλειοψηφία τους έχουν ακαδημαϊκή κατάρτιση στο αντικείμενο της φωτογραφίας και είναι όλοι επαγγελματίες φωτορεπόρτερ για πάνω από δέκα χρόνια. Εργάζονται με μικρές οικονομικές απολαβές και χρησιμοποιούν δικό τους φωτογραφικό εξοπλισμό, όπως επίσης και μεταφορικό μέσο. Παρόλο που οι οικονομικές τους απολαβές είναι χαμηλές σε σχέση με άλλους συναδέλφους τους, εντούτοις ανταποκρίνονται στο καθήκον τους για την ενημέρωση του κοινού με ενθουσιασμό, πάθος, σοβαρότητα και προσοχή, λειτουργώντας ως επί το πλείστον μέσα στο πλαίσιο και με βάση τους κανόνες της δημοσιογραφικής δεοντολογίας, όπως προκύπτει από τις συνεντεύξεις των ιδίων.

2. Συνήθως παίρνουν οδηγίες για τα γεγονότα που θα φωτογραφίσουν βάσει προγράμματος από τον αρχισυντάκτη και τους συναδέλφους τους δημοσιογράφους, το οποίο εκπονείται καθημερινά, ανάλογα με την ατζέντα και τις προτεραιότητες του συγκεκριμένου Μέσου Επικοινωνίας, στο οποίο εργάζονται. Ωστόσο, δεν αποφεύγουν να παίρνουν πρωτοβουλίες, να προσπαθούν να ενημερώνονται πέραν των πληροφοριών που τους δίνονται και να καταγράφουν θέματα που οι ίδιοι πιστεύουν ότι είναι άξια να προβληθούν ως είδηση. Πολλές φορές βρέθηκαν σε γεγονότα, έβγαλαν φωτογραφίες και ακολούθως ενημέρωσαν τους αρχισυντάκτες τους. Είναι καθημερινά σε συνεχή αναμονή για να μεταβούν, αν χρειαστεί, σε έκτακτα γεγονότα για να τα καταγράψουν φωτογραφικά.

3. Αναζητούν πάντοτε την καλύτερη δυνατή οπτική γωνία λήψης στο θέμα, η οποία θα προσφέρει όλα τα στοιχεία που χρειάζονται για το γεγονός: τι, πού, πώς, ποιος, πότε, γιατί; Η φυσική και η πνευματική παρουσία τους στη διαδικασία λήψης φωτογραφιών στα γεγονότα, τους ωθεί στο να συνδυάζουν τις ακαδημαϊκές, τις εμπειρικές και τις τεχνικές τους γνώσεις για τη φωτογραφία με τις κοινωνικές τους αντιλήψεις, προκειμένου να συνθέσουν και να καταγράψουν οπτικά τις πληροφορίες για τα γεγονότα ως ειδήσεις. Στην πλειοψηφία τους οι φωτορεπόρτερ έχουν φωτογραφική παιδεία και την αξιοποιούν, με σκοπό οι φωτογραφίες τους να περιλαμβάνουν και στοιχεία καλλιτεχνικής σύνθεσης στο φωτογραφικό κάδρο.

4. Κατά την άσκηση του επαγγέλματός τους εκθέτουν τη σωματική αλλά και την ψυχική τους υγεία σε κινδύνους. Ωστόσο, είναι προσεκτικοί και έχουν σύμβουλο το φόβο για το μέχρι που μπορούν να φτάσουν. Αποφεύγουν να επιδιώκουν τον κίνδυνο για τον εαυτό τους, αλλά και τον εξοπλισμό τους. Σε περίπτωση που κινδυνεύει ή υποφέρει άνθρωπος δίπλα τους, πρώτα βγάζουν φωτογραφίες γιατί είναι είδηση και μετά επεμβαίνουν. Στη διαδικασία λήψης εικόνων πόνου και δράματος, ενώ προσπαθούν να αποδώσουν τα γεγονότα φωτογραφικά, εκτίθενται σε έντονες και ψυχοφθόρες καταστάσεις, που τους προκαλούν κατά βάθος αναστάτωση και τους αφήνουν ψυχικά τραύματα. Οι ίδιοι αναφέρουν περιπτώσεις που στην προσπάθεια καταγραφής ανθρώπινου δράματος, ενώ αναστατώνονται ψυχικά, συνεχίζουν το έργο τους, γιατί θεωρούν ότι αυτό είναι το καθήκον τους. Επίσης η καταγραφή των θεμάτων με έντονα

ανθρώπινα συναισθήματα γίνεται, όπως αναφέρουν, με πολύ προσοχή και σεβασμό, ώστε για να προστατευτεί η αξιοπρέπεια των προσώπων που απεικονίζονται στις φωτογραφίες.

5. Όσον αφορά τη σχέση τους με τους «πυλωρούς» των Μέσων Επικοινωνίας (διευθυντές, αρχισυντάκτες κ.λπ.), φαίνεται ότι προσπαθούν να διατηρήσουν εν μέρει την ανεξαρτησία τους. Για παράδειγμα, αναφέρουν ότι παραδίδουν μικρό αριθμό φωτογραφιών από εκείνες που τράβηξαν, για να περιορίσουν με αυτό τον τρόπο τις φωτογραφικές επιλογές του αρχισυντάκτη ως προς το θέμα και να μην υπάρχει η πιθανότητα αλλοίωσης της είδησης όπως την είδαν και την αντιλήφθηκαν οι ίδιοι ως μάρτυρες των γεγονότων. Οι φωτορεπόρτερ μέσα από τις φωτογραφίες που δημιουργούν και προωθούν για δημοσίευση, στην πραγματικότητα μεταφέρουν τη δική τους άποψη για τα γεγονότα. Στην ουσία καθορίζουν την ένταση πρόσληψης των γεγονότων, ενώ μάλιστα σε ορισμένες περιπτώσεις προτείνουν και την ερμηνεία τους, με τις λεζάντες των φωτογραφιών που παραδίδουν στους αρχισυντάκτες.

Όταν αποτυπώνουν γεγονότα σε φωτογραφίες, οι φωτορεπόρτερ έχουν πάντοτε υπόψη τους ότι οι πρώτοι που πρέπει να πειστούν για το ότι αυτές ανταποκρίνονται και αποδίδουν τα γεγονότα είναι οι αρχισυντάκτες. Αυτή είναι η καθημερινή τους δοκιμασία και το διαβατήριο της ύπαρξής τους στο Μέσο Ενημέρωσης, στο οποίο εργάζονται. Με αυτό τον τρόπο μπορούν να κερδίσουν την εμπιστοσύνη των εργοδοτών τους για την επαγγελματική διεκπεραίωση του έργου τους.

6. Οι 12 συνεντευξιασθέντες φωτορεπόρτερ έχουν υψηλό αίσθημα ευθύνης για τη φωτογραφική ενημέρωση των πολιτών για γεγονότα και εξελίξεις. Γνωρίζουν ότι οι φωτογραφίες τους που δημοσιεύονται στα έντυπα Μέσα Επικοινωνίας αποτελούν κατασκευή της κοινωνικής πραγματικότητας και όχι πιστή απεικόνισή της, καθόσον στη φωτογραφική αποτύπωση των γεγονότων υπεισέρχεται και ο παράγοντας των δικών τους κοινωνικών στάσεων και αντιλήψεων. Επιδιώκουν, ωστόσο, να είναι αντικειμενικοί, να μη μεροληπτούν στη φωτογραφική αποτύπωση των γεγονότων, αλλά και των πρωταγωνιστών τους, έχοντας υπόψη τους ότι κριτές είναι οι αναγνώστες, οι οποίοι θα αξιολογήσουν την αξιοπιστία των φωτορεπόρτερ - αυτοπτών μαρτύρων σε γεγονότα.

7. Οι φωτορεπόρτερ, μέσα από τις συνεντεύξεις τους, αναδεικνύονται ως αυτόπτες μάρτυρες και καταγραφείς των γεγονότων της νεότερης Ιστορίας της Κύπρου. Το θέμα της καταγραφής της Ιστορίας είναι ένα από τα πιο σημαντικά στοιχεία που τους απασχολούν, γιατί ξέρουν ότι το φωτογραφικό υλικό που δημιούργησαν είναι οπτικά ιστορικά τεκμήρια, έστω μέσα από το δικό τους πρίσμα. Η φωτογραφίες, τις οποίες δημιουργούν σήμερα, θα αποτελέσουν πρωτογενές υλικό για τον ιστορικό του μέλλοντος. Το ερώτημα που απασχολεί τους φωτορεπόρτερ είναι κατά πόσο ο ιστορικός που θα χρησιμοποιήσει τις φωτογραφίες τους θα δώσει διαφορετική ερμηνεία στα γεγονότα, από εκείνη που έδωσαν οι ίδιοι όταν αποτύπωναν φωτογραφικά τα συγκεκριμένα γεγονότα.

Αναλυτικότερα ορισμένα από τα συμπεράσματα της έρευνας είναι τα εξής:

1. Οι φωτορεπόρτερ ως επί το πλείστον δεν εμπλέκονται στις διαδικασίες που καθορίζουν την ατζέντα των εντύπων και των ψηφιακών Μέσων Επικοινωνίας στην Κύπρο. Το πρόγραμμα της κάλυψης γεγονότων καθορίζεται από τον αρχισυντάκτη, ο οποίος ακολουθεί την πολιτική και τις οδηγίες του ιδιοκτήτη. Οι φωτογραφίες που θα παραδώσουν οι φωτορεπόρτερ θα περάσουν πρώτα από το φίλτρο αξιολόγησης του αρχισυντάκτη και μετά θα προβληθούν στο κοινό με τη δημοσίευσή τους. Οι φωτορεπόρτερ, ωστόσο, μπορεί να παρέμβουν στην ατζέντα των Μέσων Επικοινωνίας, όταν μια φωτογραφία μπορεί να προκαλέσει αντίδραση. Ακριβώς γι' αυτό τον λόγο οι φωτορεπόρτερ, όταν δεν έχουν προγραμματισμένα θέματα να καλύψουν, αναζητούν θέματα για να τα εντάξουν ως σφήνα στην ήδη προκαθορισμένη ατζέντα, η οποία βέβαια είναι ρευστή. Ορισμένες φορές, ακόμα και σε σοβαρά θέματα της επικαιρότητας, τα οποία οι φωτορεπόρτερ έχουν καλύψει φωτογραφικά, διατυπώνονται διαμαρτυρίες ότι δεν προβλήθηκαν οι φωτογραφίες όπως επιθυμούσαν οι φωτορεπόρτερ ή δεν προβλήθηκαν καθόλου, χωρίς να γνωρίζουν τον λόγο, αφού οι «πυλωροί» δεν λογοδοτούν σε αυτούς για την αξιολόγηση, την ιεράρχηση και την κατάταξη των ειδήσεων στην ατζέντα του Μέσου Επικοινωνίας που διοικούν.

2. Στο ερώτημα, γιατί οι φωτορεπόρτερ ή/και οι «πυλωροί» επιλέγουν συγκεκριμένα γεγονότα ανάμεσα σε πολλά άλλα, για τη φωτογραφική

τους αποτύπωση και τη συμπερίληψη των σχετικών φωτογραφιών στο περιεχόμενο έντυπων και ψηφιακών Μέσων Επικοινωνίας, καταλήγουμε στο εξής συμπέρασμα, με βάση τις συνεντεύξεις των φωτορεπόρτερ: Η επιλογή των θεμάτων για φωτογραφική κάλυψη γίνεται βάσει α) της επικαιρότητας, β) της σημασίας του θέματος και γ) του προγραμματισμού και της πολιτικής του έντυπου Μέσου Επικοινωνίας.

α) Επικαιρότητα είναι τα γεγονότα που βρίσκονται εν εξελίξει και μπορεί να προκαλέσουν το ενδιαφέρον του κοινού. Τα γεγονότα αυτά καλύπτονται φωτογραφικά για να έχει ο αναγνώστης και την οπτική πληροφορία για τα άτομα που εμπλέκονται σ' αυτά ή για αντικείμενα και στοιχεία που έχουν σημειολογική σημασία. Σε αυτή την πτυχή της επιλογής των γεγονότων παρέχεται η ευχέρεια στους φωτορεπόρτερ να επιλέξουν πού θα εστιάσουν τον φωτογραφικό τους φακό.

β) Τα θέματα έντασης είναι αυτά που έχουν σχέση με την άμεση επικαιρότητα, αλλά με στοιχεία όπως ο θάνατος, ο πόνος και η βία. Είναι τα θέματα που, όπως έχουν αναφέρει οι φωτορεπόρτερ, «πουλάνε», δηλαδή έχουν απήχηση στο αναγνωστικό κοινό. Στα θέματα αυτά η φωτογραφική κάλυψη επιβάλλεται και οι φωτογραφίες αυτές συνήθως είναι που προβάλλονται στην πρώτη σελίδα. Είναι οι φωτογραφίες που θα ελκύσουν τον αναγνώστη. Η επιλογή για την κάλυψη και προβολή αυτών των θεμάτων είναι κατά κύριο λόγο η «αυτοπροβολή» και η «διαφήμιση» του έντυπου ή/και ηλεκτρονικού Μέσου Επικοινωνίας.

γ) Τα προγραμματισμένα θέματα που επιλέγονται για φωτογραφική κάλυψη από τους αρχισυντάκτες προορίζονται για να εμπλουτίσουν οπτικά τις συνεντεύξεις και τα ρεπορτάζ. Η φωτογραφική ενίσχυση αυτών των θεμάτων δίνει μεγαλύτερο κύρος στην άποψη αυτού που προβάλλεται.

3. Στο ερώτημα πώς οι κοινωνικές στάσεις και αντιλήψεις των φωτορεπόρτερ επηρεάζουν στη φωτογράφιση γεγονότων, διαπιστώνεται, μέσα από τις συνεντεύξεις των φωτορεπόρτερ το εξής: Οι φωτορεπόρτερ καθοδηγούνται από τις προσωπικές τους ακαδημαϊκές και πρακτικές τους γνώσεις για την τέχνη της φωτογραφίας, από τις κοινωνικές τους στάσεις και αντιλήψεις, αλλά λαμβάνουν υπόψη και το τι αναμένουν από αυτούς οι «πυλωροί» των έντυπων Μέσων Επικοινωνίας, στα οποία εργάζονται.

α) Οι φωτορεπόρτερ διαβεβαιώνουν ότι προσπαθούν να είναι αντικειμενικοί ως προς τα θέματα που αποτυπώνουν φωτογραφικά, ωστόσο αυτό δεν σημαίνει ότι δεν επηρεάζονται από τις προσωπικές κοινωνικές τους αντιλήψεις.

β) Η προσωπικότητα του κάθε φωτογράφου αποτελεί υπόβαθρο για τη λήψη των φωτογραφιών, για τη φωτογραφική κάλυψη γεγονότων, με την οποία ο φωτορεπόρτερ κατασκευάζει μια εικόνα για την κοινωνική πραγματικότητα μέσα από το δικό του πρίσμα.

γ) Παρορμώμενοι από τις κοινωνικές τους αντιλήψεις, οι φωτορεπόρτερ αναζητούν θέματα, κυρίως κοινωνικά, για την αποτύπωσή τους, επιδιώκοντας την κοινωνική παρέμβαση, την ευαισθητοποίηση της κοινής γνώμης και την κινητοποίηση κέντρων αποφάσεων για ανάληψη δράσης.

δ) Διαπιστώνονται επίσης οι ευαισθησίες των φωτορεπόρτερ σε κοινωνικά θέματα που περιλαμβάνουν στοιχεία ανθρώπινου πόνου και δράματος. Οι φωτορεπόρτερ στις συνεντεύξεις τους διαβεβαιώνουν ότι προσπαθούν κατά τη λήψη τέτοιων φωτογραφιών να μη θίξουν και να μην προσβάλουν την αξιοπρέπεια των ανθρώπων. Ενεργούν κατά αυτόν τον τρόπο, όπως αναφέρουν, όχι γιατί το επιβάλλει ο Κώδικας Δημοσιογραφικής Δεοντολογίας, αλλά με βάση τις κοινωνικές τους αντιλήψεις.

ε) Στην πλειοψηφία τους οι φωτορεπόρτερ τραβούν πολύ περισσότερες φωτογραφίες από όσες χρειάζονται, από διαφορετικές οπτικές γωνίες, για να έχουν την ευχέρεια να επιλέξουν εκείνες που τελικά κρίνουν ότι αποτυπώνουν καλύτερα τα συγκεκριμένα γεγονότα. Ωστόσο, ο τελικός και καθοριστικός λόγος ανήκει στους «πυλωρούς», οι οποίοι θα αποφασίσουν τον τρόπο που θα προβληθούν οι συγκεκριμένες φωτογραφίες ή ακόμα και αν θα δημοσιευτούν.

στ) Σημαντικό κριτήριο επίσης για την επιλογή των φωτογραφιών από τους φωτορεπόρτερ είναι οι φωτογραφίες, πέρα από την ειδησεογραφική τους υπόσταση, να έχουν και καλλιτεχνική αξία, να μπορούν να αποτελούν ιστορικά τεκμήρια για τα γεγονότα του σήμερα.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Ευχαριστίες.....	1
Περίληψη.....	2
Εισαγωγή.....	13

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ

Το πλαίσιο λειτουργίας των Μέσων Επικοινωνίας.....	16
1. Θεωρητικές προσεγγίσεις.....	16
1.1. Τα Μέσα Επικοινωνίας ως κοινωνικοί οργανισμοί.....	16
1.2. Η κοινωνική αποστολή των Μέσων Επικοινωνίας και η Δημοσιογραφική δεοντολογία.....	17
2. Οι φωτορεπόρτερ στα έντυπα Μέσα Επικοινωνίας... ..	18
2.1. Η θέση των φωτορεπόρτερ στη δομή και τη λειτουργία των Μέσων Επικοινωνίας.....	19
2.2. Οι πληροφορίες, τα γεγονότα, η αξιολόγηση και η εντολή για προβολή τους από τους φωτορεπόρτερ.....	20
2.3. Οι κοινωνικές στάσεις και αντιλήψεις των φωτορεπόρτερ ως παράγοντας στην επιτέλεση της αποστολής τους.....	21
2.4. Η «αλήθεια» της είδησης για τον φωτορεπόρτερ και η φωτογραφία ως κατασκευασμένη εικόνα της κοινωνικής πραγματικότητας	24
2.5. Τα περιθώρια ελευθερίας των φωτορεπόρτερ στην αποτύπωση των γεγονότων.....	25
2.6. Οι τεχνικές και εικαστικές γνώσεις των φωτορεπόρτερ για τη οπτική καταγραφή της είδησης.....	26

2.7. Οι δυσκολίες, οι κίνδυνοι και τα διλήμματα στην αποστολή του φωτορεπόρτερ.....	26
---	----

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ

Η μεθοδολογία και το κοινωνικό πλαίσιο της έρευνας.....	29
1. Σκοπός της έρευνας και ερευνητικά ερωτήματα.....	29
2. Το κοινωνικό πλαίσιο υλοποίησης της έρευνας. Η λειτουργία των Μέσων Επικοινωνίας στην Κύπρο.....	29
2.1. Το τοπίο των έντυπων Μέσων Επικοινωνίας στην Κύπρο..	31
2.2. Η καθημερινή ειδησεογραφία στα Μέσα Επικοινωνίας στην Κύπρο	32
3. Το δείγμα της έρευνας και η επιλογή των φωτορεπόρτερ...	32
4. Οι ερευνητικές μέθοδοι στις κοινωνικές επιστήμες.....	33
4.1. Η επιλογή της ποιοτικής μεθόδου έρευνας.....	33
4.2. Βασικά πλεονεκτήματα και μειονεκτήματα της ποιοτικής μεθόδου έρευνας.....	34
4.3. Οι συνεντεύξεις εις βάθος ως ερευνητικό εργαλείο.....	35
4.4. Τα πλεονεκτήματα και τα μειονεκτήματα των συνεντεύξεων εις βάθος.....	36
4.5. Η ημιδομημένη συνέντευξη εις βάθος για τις κοινωνικές στάσεις και αντιλήψεις των φωτορεπόρτερ.....	37
4.6. Το ερωτηματολόγιο για τις εις βάθος συνεντεύξεις με τους φωτορεπόρτερ.....	38
4.6.1. Τα ερωτήματα για τον τρόπο αντιμετώπισης της θεματολογίας από τους φωτορεπόρτερ.....	38
4.6.2. Τα ερωτήματα για το εργασιακό περιβάλλον των φωτορεπόρτερ	39
4.6.3. Τα είδη των ερωτήσεων.....	40
4.6.4. Η δομή του ερωτηματολογίου της έρευνας.....	40

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΡΙΤΟ

	Σελίδα
Ανάλυση των εμπειρικών δεδομένων.....	43
1. Τα χαρακτηριστικά του δείγματος της έρευνας.....	44
2. Απαντήσεις των φωτορεπόρτερ στα ερευνητικά ερωτήματα	47
2.1. Οι αποφάσεις για τη φωτογραφική κάλυψη γεγονότων	47
2.1.1. Η περίπτωση των κρατικών υπαλλήλων - φωτορεπόρτερ στο Γραφείο Τύπου και Πληροφοριών (Γ.Τ.Π.).....	48
2.1.2. Η περίπτωση της φωτορεπόρτερ στο Κυπριακό Πρακτορείο Ειδήσεων (ΚΥ.Π.Ε.).....	50
2.1.3. Ο προγραμματισμός για φωτογραφική κάλυψη από τα ιδιωτικά Μέσα Επικοινωνίας.....	51
2.2. Η επιλογή του τρόπου φωτογραφικής αποτύπωσης των γεγονότων	54
2.2.1. Τα στοιχεία που συνθέτουν την είδηση φωτογραφικά, με εμπειρικά παραδείγματα των φωτορεπόρτερ.....	55
2.2.2. Η χρήση φοβικών στοιχείων στην ειδησεογραφική φωτογραφία με στόχο την ένταση του θέματος.....	60
2.2.3. Η φωτογραφική καταγραφή γεγονότων που περικλείουν το δράμα, τον θάνατο και την καταστροφή.....	61
2.3. Η διαχείριση επικίνδυνων καταστάσεων, την ώρα της εξάσκησης του επαγγέλματος.....	65
2.4. Οι στάσεις και αντιλήψεις των φωτορεπόρτερ για τον ανταγωνισμό στην επιτέλεση της αποστολής τους.....	69
2.5. Η αίσθηση της ευθύνης των φωτορεπόρτερ έναντι του κοινού και η καταγραφή της Ιστορίας.....	71
2.5.1. Η κατασκευή μιας εικόνας της κοινωνικής πραγματικότητας από τους φωτορεπόρτερ.....	71

	Σελίδα
2.5.2. Η φωτογραφική αποτύπωση γεγονότων ως καταγραφή της Ιστορίας για τους φωτορεπόρτερ.....	73
ΣΥΝΟΨΙΣΗ ΕΥΡΗΜΑΤΩΝ ΚΑΙ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ	75
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ ΚΑΙ ΑΛΛΕΣ ΠΗΓΕΣ.....	82
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 1.....	90
Το ερωτηματολόγιο για τις εις βάθος συνεντεύξεις με φωτορεπόρτερ	
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 2.....	95
Ντοκιμαντέρ Χρίστου Μιλτιάδη σε DVD «Οι κοινωνικές στάσεις και αντιλήψεις των φωτορεπόρτερ για την αξιολόγηση σημαντικών γεγονότων με σκοπό την φωτογραφική αποτύπωσή τους»	
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 3.....	96
Οπτικογραφημένες συνεντεύξεις σε DVD	
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 4.....	97
Οι φωτορεπόρτερ που εργάζονται στα Μέσα Επικοινωνίας στην Κύπρο και έλαβαν μέρος στην έρευνα	

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η φωτογραφία είναι μια από τις μεγαλύτερες τεχνολογικές ανακαλύψεις που σημάδεψαν τον 19^ο αιώνα. Η απεικόνιση του ειδώλου της πραγματικότητας σε μια επιφάνεια χαρτιού, με τη δυνατότητα της διατήρησης της στιγμής στο άπειρο, συνετέλεσε σε επανάσταση στην καταγραφή και μετάδοση πληροφοριών¹. Μέσα από αυτή τη δυναμική, η φωτογραφία δεν μπορούσε να μην ενσωματωθεί και να μην αποτελέσει ένα από τα σημαντικά συστατικά του περιεχομένου της έντυπης (και σήμερα της ηλεκτρονικής) δημοσιογραφίας, που από αιώνες αποτελεί πηγή ενημέρωσης και πληροφόρησης².

Η σύζευξη της φωτογραφίας με τη συντακτική δημοσιογραφία δημιούργησε το επάγγελμα του φωτορεπόρτερ, που αποτελεί αναπόσπαστο μέρος της έντυπης και ηλεκτρονικής δημοσιογραφίας και έχει το δικό του μεγάλο μερίδιο στη διαμόρφωση και παρουσίαση της είδησης. Οι κώδικες επικοινωνίας, που χρησιμοποιεί ο φωτορεπόρτερ για να απευθυνθεί στο κοινό, θα μπορούσαν να χαρακτηριστούν διεθνείς, γιατί οι οπτικές πληροφορίες είναι πιο εύκολα αναγνωρίσιμες και κατανοητές, ανεξαρτήτως γλωσσομάθειας. Το θέμα, η οπτική γωνία, ο φωτισμός, η ένταση και το μέγεθος της φωτογραφίας πολλές φορές είναι αυτό που θα προσελκύσει την προσοχή του αναγνώστη. Ο φωτορεπόρτερ απαιτείται να έχει δύο πολύ σημαντικά χαρακτηριστικά. Πρώτον, να έχει άριστη τεχνική κατάρτιση στις λειτουργίες και τη χρήση των φωτογραφικών μηχανημάτων που κατέχει, σε συνδυασμό με την εικαστική σύνθεση του φωτογραφικού κάδρου και δεύτερον, να έχει γνώσεις δημοσιογραφίας, ούτως ώστε να είναι σε θέση να αναγνωρίζει, να αξιολογεί, να επιλέγει και να καταγράφει γεγονότα σε κάδρο - πλαίσιο - εικόνα, που να έχουν σημασία και ενδιαφέρον για την παρουσίασή τους στο κοινό³.

Αντικείμενο της παρούσας διατριβής είναι το δεύτερο χαρακτηριστικό του φωτορεπόρτερ, αυτό του ειδησεογράφου. Θα εξεταστούν οι κοινωνικές στάσεις και αντιλήψεις των φωτορεπόρτερ έντυπων Μέσων

¹ Βλ. Harrigan, J. and Dunlap, K.B. (2004) *The editorial eye*, Bedford/St. Martin's Press, Boston.

² Βλ. Ψυχογιός, Δ. (2004) *Τα έντυπα Μέσα Επικοινωνίας. Από τον πηλό στο δίκτυο*, Καστανιώτης, Αθήνα.

³ Κομίνης, Λ. (1991) *Τα μυστικά της δημοσιογραφίας*, Αθήνα: Εκδόσεις Καστανιώτη, σελ. 119-149.

Επικοινωνίας της Κύπρου, η διαδικασία αξιολόγησης των γεγονότων ως σημαντικών, προκειμένου να αποτυπωθούν φωτογραφικά, ο τρόπος που οι ειδησεογραφικές φωτογραφίες εντάσσονται στην ατζέντα των έντυπων ή και των ψηφιακών Μέσων Επικοινωνίας και προβάλλονται ως συστατικό μέρος της είδησης.

Στο πρώτο κεφάλαιο θα επισκοπηθεί η υπάρχουσα βιβλιογραφία για τον τρόπο διαμόρφωσης της ατζέντας των Μέσων Επικοινωνίας⁴, καθώς και για τη σημασία της φωτογραφίας στο περιεχόμενο των έντυπων και ηλεκτρονικών Μέσων Επικοινωνίας, το οποίο αποτελεί κατασκευασμένη εικόνα της κοινωνικής πραγματικότητας⁵. Επίσης θα εξεταστεί η διαδικασία διαμόρφωσης της ατζέντας των Μέσων Επικοινωνίας σε συνδυασμό με τη θέση των φωτορεπόρτερ σε αυτή. Δηλαδή, ο προγραμματισμός της ημερήσιας διάταξης των θεμάτων από τον αρχισυντάκτη και οι οδηγίες του προς τους φωτορεπόρτερ. Σε αυτή τη βάση θα εξεταστεί η επιτέλεση του έργου του φωτορεπόρτερ υπό το πρίσμα των οδηγιών που έχει, σε συνάρτηση με τις δικές του κοινωνικές στάσεις και αντιλήψεις.

Στο δεύτερο κεφάλαιο θα εξηγηθεί η επιλογή της ποιοτικής μεθόδου και συγκεκριμένα των εις βάθος συνεντεύξεων με φωτορεπόρτερ, που εργάζονται και δραστηριοποιούνται στα έντυπα και ηλεκτρονικά Μέσα Επικοινωνίας της Κύπρου, για την πραγματοποίηση της έρευνας. Ένα από τα κύρια χαρακτηριστικά της ποιοτικής έρευνας είναι η κατανόηση, η ερμηνεία των εμπειριών και πεποιθήσεων των ανθρώπων (στη συγκεκριμένη περίπτωση, των φωτορεπόρτερ) που θα συμμετέχουν⁶. Παράλληλα θα ληφθεί υπόψη η κοινωνική οργάνωση και ο τρόπος λειτουργίας των κυπριακών Μέσων Επικοινωνίας⁷, στα οποία εντάσσονται και οι φωτορεπόρτερ.

⁴ Βλ. McCombs, M., Einsiedel, E. and Weaver, D. (1996) *Τα μέσα μαζικής ενημέρωσης και η διαμόρφωση της κοινής γνώμης*, Καστανιώτης, Αθήνα.

⁵ Βλ. Berger, P. and Luckmann, T. (1966) *The social construction of reality. An essay in the Sociology of Knowledge*, Doubleday, New York. McQuail, D. (1994) *Mass Communication theory. An introduction*, Sage Publications, London, Thousand Oaks, New Delhi. Woollacott, J. (1982) *Messages and Meanings*, in: Gurevitch, M., Bennet, T., Curran, J. and Woollacott, J. (eds) (1982) *Culture, Society and the Media*, Methuen, London. Παναγιωτοπούλου, Ρ., Ρηγοπούλου, Π., Ρήγου, Μ. και Νόταρης, Σ. (επ.) (1998) *Η «κατασκευή» της πραγματικότητας και τα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης*, Εκδόσεις Αλεξάνδρεια, Αθήνα.

⁶ Βλ. Κυριαζή, Ν. (2011) *Η κοινωνιολογική έρευνα. Κριτική επισκόπηση των μεθόδων και των τεχνικών*, Πεδίο, Αθήνα. Bryman, A. (1988) *Quality and quantity in social research*, Unwin Hyman, London.

⁷ Βλ. Σοφοκλέους, Ανδρέας, (1995-2011) *Συμβολή στην Ιστορία του Κυπριακού Τύπου*, τ. Α'-Στ', Λευκωσία, 1995-2011. Χριστοφόρου, Χ. (1993), *Εξέλιξη και ρόλος του Τύπου από την Ανεξαρτησία*

Με τις εις βάθος συνεντεύξεις θα συγκεντρωθούν πληροφορίες και στοιχεία της καθημερινότητας των φωτορεπόρτερ, σε συνδυασμό με τη δημοσιογραφική τους ιδιότητα για την καλύτερη κατανόηση της προσωπικότητάς τους. Η προσωπικότητα των φωτορεπόρτερ, η κουλτούρα τους, οι κοινωνικές τους επιρροές και η προέλευσή τους, οι κοινωνικές τους στάσεις και αντιλήψεις θα είναι ο βασικός άξονας της έρευνας, στον οποίο θα επικεντρωθούν οι συνεντεύξεις, προκειμένου να διερευνηθεί ο τρόπος επιτέλεσης της αποστολής τους. Τα εμπειρικά δεδομένα από τις συνεντεύξεις εις βάθος θα παρουσιαστούν στο τρίτο κεφάλαιο.

Τέλος, με βάση τα στοιχεία που θα συγκεντρωθούν, θα εξαχθούν συμπεράσματα για τη συμμετοχή των φωτορεπόρτερ στη διαμόρφωση της ατζέντας των έντυπων Μέσων Επικοινωνίας στην Κύπρο, για τη θέση που κατέχουν οι φωτορεπόρτερ στον μηχανισμό των Μέσων Επικοινωνίας, για τον ρόλο που διαδραματίζουν οι κοινωνικές στάσεις, οι αντιλήψεις και η προσωπικότητα των φωτορεπόρτερ στον τρόπο που αυτοί αποτυπώνουν με τη φωτογραφική τους μηχανή πρόσωπα και γεγονότα, προκειμένου να ενταχθούν οι φωτογραφίες τους στο περιεχόμενο έντυπων και ηλεκτρονικών Μέσων Επικοινωνίας.

μέχρι σήμερα (1960-1984), στο: Δήμος Λευκωσίας, Κυπριακή ζωή και κοινωνία. Λίγο πριν την Ανεξαρτησία και μέχρι το 1984, Διαλέξεις του Λαϊκού Πανεπιστημίου, Δήμος Λευκωσίας, Λευκωσία. Χρυσάνθου, Χ. (2008) ΜΜΕ, μάρτυρες και πρωταγωνιστές. Αλληλεπιδράσεις μεταξύ των ΜΜΕ και του κοινωνικό-πολιτικού γίγνεσθαι στην Κύπρο, 1878-2008, Αρμίδα, Λευκωσία.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ

Το πλαίσιο λειτουργίας των Μέσων Επικοινωνίας

1. Θεωρητικές προσεγγίσεις

Για να μπορέσουμε να απαντήσουμε στο ερώτημα ποιες είναι οι κοινωνικές στάσεις και αντιλήψεις των φωτορεπόρτερ για την αξιολόγηση σημαντικών γεγονότων, με σκοπό τη φωτογραφική αποτύπωσή τους, χρειάζεται να αναλύσουμε μέσα από την προσωπικότητά τους τις δυο ιδιότητές τους, εντός του εργασιακού τους περιβάλλοντος : την ιδιότητά τους ως «υπαλλήλων» Μέσου Επικοινωνίας από τη μια και τη δημοσιογραφική τους ιδιότητα από την άλλη. Οφείλουμε να διευκρινίσουμε αυτά τα δύο επίπεδα ειδικότερα στην κυπριακή πραγματικότητα των Μέσων Επικοινωνίας, για να εντοπίσουμε τη θέση και το ρόλο του φωτορεπόρτερ, όχι μόνο ως επαγγελματία δημοσιογράφου, αλλά και ως παραγωγού ειδήσεων στο συγκεκριμένο κοινωνικό πλαίσιο.

1.1. Τα Μέσα Επικοινωνίας ως κοινωνικοί οργανισμοί

Τα έντυπα Μέσα Επικοινωνίας⁸ είναι οργανισμοί, που λειτουργούν στο νομοθετικό πλαίσιο που έχει καθορίσει η πολιτεία⁹, για την ενημέρωση του κοινού, αλλά ταυτόχρονα λειτουργούν και με βάση και τους κανόνες της αγοράς¹⁰. Οι εκδοτικοί οργανισμοί είναι εταιρείες, οι οποίες «παράγουν» μέσω της ενημέρωσης ένα προϊόν, που περιλαμβάνει και την προβολή ειδήσεων και πληροφοριών στις σελίδες και στον τηλεοπτικό τους χρόνο που ο θεατής/ακροατής/αναγνώστης-καταναλωτής «αγοράζει». Ο αναγνώστης είναι ως επί το πλείστον δέκτης¹¹. Η είδηση για τα Μέσα Επικοινωνίας είναι ένα εμπορεύσιμο

⁸ Βλ. Λυριντζής, Χ. (1989) *Θεωρητικές προσεγγίσεις στα Μέσα Μαζικής Επικοινωνίας*, στο: Κομνηνού, Μ. και Λυριντζής, Χ. (επ.) (1989) *Κοινωνία, εξουσία και Μέσα Μαζικής Επικοινωνίας*, Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα, σελ. 15 - 48.

⁹ Βλ. Γραφείο Τύπου και Πληροφοριών Ελευθερία του τύπου νόμος Ιανουάριος 2006

<http://www.moi.gov.cy/moi/pio/pio.nsf/All/B34DE3658E236B78C2256D7F00389CB7?OpenDocument>

¹⁰ Βλ. McQuail, D. (ed.) (1972) *Sociology of Mass Communication*, Penguin Books, London. Golding, P. (1974) *The mass media*, Longman, London.

¹¹ Βλ. Baudrillard, J. (χ.χ.) *Ρέκβιεμ για τα μέσα επικοινωνίας*, Εκδόσεις Ελεύθερος Τύπος, Αθήνα

προϊόν¹². Αυτό το προϊόν πρέπει κάθε μέρα να αλλάζει ή να ενισχύεται με πληροφορίες, να είναι αποκλειστικό ή διαφορετικό και να παρουσιάζεται με τρόπο που να προσελκύει το θεατή.

Τα Μέσα Επικοινωνίας, ως οργανισμοί και εμπορικές εταιρείες, κατά κύριο λόγο, έχουν οικονομικό σχεδιασμό που πρέπει να εφαρμόζουν, για να διατηρούν την κερδοφορία, αλλά και την ύπαρξή τους¹³. Η οικονομική εξάρτησή τους κυρίως από τις διαφημίσεις, που εντάσσονται στις σελίδες και στον τηλεοπτικό τους χρόνο, προϊόντων και υπηρεσιών άλλων εμπορικών εταιρειών είναι ζωτικής σημασίας γι' αυτά¹⁴. Η παραγωγή και παρουσίαση της δημοσιογραφικής ύλης των Μέσων Επικοινωνίας όμως εξαρτώνται και από άλλο σημαντικό παράγοντα, που σε αυτή την περίπτωση θα τον χαρακτηρίζαμε στρατηγικής σημασίας: τις πηγές πληροφόρησης. Οι πηγές πληροφόρησης κατατάσσονται σε τρεις κατηγορίες. Η μια κατηγορία είναι οι πηγές που χρησιμοποιούνται από τη διερευνητική δημοσιογραφία, η δεύτερη είναι η συμμετοχή του κοινού που διοχετεύει πληροφορίες της καθημερινότητας και επισημαίνει προβλήματα στους δημοσιογράφους, τα οποία είναι άξια διερεύνησης και προβολής, και τρίτη (και πιο διαδεδομένη) πηγή είναι τα κέντρα εξουσίας (Κυβέρνηση, Βουλή, κόμματα) κ.λπ., καθώς και συνδικαλιστικές οργανώσεις, οργανωμένα σύνολα κ.λπ., που διοχετεύουν πληροφορίες πολιτικής, κυρίως για δικές τους δραστηριότητες και συγκεκριμένα μηνύματα που θέλουν να περάσουν στο λαό. Τα κέντρα εξουσίας πολλές φορές διοχετεύουν πληροφορίες, επιλέγουν θέματα τα οποία θέλουν να ενταχθούν στη δημόσια ατζέντα, σε τόπο και χρόνο που θα καθορίσουν τα ίδια, ιεραρχώντας τις προτεραιότητες και τους στόχους τους με βάση τις πολιτικές τους και άλλες σκοπιμότητες¹⁵.

1.2. Η κοινωνική αποστολή των Μέσων Επικοινωνίας και η δημοσιογραφική δεοντολογία

¹² Βλ. McCombs, M., Einsiedel, E. and Weaver, D. (1996) *Τα μέσα μαζικής ενημέρωσης και η διαμόρφωση της κοινής γνώμης*, Καστανιώτης, Αθήνα, σελ 43. Επίσης, Σεραφετινίδου, Μ. (1995) *Κοινωνιολογία των Μέσων Μαζικής Επικοινωνίας. Ο ρόλος των Μέσων στην αναπαραγωγή του σύγχρονου καπιταλισμού*, Gutenberg, Αθήνα.

¹³ Βλ. Gurevitch, M., Bennet, T., Curran, J. and Woollacott, J. (eds) (1982) *Culture, Society and the Media*, Methuen, London.

¹⁴ Βλ. McCombs, M., Einsiedel, E. and Weaver, D. (1996) *Τα μέσα μαζικής ενημέρωσης και η διαμόρφωση της κοινής γνώμης*, Καστανιώτης, Αθήνα, σελ 52.

¹⁵ Ο.π., σελ 27. Boorstin D. (1991) *Από τη συλλογή ειδήσεων στην κατασκευή ειδήσεων. Ένας κατακλυσμός ψευδογεγονότων*, στο: Λιβιεράτος, Κ. και Φραγκούλης, Τ. (επ.) (1991) *Το μήνυμα του μέσου. Η έκρηξη της μαζικής επικοινωνίας*, Εκδόσεις Αλεξάνδρεια, Αθήνα, σελ. 156 - 197.

Η ελευθερία έκφρασης του Τύπου και ειδικότερα του δημοσιογράφου, που κατοχυρώνεται (εν μέρει) νομοθετικά, παρέχει ευρύ φάσμα δικαιωμάτων, όπως πρόσβαση σε πληροφορίες και αρχεία, καθιστώντας τη χρήση αυτών των πληροφοριών μια μορφή εξουσίας. Η εξουσία αυτή περιορίζεται μέσα από τη νομοθεσία, για να εξασφαλίζεται η προστασία γενικότερων ατομικών δικαιωμάτων, αλλά και του δημοσίου συμφέροντος¹⁶. Επομένως, το επάγγελμα του δημοσιογράφου εξασκείται μέσα σε πλαίσια, κανόνες και κώδικες που σε κάποιο βαθμό περιορίζουν το πεδίο δράσης του. Ο «περιορισμός» αυτός, όμως, δεν είναι απόλυτος. Η παρουσίαση του θέματος ή της είδησης, από τον δημοσιογράφο, επιβάλλεται να φιλτράρεται και να διασταυρώνεται, όχι από τον φόβο των κυρώσεων από τις Αρχές ή ακόμα από τον εργοδότη του, αλλά από ενδιαφέρον για τη σωστή ενημέρωση του κοινού. Η σοβαρότητα, η αξιοπιστία, η συνέπεια, η προσέγγιση της αντικειμενικότητας στον μέγιστο δυνατό βαθμό, η γλώσσα και το ύφος του είναι αυτό που θα καθιερώσει τον δημοσιογράφο στα μάτια του κοινού ως συνεπή επαγγελματία¹⁷.

2. Οι φωτορεπόρτερ στα έντυπα Μέσα Επικοινωνίας

Οι φωτορεπόρτερ, μέσα σε αυτό το νομοθετικό και εργασιακό περιβάλλον, παράγουν εικόνες για τα έντυπα, προβάλλοντας τα γεγονότα, όπως οι ίδιοι τα βλέπουν μέσα από τον φωτογραφικό τους φακό, κατά την εξάσκηση του φωτοειδησεογραφικού τους επαγγέλματος¹⁸. Αποστολή τους είναι να καταγράψουν με εικόνες τα γεγονότα που διαδραματίζονται στην κοινωνία, τα οποία οι προϊστάμενοί τους, αρχισυντάκτες, καθώς και συνάδελφοι τους, συντάκτες, να μπορούν να παρουσιάσουν, με την προσθήκη κειμένου ως είδησης¹⁹. Η δουλειά τους είναι, κατά κύριο λόγο, εξωτερική (εκτός γραφείου) κι αυτό τους παρέχει σε κάποιο βαθμό ελευθερία κινήσεων. Κατά τη διεξαγωγή της εργασίας τους και λόγω του ότι βρίσκονται συνεχώς εν κινήσει, τους παρέχεται η ευχέρεια να καταγράψουν παράλληλα εικόνες που τους προκαλούν το ενδιαφέρον²⁰. Μπορούν επομένως να χαρακτηριστούν και οι

¹⁶ Βλ. Σωτηρόπουλος, Β. (.....) *Δημοσιογραφική δεοντολογία και δίκαιο των Μέσων Επικοινωνίας και Επικοινωνίας*, 9.4.1.

¹⁷ Ο.π., 9.2.6.

¹⁸ Βλ. Κομίνης, Λ. (1991) *Τα μυστικά της δημοσιογραφίας*, Εκδόσεις Καστανιώτη, Αθήνα.

¹⁹ Βλ. Harrigan, J. and Dunlap, K.B. (2004) *The editorial eye*, Bedford/St. Martin's Press, Boston, σελ. 286.

²⁰ Ο.π., σελ. 297.

φωτορεπόρτερ «κυνηγοί της είδησης», όπως και οι υπόλοιποι δημοσιογράφοι.

2.1. Η θέση των φωτορεπόρτερ στη δομή και τη λειτουργία των Μέσων Επικοινωνίας

Τα έντυπα προσφέρουν εργασιακή στέγη σε φωτορεπόρτερ, επίμονιμου βάσεως, ωστόσο παράλληλα, για να ενισχύσουν το φωτογραφικό αρχείο τους και την ειδησεογραφική τους ύλη, αγοράζουν φωτογραφικό υλικό από ειδησεογραφικά πρακτορεία, καθώς και από ελεύθερους επαγγελματίες φωτορεπόρτερ (freelancers) από την Κύπρο ή και το εξωτερικό. Η θέση του φωτορεπόρτερ στο οικοδόμημα ενός εντύπου χαρακτηρίζεται ως πολύ σημαντική²¹. Ένα έντυπο για να λειτουργεί σωστά πρέπει να έχει τον κατάλληλο άνθρωπο, στην κατάλληλη θέση και με τα κατάλληλα προσόντα²². Η δομή ενός εντύπου με τις αρμοδιότητες και ευθύνες του κάθε εργοδότη και εργαζόμενου είναι η εξής:

Εκδοτικός οργανισμός ή εκδότης: Η κορυφή της πυραμίδας, στην οποία μπορεί να είναι οι χρηματοδότες που αποτελούν την εταιρεία που εκδίδει την εφημερίδα.

Διευθυντής: Ο άνθρωπος του εκδότη. Συνήθως πρόκειται για έμπειρο δημοσιογράφο με πολυετή παρουσία και προσφορά στο επάγγελμα, με διοικητικές ικανότητες.

Διευθυντής σύνταξης: Είναι ο δεύτερος στην ιεραρχία και ουσιαστικά εκείνος που συντονίζει όλο το δημοσιογραφικό δυναμικό της εφημερίδας, αλλά δεν ασχολείται με διοικητικά θέματα.

Αρχισυντάκτης: Ο συνδετικός κρίκος μεταξύ δημοσιογράφων και επιτελικών στελεχών της εφημερίδας. Κατευθύνει τους δημοσιογράφους και έχει στενή συνεργασία με τους αρχισυντάκτες των τμημάτων ή τους προϊστάμενους των τμημάτων και τον αρχισυντάκτη ύλης.

Αρχισυντάκτες τμημάτων ή προϊστάμενοι: Πρόκειται για έμπειρους δημοσιογράφους, οι οποίοι συντονίζουν και κατευθύνουν τους ρεπόρτερ.

²¹ Βλ. Harrigan, J. and Dunlap, K.B. (2004) *The editorial eye*, Bedford/St. Martin's Press, Boston, σελ. 287.

²² Βλ. Μπασαντής, Δ. (2002) *Ο ημερήσιος Τύπος*, Οδυσσέας, Αθήνα.

Επιμελητές ύλης: Είναι αυτοί, οι οποίοι «ζωγραφίζουν» τις σελίδες της εφημερίδας, στο πλαίσιο των εντολών και των κατευθύνσεων που αφορούν την «οπτική» γραμμή του εντύπου και επιμελούνται τα κείμενα που προορίζονται για δημοσίευση.

Δημοσιογράφοι: Είναι οι κατ' εξοχήν παραγωγοί ειδήσεων και οι οποίοι στις πιο μεγάλες εφημερίδες κατανέμονται σε πεδία ευθύνης (πολιτικό, οικονομικό, εκπαιδευτικό, πολιτιστικό, αθλητικό κ.ά. ρεπορτάζ).

Σκιτσογράφοι: Τα σκίτσα αξίζουν όσο χίλιες λέξεις και συνήθως αφορούν πρόσωπα ή γεγονότα που σχετίζονται με την πολιτική ζωή του τόπου. Οι σκιτσογράφοι είναι πάντα καυστικοί και πολλές φορές ενοχλητικοί, για τους έχοντες εξουσία, πολιτική, κοινωνική, οικονομική, ιδεολογική.

Ανταποκριτές: Εφοδιάζουν την εφημερίδα με ειδήσεις από τον τόπο διαμονής και εργασίας τους, είτε στο εσωτερικό, είτε στο εξωτερικό.

Αρθρογράφοι: Επώνυμα διατυπώνουν την άποψή τους για μεγάλα θέματα και άλλα θέματα που απασχολούν την κοινωνία.

Φωτορεπόρτερ: Καταγράφουν σε φωτογραφίες τα γεγονότα και ενισχύουν με φωτογραφίες τα δημοσιογραφικά κείμενα (ρεπορτάζ, συνεντεύξεις κ.λπ.).

2.2. Οι πληροφορίες, τα γεγονότα, η αξιολόγηση και η εντολή για προβολή τους από τους φωτορεπόρτερ

Βάσει αυτής της σύνθεσης και αρμοδιοτήτων σε ένα έντυπο, η καθημερινή εισροή πληροφοριών, από τα κέντρα εξουσίας για την πολιτική ή από θέματα και γεγονότα της κοινωνίας, αξιολογούνται και προβάλλονται την επομένη μέρα ως είδηση²³. Οι πηγές πληροφόρησης για την αποκάλυψη, προβολή ή και δημιουργία μιας είδησης πολιτικού ενδιαφέροντος, κατά κύριο λόγο προέρχονται από τα κανάλια

²³ Βλ. Dickinson, R., Harindranath, E. and Linné, O. (eds) (1998) *Approaches to audiences. A reader*, Arnold, London, New York, Sydney, Auckland. McChesney, R., Pickard, V. (2011) *Will the last reporter please turn out the lights: The collapse of Journalism and what can be done to fix it*. London, New York: The New Press. Schudson, M. (1995) *The power of news*, Harvard University Press, Cambridge.

επικοινωνίας που οι εργαζόμενοι δημοσιογράφοι και φωτορεπόρτερ των Μέσων Επικοινωνίας έχουν δημιουργήσει στα κέντρα εξουσίας που διακινούνται²⁴. Σε αυτό το σημείο είναι που καθορίζεται η συμβολή του φωτορεπόρτερ, ως μέλους της ειδησεογραφικής ομάδας του εντύπου.

Η πληροφορία, απ' όπου αν αυτή προέλθει, περνά μέσα από φιλτράρισμα και αξιολογείται. Η απόφαση για το αν θα προβληθεί η πληροφορία ως είδηση εναπόκειται στον αρχισυντάκτη²⁵. Αν πάρει την απόφαση να προβληθεί η είδηση, δίνει την εντολή στον συντάκτη δημοσιογράφο να το ερευνήσει και να γράψει για την πληροφορία και, αν υπάρχει οπτικό ενδιαφέρον, απευθύνεται και στον φωτορεπόρτερ, για να την αναδείξει με σχετική φωτογράφιση.

2.3. Οι κοινωνικές στάσεις και αντιλήψεις των φωτορεπόρτερ ως παράγοντας στην επιτέλεση της αποστολής τους

Αυτό είναι το κομβικό σημείο στην επιτέλεση της αποστολής των φωτορεπόρτερ. Ο αρχισυντάκτης δίνει εντολή και οδηγίες βάσει κατευθυντήριων γραμμών, που πηγάζουν από την πολιτική του εντύπου, αλλά και των δικών του αντιλήψεων για τη δημοσιογραφική κάλυψη των γεγονότων.

Οι φωτορεπόρτερ (και οι συντάκτες) παίρνουν μεν οδηγίες από τους αρχισυντάκτες για το πώς θα καλύψουν δημοσιογραφικά ένα θέμα, αλλά μπορεί να διεκδικούν την προβολή της «αλήθειας» για τα γεγονότα και τις πληροφορίες με βάση τις δικές τους κοινωνικές στάσεις και αντιλήψεις. Αυτό βέβαια ισχύει ως ένα σημείο, αφού οι φωτορεπόρτερ ως μέρος του μηχανισμού των Μέσων Επικοινωνίας είναι υφιστάμενοι και αναγκάζονται να τηρούν κανόνες και εντολές άνωθεν²⁶.

Το δημοσιογραφικό ρεπορτάζ (φωτορεπορτάζ) προϋποθέτει ελευθερία, ευελιξία κινήσεων, άναρχα ωράρια εργασίας. Η ποιότητα του τελικού

²⁴ Βλ. McCombs, M., Einsiedel, E. and Weaver, D. (1996) *Τα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης και η διαμόρφωση της Κοινής Γνώμης*, Εκδόσεις Καστανιώτη, Αθήνα, σελ 27.

²⁵ Ο.π. Επίσης για τον ρόλο των «πυλωρών» στον μηχανισμό του ειδησεογραφικού τμήματος των Μέσων Επικοινωνίας, βλ. White, D.M. (1950) *The "gate keeper": A case study in the selection of news*, *Journalism Quarterly*, vol. 27, pp. 383 - 390.

²⁶ Βλ. Σεραφετινίδου, Μ. (1995) *Κοινωνιολογία των Μέσων Μαζικής Επικοινωνίας. Ο ρόλος των Μέσων στην αναπαραγωγή του σύγχρονου καπιταλισμού*, Gutenberg, Αθήνα.

προϊόντος εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό από τη δημιουργικότητα, το ταλέντο και την προσωπικότητα του δημοσιογράφου - φωτορεπόρτερ²⁷. Τα Μέσα Ενημέρωσης, που είναι οργανισμοί με προσδιορισμένους σκοπούς, τα στελέχη (φωτορεπόρτερ) δεν μπορούν παρά να υιοθετήσουν τους σκοπούς και τη λογική του μέσου, προσαρμόζοντας τις επιθυμίες, στόχους και επαγγελματικές επιδιώξεις για να κρατήσουν τη θέση τους²⁸. Οι αυστηρά προσδιορισμένοι σκοποί και διαδικασίες πολλές φορές έρχονται σε σύγκρουση με τη φύση και τον χαρακτήρα της εργασίας των στελεχών²⁹ (φωτορεπόρτερ). Οι φωτορεπόρτερ που εργάζονται στα Μέσα Ενημέρωσης συνήθως είναι άνθρωποι που προέρχονται από όλα τα κοινωνικά στρώματα. Η δημιουργία και η έκφραση μέσα από την τέχνη της φωτογραφίας στη φωτοειδησεογραφία, απαιτεί την προσαρμογή των φωτορεπόρτερ σε καταστατικούς χάρτες και εσωτερικούς κανονισμούς των οργανισμών που εργάζονται.

Οι κοινωνικές στάσεις και αντιλήψεις των φωτορεπόρτερ βασικά αναγνωρίζονται, αναδεικνύονται και προσδιορίζονται στο περιεχόμενο των φωτογραφιών που παρουσιάζουν. Αυτές προκαθορίζουν ή και επιβάλλουν τη φωτογραφική αντίληψή τους για την κοινωνία. Παράλληλα οι κοινωνικές αντιλήψεις τους μπορεί να διαφέρουν από τους κανόνες των εργοδοτών τους για τα γεγονότα, γι' αυτό κωδικοποιούν φωτογραφικά το μήνυμα που θέλουν να δώσουν, χρησιμοποιώντας διάφορες μεθόδους προβολής. Ταυτόχρονα οι κοινωνικές στάσεις και αντιλήψεις των φωτορεπόρτερ, πέραν των βιωμάτων τους που καθορίζει εν πολλοίς τη δουλειά τους σε σχέση με τα Μέσα Ενημέρωσης που εργάζονται, διαφέρουν και στην οπτική αντίληψη των γεγονότων ακόμα και μεταξύ των ίδιων των φωτορεπόρτερ. Παρόλο που έχουν κοινή επαγγελματική πορεία και σκοπό, την ενημέρωση, εντούτοις ξεχωρίζει η διαφορετικότητα μεταξύ τους στην ερμηνεία του όρου επαγγελματισμός³⁰

²⁷ Βλ. Ψυχογιός, Δ. (2004) *Τα έντυπα μέσα ενημέρωσης. Από τον πηλό στο δίκτυο*, Καστανιώτης, Αθήνα

²⁸ Βλ. Μελίνα Σεραφεντινίδου (1991) *Κοινωνιολογία των Μέσων Μαζικής Επικοινωνίας*, Gutenberg, Αθήνα σελ. 208

²⁹ Βλ. Μελίνα Σεραφεντινίδου (1991) *Κοινωνιολογία των Μέσων Μαζικής Επικοινωνίας*, Gutenberg, Αθήνα σελ. 210

³⁰ Βλ. Elliott, P. (1977) *Media Organizations and Occupations: an overview*, in Curran (1977b)

και της ανταγωνιστικής καριέρας³¹ τους στον χώρο της φωτοειδησεογραφίας.

Ένα άλλο βασικό στοιχείο για τη στάση των φωτορεπόρτερ στο θέμα της επαγγελματικής σταδιοδρομίας είναι ο συνδυασμός του ρόλου τους στο μέσο που εργάζονται αλλά και του ρόλου τους για την κοινωνία. Ο επαγγελματισμός, όπως αναφέρει ο Έλλιοτ ορίζεται ως οι δεξιότητες που απαιτούνται για την εκπλήρωση των στόχων του οργανισμού, στον οποίο εργάζονται³². Άρα ο ανταγωνισμός, η αποκλειστικότητα και η διαφορετικότητα στην αντιμετώπιση των θεμάτων είναι το κίνητρο για τη διατήρηση και βελτίωση της θέσης τους στον οργανισμό, αλλά και το διαβατήριο για μεταγραφή σε άλλο. Αυτή η πραγματικότητα παρατηρείται κυρίως στους νεότερους φωτορεπόρτερ που έχουν πολλά χρόνια ακόμα στον χώρο. Στους παλαιότερους αυτή η στάση κατά πολύ έχει κορεστεί ή δεν αποτελεί τόσο μεγάλο κίνητρο, όσο υπάρχει η ανάγκη της αναγνώρισης του έργου τους. Ο Tunstall αναφέρει ότι η επισφράγιση μιας ανταγωνιστικής καριέρας είναι να ακλουθούν οι ανταγωνιστές σου τα βήματα σου³³. Η διαφορά αυτή είναι αναγνωρίσιμη στο ότι οι νεότεροι προσπαθούν με τις φωτογραφίες τους να προβάλουν και να παρουσιάσουν τις ειδήσεις ως την αλήθεια που είδαν οι ίδιοι στον τόπο και τον χρόνο για τον ιστορικό του μέλλοντος, ενώ οι παλαιότεροι το ίδιο μεν, αλλά με τη διαφορά ότι έχουν με τη μακροχρόνια καταγραφή της ειδησεογραφίας γεγονότα που χρησιμοποιούνται τώρα ως ιστορικά στοιχεία.

Κατά την εξάσκηση του επαγγέλματός τους στους οργανισμούς που τους εργοδοτεί, ταυτόχρονα οι φωτορεπόρτερ έχουν και την υποχρέωση αλλά και καθήκον για συμμόρφωση με την αρχή της αντικειμενικής παρουσίασης των ειδήσεων, για τη σωστή ενημέρωση του κοινού, μια αρχή που πηγάζει από τους κανόνες της δημοσιογραφικής δεοντολογίας. Επιβάλλεται να είναι πάντα συνεπείς απέναντι σε αυτή την αρχή και τους κανόνες της, με μια επαγγελματική λογική που η ερμηνεία της επίσης καθορίζει ή συμπληρώνει την στάση τους. Η φωτογραφική τέχνη ως

³¹Βλ. Tunstall, J. (ed) 1970 – *Media Sociology: A Reader*, London, Constable. σελ. 274

³²Βλ. Elliott, P. (1977) *Media Organizations and Occupations: an overview*, in Curran (1977b) σελ. 159

³³Βλ. Tunstall, J. (ed) 1970 – *Media Sociology: A Reader*, London, Constable. σελ. 274

μέσο έκφρασης και δημιουργίας, αναδεικνύει και προδίδει τον εσωτερικό κόσμο και τις κοινωνικές αντιλήψεις του δημιουργού, οι φωτορεπόρτερ κρατούν ή διατηρούν αυτή την εσωτερική ισορροπία με τον εμβολιασμό ενός θέματος με δευτερεύουσες εικόνες, βάσει των προσωπικών αντιλήψεων ή αναλαμβάνουν την πρωτοβουλία κάλυψης θεμάτων εκτός καθορισμένου προγράμματος.

Αυτή η ισορροπία στη σχέση μεταξύ του εργοδότη και της προσωπικότητάς τους διατηρεί την ατομική ελευθερία έκφρασης και άποψης του κάθε φωτορεπόρτερ για τα γεγονότα που καλείται να καταγράψει. Αυτό αναδεικνύεται από τη διαφορετική αντίληψη και ερμηνεία που δίνουν για την αντικειμενικότητα της αλήθειας ως είδησης κατά τη διαδικασία της λήψης φωτογραφιών.

2.4. Η «αλήθεια» της είδησης για τον φωτορεπόρτερ και η φωτογραφία ως κατασκευασμένη εικόνα της κοινωνικής πραγματικότητας

Η «αλήθεια» της είδησης είναι για τον φωτορεπόρτερ αυτό που είχε δει στον τόπο και τον χρόνο που ήταν παρών, με την οπτική γωνία που αποφάσισε να λειτουργήσει τη μηχανή του. Έχει την ευχέρεια της επιλογής για το ποιες εικόνες - πληροφορίες θα δώσει στο έντυπο και ποιες όχι. Συνεπώς, και από την άποψη της φωτογραφικής αποτύπωσής τους, υπάρχουν πολλές «αλήθειες» και όχι μία. Εν τέλει και η φωτογραφική αποτύπωση των γεγονότων συνιστά κατασκευασμένη εικόνα της κοινωνικής πραγματικότητας, μέσα από τον φακό των φωτορεπόρτερ.

Ο ρόλος του φωτορεπόρτερ είναι να μεταφέρει, ως αυτόπτης μάρτυρας, τα βασικά στοιχεία της είδησης: τι, πού, πώς, ποιος, πότε, και, αν μπορεί, γιατί συνέβη ένα γεγονός, ποιες είναι οι προεκτάσεις των συνεπειών του συγκεκριμένου γεγονότος. Από τον φωτορεπόρτερ - δημοσιογράφο αναμένεται να υπηρετεί την «αλήθεια», να αποτυπώνει με αντικειμενικότητα τα γεγονότα. Βέβαια, το θέμα της αντικειμενικότητας είναι πολυσυζητημένο και αμφιλεγόμενο³⁴.

³⁴ Βλ. McCombs, M., Einsiedel, E. and Weaver, D. (1996) *Τα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης και η διαμόρφωση της Κοινής Γνώμης*, Εκδόσεις Καστανιώτη, Αθήνα, σελ 27.

Αποστολή του φωτορεπόρτερ είναι να πληροφορεί τον πολίτη για τα γεγονότα, αλλά και ενδεχομένως, γι' αυτά που δεν ξέρει ή δεν μπορεί να εξηγήσει. Όπως γράφει και ο Jeff Jarvis σε άρθρο του στην εφημερίδα «The Guardian», «είναι καιρός για τους δημοσιογράφους να παραδεχθούν ότι, στο τέλος, δεν αποφασίζουν για το τι είναι αλήθεια. Είναι το κοινό που κρίνει. Έτσι οι δημοσιογράφοι πρέπει να προσφέρουν στο κοινό τα εφόδια (σ.σ. τα εργαλεία) για να κάνει αυτή τη δουλειά. Φτάνουμε στην αλήθεια μαζί»³⁵.

Στην πραγματικότητα ο φωτορεπόρτερ, πέραν της αποτύπωσης του γεγονότος, αναμένεται να ανταποκριθεί στην παρουσίαση της εικόνας όπως τη φαντάστηκε ο αρχισυντάκτης για την είδηση. Η φωτογραφία είναι η βιτρίνα της είδησης, που πολλές φορές θα ελκύσει τον αναγνώστη να διαβάσει το θέμα, κατ' επέκταση να προτιμήσει το συγκεκριμένο έντυπο για την ενημέρωσή του³⁶. Ακόμα και κατά τη διάρκεια της ανάγνωσης μιας είδησης³⁷, το μάτι του θεατή επανέρχεται στη φωτογραφία. Υπάρχουν περιπτώσεις που η αναφορά του θέματος για τον αναγνώστη είναι ταυτισμένη με τη φωτογραφία³⁸.

2.5. Τα περιθώρια ελευθερίας των φωτορεπόρτερ στην αποτύπωση των γεγονότων

Ο αρχισυντάκτης ζητά από τον φωτορεπόρτερ συνήθως την αρμονία μεταξύ είδησης και εικόνας³⁹. Στη σχέση μεταξύ αρχισυντάκτη και φωτορεπόρτερ διαμορφώνεται ιδιότυπος τρόπος και κώδικας συνεννόησης και επικοινωνίας. Οι ανάγκες του φωτορεπόρτερ για την αρμονική και σωστή απόδοση στην αποστολή του, είναι οι εξής⁴⁰: ακριβείς πληροφορίες για το θέμα, ειλικρίνεια για τη σπουδαιότητα του θέματος, σεβασμό στις ειδησεογραφικές του ικανότητες. Ο ίδιος αναμένεται να είναι ανοικτός σε εισηγήσεις για την επιλογή των εικόνων που θα παρουσιαστούν, δεκτικός σε νέες ιδέες και, πάνω απ' όλα, αναμένει να περιβάλλεται από εμπιστοσύνη. Ανάλογες ανάγκες και απαιτήσεις έχει και ο αρχισυντάκτης από τον φωτορεπόρτερ: λεπτομερή

³⁵ Περισσότερα από τον Jeff Jarvis, βλ. <http://buzzmachine.com/>

³⁶ Βλ. Harrigan, J. and Dunlap, K.B. (2004) *The editorial eye*, Bedford/St. Martin's Press, Boston, σελ. 287.

³⁷ Βλ. Eco, U. (1977) *A theory of Semiotics*, Macmillan, London. Barthes, R. (1988) *Εικόνα, Μουσική, Κείμενο*, Εκδόσεις Πλέθρον, Αθήνα.

³⁸ Βλ. Harrigan, J. and Dunlap, K.B. (2004) *The editorial eye*, Bedford/St. Martin's Press, Boston, σελ. 287.

³⁹ Ο.π., σελ. 288.

⁴⁰ Ο.π., σελ. 300.

και πλήρη ενημέρωση για τις συνθήκες λήψης της εικόνας, πώς και γιατί επέλεξε τη συγκεκριμένη γωνία λήψης της φωτογραφίας, τήρηση των χρονοδιαγραμμάτων παράδοσης των φωτογραφιών, ειλικρίνεια στη διαχείριση και εφαρμογή του σχεδίου που συμφωνήθηκε για τον χειρισμό του θέματος, σεβασμό στις αρχές του εντύπου για ενημέρωση, προθυμία στο να παρέχει τα βασικά τεχνικά χαρακτηριστικά στις εικόνες για τη βοήθεια των σελιδωτών, ανοικτό πνεύμα σε εισηγήσεις, συνεργασία και εμπιστοσύνη.

2.6. Οι τεχνικές και εικαστικές γνώσεις των φωτορεπόρτερ για τη οπτική καταγραφή της είδησης

Οι ειδησεογραφικές φωτογραφίες αναμένεται να πληρούν συγκεκριμένες τεχνικές και αισθητικές παραμέτρους. Αναμένεται να είναι σωστά τοποθετημένο στο κάδρο. Η αποτύπωση ενός γεγονότος από κοντινή ή μακρινή απόσταση, από συγκεκριμένη οπτική γωνία, η επιλογή της θολής ή της εστιασμένης αποτύπωσης, είναι ορισμένοι από τους τρόπους που χρησιμοποιούν οι φωτορεπόρτερ για να συνθέσουν (συντάξουν) το θέμα για να γίνει καλύτερη η αναγνώριση (ανάγνωση)⁴¹.

Υπάρχουν και περιπτώσεις βέβαια που μια φωτογραφία, η οποία δεν πληροί τα απαιτούμενα τεχνικά και αισθητικά χαρακτηριστικά, μπορεί να γίνει αποδεκτή για τη δημοσίευση και την προβολή της ως είδησης⁴². Αυτό μπορεί να συμβεί αν το γεγονός που διαδραματίστηκε είναι σημαντικό, πρωτοφανές, έγινε με μεγάλη ταχύτητα και δεν υπήρχε η δυνατότητα για σωστή φωτογραφική του αποτύπωση.

2.7. Οι δυσκολίες, οι κίνδυνοι και τα διλήμματα στην αποστολή του φωτορεπόρτερ

Σε πολλές περιπτώσεις ο φωτορεπόρτερ μπορεί να βρεθεί ενώπιον απρόσμενης κατάστασης, κατά την εξάσκηση της αποστολής του, μπορεί να αντιμετωπίσει κινδύνους και δυσκολίες, να χειριστεί διλήμματα, να κρίνει και να αποφασίσει. Ενδεικτικά μπορούν να αναφερθούν ορισμένες τέτοιες καταστάσεις.

Ο φωτορεπόρτερ μπορεί να βρεθεί, από τα σαλόνια του Προεδρικού Μεγάρου για την κάλυψη μιας επίσημης επίσκεψης, σε ένα βουνό για να

⁴¹ Ο.π., σελ. 288-289.

⁴² Βλ. Κομίνης, Λ. (1991) *Τα μυστικά της δημοσιογραφίας*, Εκδόσεις Καστανιώτη, Αθήνα, σελ. 119-149.

καταγράφει εικόνες καταστροφής από μια πυρκαγιά⁴³. Ο κίνδυνος γι' αυτόν αρχίζει από τη στιγμή που μεταβαίνει στην τοποθεσία και ολοκληρώνεται στα γραφεία του έντυπου. Με δικό του ρίσκο πρέπει να αντιμετωπίσει και να προσπεράσει για να φτάσει στο θέμα, πολίτες και τροχαία κίνηση, όργανα της τάξης, πυροσβέστες, καπνούς, φωτιά κ.λπ. Πρέπει δηλαδή να μεταβεί και να κινηθεί μέσα σε ένα χώρο επικίνδυνο, όπου υπάρχουν πολλές πιθανότητες τραυματισμού ή και ακόμα απώλειας της ζωής του. Μέσα σε αυτές τις συνθήκες είναι υποχρεωμένος να καταγράψει την εικόνα που δίνει τις πληροφορίες για το μέγεθος της καταστροφής, την προσπάθεια κατάσβεσης, την αγωνία και το δράμα.

Ένα άλλο επικίνδυνο θέμα είναι αυτό των επεισοδίων, σε διαδηλώσεις, σε ποδοσφαιρικούς αγώνες κ.λπ. Η προσπάθεια καταγραφής εικόνων βίας θεωρείται δύσκολη αποστολή. Πρέπει ο φωτορεπόρτερ να είναι μέσα στα επεισόδια για να καταγράψει τις αντιμαχόμενες πλευρές και να εντοπίσει εικόνες βίας και καταστροφής, οργής, πάθους. Μέσα σε αυτή την αντιπαράθεση πρέπει να προσέχει από τις εκατέρωθεν ρίψεις αντικειμένων, που μπορεί να προέρχονται από διαδηλωτές αλλά και την αστυνομία, και, το σημαντικότερο, να αποφύγει να μετατραπεί σε εξιλαστήριο θύμα εξαγριωμένου όχλου ή των οργάνων «τήρησης της τάξης». Εύκολα μπορεί να γίνει θύμα, γιατί μπορεί να αντιμετωπιστεί εχθρικά, λόγω της καταγραφής εικόνων ανθρώπων που χρησιμοποιούν βία (είτε είναι διαδηλωτές, είτε είναι αστυνομικοί) και οι φωτογραφίες του μπορεί να αποτελέσουν τεκμήριο σε δικαστικές διαδικασίες. Τα δυο αυτά επικίνδυνα θέματα έχουν να κάνουν κυρίως με τη σωματική τους ακεραιότητα.

Επιβλαβής για τη ψυχική υγεία των φωτορεπόρτερ μπορεί να είναι η κάλυψη θεμάτων που σχετίζονται με τον ανθρώπινο πόνο. Ενώ βάσει της δημοσιογραφικής δεοντολογίας απαγορεύεται να εκθέτουν με εικόνες ανθρώπους που υποφέρουν ή είναι σε μια κατάσταση που δεν θέλουν να τη γνωρίζει το κοινό, π.χ. νεκρούς, αρρώστους, τραυματισμένους, συλληφθέντες κ.λπ., εντούτοις οι φωτορεπόρτερ καλούνται να καταγράψουν τέτοια γεγονότα και καταστάσεις και είναι υποχρεωμένοι να βρουν τη χρυσή τομή γι' αυτό. Η προσωπική παρουσία και μαρτυρία

⁴³ Βλ. Harrigan, J. and Dunlap, K.B. (2004) *The editorial eye*, Bedford/St. Martin's Press, Boston, σελ. 292.

σε ανθρώπινα δράματα μπορεί να αφήνει αποτυπώματα στον ψυχισμό των φωτορεπόρτερ.

Οι αισθήσεις των φωτορεπόρτερ, όταν καλύπτουν ειδησεογραφικά ένα γεγονός, λειτουργούν στον μέγιστο βαθμό, σε συνδυασμό με την οπτική αντίληψη των πραγμάτων, που βασίζεται στην εκπαίδευσή τους, τις γνώσεις τους, την προσωπικότητά τους και τις εμπειρίες τους στη ζωή.

Οι φωτορεπόρτερ, προκειμένου να επιτελέσουν την αποστολή τους, να αποτυπώσουν ένα γεγονός, για να το κωδικοποιήσουν ως οπτικό μήνυμα, λαμβάνουν υπόψη τους τις οδηγίες που έχουν από την αρχισυνταξία του εντύπου, αλλά ελαύνονται και από τις προσωπικές τους κοινωνικές στάσεις και αντιλήψεις, όσον αφορά το δημοσιογραφικό έργο και το επαγγελματικό τους καθήκον.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ

Η μεθοδολογία και το κοινωνικό πλαίσιο της έρευνας

1. Σκοπός της έρευνας και ερευνητικά ερωτήματα

Σκοπός της παρούσας εργασίας είναι η διερεύνηση των κοινωνικών στάσεων και αντιλήψεων των φωτορεπόρτερ, ως παράγοντα στην επιτέλεση της αποστολής τους για τη φωτογραφική αποτύπωση γεγονότων. Εν προκειμένω, χρειάζεται να καθορίσουμε τρεις βασικούς άξονες. Ο πρώτος άξονας είναι η επιλογή του δείγματος της έρευνας. Ο δεύτερος άξονας είναι η ερευνητική μέθοδος (που στην προκειμένη περίπτωση είναι η ποιοτική έρευνα με εις βάθος συνεντεύξεις) και ο τρίτος άξονας είναι ο καταρτισμός ερωτηματολογίου⁴⁴. Τα βασικά ερευνητικά ερωτήματα που τίθενται είναι:

Πώς καθορίζεται η ατζέντα έντυπων και ψηφιακών Μέσων Επικοινωνίας και πώς εμπλέκονται σε αυτή τη διαδικασία οι φωτορεπόρτερ;

Γιατί οι «πυλωροί» επιλέγουν συγκεκριμένα γεγονότα ανάμεσα σε πολλά άλλα για τη φωτογραφική τους αποτύπωση και τη συμπερίληψη των σχετικών φωτογραφιών στο περιεχόμενο έντυπων και ψηφιακών ΜΜΕ;

Πώς οι κοινωνικές στάσεις και αντιλήψεις των φωτορεπόρτερ επηρεάζουν στη φωτογράφιση γεγονότων;

2. Το κοινωνικό πλαίσιο υλοποίησης της έρευνας. Η λειτουργία των Μέσων Επικοινωνίας στην Κύπρο

Στην κυπριακή κοινωνία, όπως και σε κάθε άλλη σύγχρονη ευρωπαϊκή κοινωνία (η Κύπρος είναι πλήρες και ισότιμο μέλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης από το 2004) τα Μέσα Επικοινωνίας, πέραν της εμπορικής τους

⁴⁴ Βλ. Κυριαζή, Ν. (2011) *Η κοινωνιολογική έρευνα. Κριτική επισκόπηση των μεθόδων και των τεχνικών*, Πεδίο, Αθήνα. Γέμπος, Π. (1987) *Μεθοδολογία των Κοινωνικών Επιστημών*, τ. 1 και 2, Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα. Bulmer, M. (1984) *Sociological research methods*, McMillan, London. Wimmer, R.D. and Dominick, J.R.C. (2000) *Mass media research. An Introduction*, Wordsworth, Belmont.

φύσης, αναμένεται να επιτελούν τον ρόλο του ελεγκτή της εξουσίας και τον ρόλο του «προστάτη του λαού», από πράξεις και παραλείψεις της εξουσίας. Ωστόσο, και τα ίδια τα Μέσα Επικοινωνίας θεωρούνται ως η «τέταρτη εξουσία» μέσα στο δημοκρατικό πολίτευμα, λόγω της ισχύος που έχουν αποκτήσει, οικονομικής, πολιτικής και κοινωνικής.

Τα Μέσα Επικοινωνίας στην Κύπρο, έντυπα και ηλεκτρονικά, όπως και το δημοσιογραφικό επάγγελμα, λειτουργούν κάτω από τη νομοθεσία που έχει ορίσει η πολιτεία⁴⁵. Η δημοσιογραφία στην Κύπρο, παρόλο που έχει μακρά ιστορία λειτουργίας με βάση νομοθετικές διατάξεις, ρυθμίζεται με Κώδικα Δημοσιογραφικής Δεοντολογίας σχετικά πρόσφατα, το 1997⁴⁶. Ο Κώδικας καταρτίστηκε και υιοθετήθηκε από τον Σύνδεσμο Εκδοτών Εφημερίδων και Περιοδικών Κύπρου, τους ιδιοκτήτες Ηλεκτρονικών Μέσων και την Ένωση Συντακτών Κύπρου⁴⁷. Η εφαρμογή του Κώδικα Δημοσιογραφικής Δεοντολογίας⁴⁸ παρακολουθείται από την Επιτροπή Δημοσιογραφικής Δεοντολογίας. Ο πρόεδρος διορίζεται από τα ιδρυτικά μέλη, εννέα μέλη διορίζονται από τις ενώσεις δημοσιογράφων και ιδιοκτητών των Μέσων Επικοινωνίας και αυτοί με τη σειρά τους διορίζουν τα άλλα τρία μέλη, γνωστά πρόσωπα που ξεχωρίζουν για την ακεραιότητα χαρακτήρα και για το ενδιαφέρον τους για τα κοινά. Το σύνθημα της Επιτροπής είναι: «Για την αλήθεια, τη σωστή ενημέρωση και τα δικαιώματα του πολίτη και του δημοσιογράφου»⁴⁹. Επίσης, για την εποπτεία της λειτουργίας των ραδιοτηλεοπτικών Μέσων Επικοινωνίας, το κράτος έχει θεσπίσει την Αρχή Ραδιοτηλεόρασης Κύπρου, το 1998,⁵⁰ η οποία αποσκοπεί στο να προστατεύει τις θεμελιώδεις αρχές για πληροφόρηση και έκφραση, αλλά

⁴⁵ Βλ. Χρυσάνθου, Χ. (2008) *MME, μάρτυρες και πρωταγωνιστές. Αλληλεπιδράσεις μεταξύ των MME και του κοινωνικό-πολιτικού γίνεσθαι στην Κύπρο, 1878-2008*, Αρμίδα, Λευκωσία. Χριστοφόρου, Χ. (1993), *Εξέλιξη και ρόλος του Τύπου από την Ανεξαρτησία μέχρι σήμερα (1960-1984)*, στο: Δήμος Λευκωσίας, *Κυπριακή ζωή και κοινωνία. Λίγο πριν την Ανεξαρτησία και μέχρι το 1984*, Διαλέξεις του Λαϊκού Πανεπιστημίου, Δήμος Λευκωσίας, Λευκωσία. Σοφοκλέους, Ανδρέας, (1995-2011) *Συμβολή στην Ιστορία του Κυπριακού Τύπου*, τ. Α' -Στ', ΙΜΜΕ, Λευκωσία.

⁴⁶ Βλ. Ιδρυτική πράξη Κώδικα Δημοσιογραφικής Δεοντολογίας.
<http://www.moi.gov.cy/moi/pio/pio.nsf/All/C1455B6578A5A0F9C2256D7F00391012?OpenDocument>

⁴⁷ Βλ. Ένωση Συντακτών Κύπρου
<http://www.moi.gov.cy/moi/pio/pio.nsf/All/F4C862E13F85C400C225773E00225E71?OpenDocument>

⁴⁸ Βλ. Κώδικας δημοσιογραφικής δεοντολογίας Κύπρου
http://www.cmcc.org.cy/code_pradice2_gr.html

⁴⁹ Βλ. Σωτηρόπουλος, Β. (2013) *Δημοσιογραφική δεοντολογία και δίκαιο των Μέσων Επικοινωνίας και Επικοινωνίας*, 9.3.1.

⁵⁰ Βλ. Βρετός, Σ. και Παπαγιαννίδης, Α.Δ. (2013) *Κοινωνία και Επικοινωνία/ Δημοσιογραφία*, Μεταμεσονύχτιες Εκδόσεις, Αθήνα, 1Β.7.1.

και τα δικαιώματα του πολίτη, βάσει του διεθνούς και του ευρωπαϊκού δικαίου⁵¹.

2.1. Το τοπίο των έντυπων Μέσων Επικοινωνίας στην Κύπρο

Τα έντυπα Μέσα Επικοινωνίας που δραστηριοποιούνται στην Κύπρο⁵² είναι πολλά: Εφημερίδες και περιοδικά που κυκλοφορούν με καθημερινές, εβδομαδιαίες και μηνιαίες εκδόσεις. Η θεματολογία τους περιστρέφεται γύρω από όλο το φάσμα ειδήσεων και θεμάτων που απασχολούν την κοινωνία. Θέματα όπως εθνικά, πολιτικά, συνδικαλιστικά, τοπικά, κομματικά, αθλητικά, υγείας, αστυνομικά, μόδας και άλλα πολλά συνθέτουν την ύλη που προβάλλουν στο αναγνωστικό τους κοινό. Τα πιο γνωστά έντυπα είναι οι καθημερινές εφημερίδες: Η Αλήθεια, Μάχη, Η Καθημερινή, Πολίτης, Η Σημερινή, Ο Φιλελεύθερος και Χαραυγή. Εβδομαδιαίες εφημερίδες: Αντίλογος, Θάρρος, Το Κυπριακό Ποντίκι. Συνδικαλιστικές εφημερίδες: Δημόσιος Υπάλληλος, Εργατική φωνή, Εργατικό βήμα, οι αθλητικές εφημερίδες: Πράσινη Κερκίδα, Θρύλος, Αθλητική Πάφος, Αθλητική της Κυριακής, Αθλητικό Βήμα και Τριφύλλι. Αγγλόφωνες εφημερίδες είναι η καθημερινή εφημερίδα Cyprus Mail και εβδομαδιαίες: Cyprus Observer Cyprus Today Cyprus Weekly και Financial Mirror. Παράλληλα υπάρχουν και οι ηλεκτρονικές εκδόσεις των καθημερινών εφημερίδων, καθώς και άλλες ηλεκτρονικές ενημερωτικές πύλες, όπως: Cyprus Media Net, Online news, Financial Mirror, iKypros, Cyprus News.eu, 24h.com. cypressnews.com.cy, newzup.net, typos.com.cy, Famagusta Gazette, Πύλη Ειδήσεων Yeapit, Sigma Live.

Αξιοσημείωτο είναι σε μια χώρα όπως την Κύπρο, με πληθυσμό μικρότερο του ενός εκατομμυρίου κατοίκων, εκδίδονται τόσα πολλά έντυπα. Εδώ πρέπει να αναφέρουμε το θέμα που προκύπτει από την πληθώρα των εντύπων και ψηφιακών Μέσων Επικοινωνίας και των ειδήσεων που προβάλλονται, σε σχέση πάντα με το μέγεθος του πληθυσμού και τον όγκο των ειδήσεων που μπορεί να «παράγει» ένας μικρός τόπος.

⁵¹ Βλ. Σωτηρόπουλος, Β. (2013) *Δημοσιογραφική δεοντολογία και δίκαιο των Μέσων Επικοινωνίας και Επικοινωνίας*, 9.3.1.9.4.1.

⁵² Λόγος γίνεται για το μη κατεχόμενο από την Τουρκία μέρος της Κύπρου, που ελέγχεται από την Κυπριακή Δημοκρατία. Βλ. Γραφείο Τύπου και Πληροφοριών Εφημερίδες Κύπρου <http://www.moi.gov.cy/moi/pio/pio.nsf/All/CE695928F59C484FC2256D7F0038CF07?OpenDocument>

2.2. Η καθημερινή ειδησεογραφία στα Μέσα Επικοινωνίας της Κύπρου

Η καθημερινή ειδησεογραφία στα ηλεκτρονικά, αλλά και έντυπα Μέσα Επικοινωνίας της Κύπρου χαρακτηρίζεται από τα εξής κοινά γνωρίσματα: οι ειδήσεις αποτελούνται από νέες «αποκλειστικές» ειδήσεις, από τον εμπλουτισμό με νέα στοιχεία προηγούμενων ειδήσεων, την επαναφορά παλαιότερης είδησης με ανατροφοδότηση δηλώσεων ή εικόνων και με θεματολογία τις δραστηριότητες πολιτικών, κυβερνητικών ή και άλλων προσώπων και οργανώσεων. Εξαιτίας του ανταγωνισμού μεταξύ των Μέσων Επικοινωνίας σε συνθήκες ελεύθερης αγοράς τα Μέσα Επικοινωνίας στην Κύπρο επιδιώκουν να έχουν περισσότερο και πιο ενδιαφέρον υλικό, με βάση την ειδησεογραφική τους αξία και τον αντίκτυπο που θα έχουν στο κοινό. Βασικό στοιχείο σε αυτή την επιδίωξη είναι η φωτογραφική κάλυψη γεγονότων.

3. Το δείγμα της έρευνας και η επιλογή των φωτορεπόρτερ

Δείγμα της έρευνας αποτελεί το σύνολο των φωτορεπόρτερ, που εργάζονται σε μόνιμη βάση στα έντυπα και ψηφιακά Μέσα Επικοινωνίας της Κύπρου, δηλαδή οι επαγγελματίες εν ενεργεία φωτορεπόρτερ, με δεκαετή τουλάχιστον εμπειρία. Η επιλογή των φωτορεπόρτερ αποσκοπεί στο να διερευνήσουμε τις κοινωνικές στάσεις και αντιλήψεις φωτορεπόρτερ που έχουν αποκομίσει ήδη εμπειρίες στο επάγγελμα. Είναι σημαντικό για την έρευνα, που βασίζεται στην ποιοτική έρευνα⁵³ με προσωπικές συνεντεύξεις εις βάθος, να διερευνηθούν οι συνθήκες επιτέλεσης της αποστολής τους, η προσωπικότητά τους, οι γνώσεις τους στη φωτογραφική τέχνη.

Μια ιδιαιτερότητα που παρουσιάζεται είναι ότι φωτορεπόρτερ εργάζονται όχι μόνο για ιδιωτικά έντυπα Μέσα Επικοινωνίας, αλλά και για κρατικές υπηρεσίες, όπως το Γραφείο Τύπου και Πληροφοριών της Κύπρου⁵⁴, που εργοδοτεί φωτορεπόρτερ για να καταγράφουν κυβερνητικές και κρατικές δραστηριότητες.

Οι φωτορεπόρτερ που συμμετείχαν στην έρευνα είναι οι Αντρέας Μανώλης, Χρίστος Θεοδωρίδης, Χρίστος Αβρααμίδης, Αντρέας Λαζάρου, Κάτια Χριστοδούλου, Φίλιππος Χρίστου, Σταύρος Ιωαννίδης,

⁵³ Βλ. Μαντζούκας, Στ. (.....) *Ποιοτική έρευνα σε έξι εύκολα βήματα. Η επιστημολογία, οι μέθοδοι και η παρουσίαση*, Thames Valley University, Λονδίνο.

⁵⁴ Βλ. Γραφείο Τύπου και Πληροφοριών <http://www.moi.gov.cy/moi/pio>

Πέτρος Καρατζίας, Παύλος Βρυωνίδης, Γιώργος Μιχαήλ, Γιάννης Νησιώτης και Στέφανος Κουρατζής.

4. Οι ερευνητικές μέθοδοι στις κοινωνικές επιστήμες

Οι ερευνητικές μέθοδοι στις κοινωνικές επιστήμες διακρίνονται σε ποιοτικές και ποσοτικές⁵⁵. Οι ποσοτικές αναλύουν την ποσότητα εμφάνισης του φαινομένου που εξετάζεται και οι ποιοτικές αναφέρονται στο είδος, στον συγκεκριμένο χαρακτήρα του φαινομένου⁵⁶. Και οι δύο μέθοδοι δίνουν τη δυνατότητα στον ερευνητή να προσεγγίσει ένα ερευνητικό πεδίο και να επικεντρωθεί σε αυτό⁵⁷.

Μια ποιοτική μέθοδος έρευνας δίνει την ευκαιρία στον ερευνητή να στοχεύσει στο τι σημαίνει για τα υποκείμενα η εμπειρία, για την οποία μιλούν, με άλλα λόγια, να εμβαθύνει. Αυτό που συμβαίνει είναι μια «λεπτή» περιγραφή από την πλευρά των ερευνητών⁵⁸. Πέρα, όμως, από τη λεπτομερή ανάλυση, οι ποιοτικές μέθοδοι καταγράφουν τη «φωνή» του υποκειμένου και τις εκφράσεις του⁵⁹.

4.1. Η επιλογή της ποιοτικής μεθόδου έρευνας

Η επιλογή της ποιοτικής μεθόδου έρευνας, και όχι της ποσοτικής μεθόδου, για τους σκοπούς της παρούσας έρευνας (που αφορά τις κοινωνικές στάσεις και αντιλήψεις των φωτορεπόρτερ στην αξιολόγηση της σημαντικότητας των γεγονότων, με σκοπό τη φωτογραφική αποτύπωσή τους) προκαθορίστηκε από το μικρό δείγμα, που αποτελούν οι εργαζόμενοι φωτορεπόρτερ στα έντυπα Μέσα Επικοινωνίας της Κύπρου.

Η εφαρμογή ποιοτικής μεθόδου έρευνας παρέχει τη δυνατότητα για εμβάθυνση στο αντικείμενο της έρευνας, γι' αυτό αξιοποιείται σε μια σειρά από κοινωνικές επιστήμες, όπως η κοινωνική και η πολιτισμική

⁵⁵ Βλ. Bryman, A. (1988) *Quality and quantity in social research*, Unwin Hyman, London. Guttman, L. (1944) *A basis for scaling qualitative data*, American Sociological Review, v. 9, pp.139 - 150. May, T. (1993) *Social research. Issues, methods and process*, Open University Press, Buckingham - Philadelphia. Maykut, P. and Morehouse, R. (1994) *Beginning qualitative research. A philosophic an practical guide*, The Falmer Press, London and Bristol.

⁵⁶ Βλ. Kvale, S. (1996) *Interviews. An introduction to Qualitative rearch interviewing*, Sage Publications, London, p. 67.

⁵⁷ Βλ. Παρασκευοπούλου-Κόλλια, Ε.Δ. (...) *Μεθοδολογία ποιοτικής έρευνας στις κοινωνικές επιστήμες και συνεντεύξεις*, σελ 2.

⁵⁸ Βλ. Geertz, C. (1973) *The interpretation of cultures*, Basic Books, Chicago.

⁵⁹ Βλ. Eisner, E., and Peshkin, A. (Eds.) (1990) *Qualitative inquiry in education: The continuing debate*, Teachers College Press, New York. Παρασκευοπούλου-Κόλλια, Ε.Α. (...) *Μεθοδολογία ποιοτικής έρευνας στις κοινωνικές επιστήμες και συνεντεύξεις*, σελ 3.

ανθρωπολογία, η κοινωνιολογία, η ψυχολογία, η ανθρωπογεωγραφία και άλλες⁶⁰.

Στην ποιοτική μέθοδο έρευνας στόχος είναι η αποκάλυψη σχέσεων ή συσχετίσεων ανάμεσα σε κοινωνικά υποκείμενα και κοινωνικές ομάδες, η περιγραφή, ανάλυση και κατανόηση κοινωνικών διαδικασιών, η διατύπωση ή αναδιατύπωση υποθέσεων και θεωρητικών θέσεων για το κοινωνικό γίνεσθαι και η διακρίβωση κοινωνικών σχέσεων, θέσεων και ρόλων⁶¹. Με λίγα λόγια, στόχος είναι η περιγραφή, η ανάλυση, η ερμηνεία και η κατανόηση κοινωνικών φαινομένων και καταστάσεων, η αναζήτηση απαντήσεων στα ερωτήματα πώς και γιατί συμβαίνουν.

Η χρήση μιας ποιοτικής μεθόδου έρευνας εξαρτάται από τη φύση του θέματος και τον στόχο που έχει θέσει ο ερευνητής. Τα ερευνητικά ερωτήματα για το κοινωνικό φαινόμενο, το οποίο θέλει να εξετάσει ο ερευνητής, σκοπό πρέπει να έχουν να το διερευνήσουν, να το αναλύουν και, μέσα από τη λειτουργία του στην κοινωνία, να εξηγήσουν τις αιτίες, τις συνέπειες και τους συσχετισμούς που το χαρακτηρίζουν. Φυσικά εδώ έχουμε τη βασική παράμετρο σε αυτή την ερευνητική μέθοδο, που είναι η ερμηνεία που δίνει ο ερευνητής στα δεδομένα και τα ευρήματα της έρευνας.

Εκείνο λοιπόν που έχει βαρύτητα στις ποιοτικές μεθόδους είναι η κρίση του ερευνητή και όσων θα διαβάσουν την έρευνα⁶². Πάντοτε όμως τα αποτελέσματα μιας έρευνας αποτελούν αφετηρία για μια σειρά ποιοτικών και ποσοτικών μεθοδολογικών προσπαθειών, γιατί τα ζητήματα προς μελέτη και ανάλυση δεν σταματούν να υφίστανται και τα αποτελέσματά τους θέτουν συνεχείς προβληματισμούς στους ερευνητές⁶³.

4.2. Βασικά πλεονεκτήματα και μειονεκτήματα της ποιοτικής μεθόδου έρευνας

Βασικά πλεονεκτήματα της ποιοτικής μεθόδου έρευνας είναι: α) διερεύνηση που χαρακτηρίζεται από λεπτομέρεια και βάθος, β) είναι

⁶⁰ Βλ. Ιωσηφίδης, Θ. (2003) *Εισαγωγή στην ανάλυση δεδομένων ποιοτικής κοινωνικής έρευνας*, Μυτιλήνη, σελ 4.

⁶¹ Ο.π., σελ 6.

⁶² Βλ. Eisner, E. and Peshkin, A. (Eds.) (1990) *Qualitative inquiry in education: The continuing debate*, Teachers College Press, New York.

⁶³ Βλ. Παρασκευοπούλου-Κόλλια, Ε.Δ. (...) *Μεθοδολογία ποιοτικής έρευνας στις κοινωνικές επιστήμες και συνεντεύξεις*, σελ 3.

δυνατόν να οδηγήσει στη διερεύνηση φαινομένων, διαδικασιών και συμπεριφορών που δεν είχαν προβλεφθεί από πριν, και γ) διερεύνηση της εμπειρίας των κοινωνικών υποκειμένων. Ο ερευνητής «βλέπει» και κατανοεί τον κόσμο μέσα από τα μάτια και την αντίληψη των κοινωνικών υποκειμένων.

Μειονεκτήματα της μεθόδου είναι: α) συνήθως αφορά μικρά δείγματα, β) χαρακτηρίζεται από σχετικά περιορισμένες δυνατότητες γενίκευσης και σύγκρισης, γ) εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό από τις προσωπικές αντιλήψεις του ερευνητή και από τα επικοινωνιακά του προσόντα και δ) η συμμετοχή ή η εμπλοκή του ερευνητή μπορεί να μεταβάλει τα χαρακτηριστικά του υπό μελέτη κοινωνικού φαινομένου ή διαδικασίας⁶⁴.

4.3. Οι συνεντεύξεις εις βάθος ως ερευνητικό εργαλείο

Στην έρευνα για τις κοινωνικές στάσεις και αντιλήψεις των φωτορεπόρτερ στην επιτέλεση της αποστολής τους θα χρησιμοποιήσουμε την ποιοτική μέθοδο έρευνας με συνεντεύξεις εις βάθος⁶⁵. Είναι σημαντικό να εξετάσουμε πώς εφαρμόζονται οι συνεντεύξεις εις βάθος και πώς αυτές ως ερευνητικό εργαλείο μπορούν σε μια ποιοτική έρευνα να δώσουν αξιόπιστα αποτελέσματα. Επίσης θα παραθέσουμε τα υπέρ και τα κατά της ποιοτικής μεθόδου έρευνας στις κοινωνικές επιστήμες και θα αιτιολογήσουμε την επιλογή της μεθόδου για την παρούσα έρευνα.

Οι συνεντεύξεις, γενικά, ως ερευνητικό εργαλείο είναι πολύ διαδεδομένη μέθοδος στις κοινωνικές επιστήμες και βοηθά στην άντληση ποιοτικού υλικού και πληροφοριών⁶⁶. Οι συνεντεύξεις μπορεί να είναι με ερωτηματολόγιο, πρόσωπο με πρόσωπο, τηλεφωνικές κ.λπ. Οι συνεντεύξεις, ανάλογα με τον βαθμό δόμησης (τυποποίησης) τους από τον ερευνητή, χωρίζονται σε δομημένη συνέντευξη (structured interview), ημιδομημένη συνέντευξη (semi-structured interview) και μη δομημένη συνέντευξη (unstructured interview)⁶⁷. Οι διαφορές τους είναι:

α) Η δομημένη συνέντευξη βασίζεται σε αυστηρά προκαθορισμένο σύνολο ερωτήσεων, το οποίο τίθεται με τον ίδιο ενιαίο τρόπο σε όλους

⁶⁴ Βλ. Ιωσηφίδης, Θ. (2003) *Εισαγωγή στην ανάλυση δεδομένων ποιοτικής κοινωνικής έρευνας*, Μυτιλήνη, σελ 51.

⁶⁵ Ο.π.

⁶⁶ Ο.π., σελ 6.

⁶⁷ Ο.Π., σελ 35.

τους ερωτώμενους. Οι ερωτήσεις είναι προκαθορισμένες τόσο ως προς το περιεχόμενό τους, όσο και ως προς τη σειρά με την οποία ακολουθεί η μια τη άλλη⁶⁸. β) Η ημιδομημένη συνέντευξη χαρακτηρίζεται από ένα σύνολο προκαθορισμένων ερωτήσεων, αλλά παρουσιάζει πολύ περισσότερη ευελιξία ως προς τη σειρά των ερωτήσεων, ως προς την τροποποίηση του περιεχομένου των ερωτήσεων ανάλογα με τον ερωτώμενο και ως προς την προσθαφαίρεση ερωτήσεων και θεμάτων κατά τη συζήτηση. γ) Η μη δομημένη συνέντευξη χαρακτηρίζεται από την απουσία προκαθορισμένων ερωτήσεων και βασίζεται σε θεματικές περιοχές, πάνω στις οποίες αναπτύσσεται η αλληλεπίδραση μεταξύ του ερευνητή και του ερωτώμενου⁶⁹. Στην ποιοτική κοινωνική έρευνα χρησιμοποιούνται κυρίως οι δυο τελευταίοι τύποι συνέντευξης, καθώς επιτρέπουν την άντληση πληροφορίας και δεδομένων σε βάθος ή την ανάδειξη θεμάτων που δεν είχαν προκαθοριστεί από τον ερευνητή.

4.4. Τα πλεονεκτήματα και τα μειονεκτήματα των συνεντεύξεων εις βάθος

Οι συνεντεύξεις, γενικά, έχουν τα πλεονεκτήματα και τα μειονεκτήματά τους⁷⁰. Τα πλεονεκτήματα της συνέντευξης είναι ότι επιτρέπει στον ερευνητή να αντλήσει πληροφορίες σε βάθος, ιδιαίτερα όταν πρόκειται για τη διερεύνηση πολύπλοκων κοινωνικών διαδικασιών, συμπεριφορών, στάσεων, αξιών και αντιλήψεων. Η συνέντευξη προϋποθέτει την αμεσότητα της σχέσης μεταξύ του ερευνητή και του ερωτώμενου και μπορεί να οδηγήσει στη διερεύνηση θεμάτων που δεν είχαν προκαθοριστεί από πριν, μεταβάλλοντας ή τροποποιώντας πολλές φορές ακόμη και το ίδιο το αρχικό ερευνητικό πλαίσιο. Η συνέντευξη επίσης επιτρέπει στον ερευνητή να κατανοήσει κοινωνικές συμπεριφορές, στάσεις και αντιλήψεις των ερωτώμενων, δηλαδή να δει τον κοινωνικό κόσμο και τα κοινωνικά φαινόμενα μέσα από τις εμπειρίες των κοινωνικών υποκειμένων⁷¹.

Τα μειονεκτήματα της συνέντευξης είναι ότι αποτελεί μέθοδο εξαιρετικά χρονοβόρα, όχι μόνο ως προς την υλοποίησή της, αλλά και ως

⁶⁸ Βλ. Kvale, S. (1996) *Interviews. An introduction to Qualitative research interviewing*, Sage Publications, London.

⁶⁹ Ο.π.

⁷⁰ Βλ. Ιωσηφίδης, Θ. (2003) *Εισαγωγή στην ανάλυση δεδομένων ποιοτικής κοινωνικής έρευνας*, Μυτιλήνη, σελ 7.

⁷¹ Ο.π., σελ 36.

προς τη φάση του σχεδιασμού και της απόκτησης πρόσβασης στους ερωτώμενους. Προϋποθέτει αυξημένα επικοινωνιακά προσόντα, από την πλευρά του ερευνητή, ευαισθησία, γνήσιο ενδιαφέρον και ευελιξία. Πολλές φορές ένα σημαντικό τμήμα της πληροφορίας που αντλείται μέσα από συνεντεύξεις δεν είναι απαραίτητο ή τελικά δε γίνεται αντικείμενο ανάλυσης και σε πολλές περιπτώσεις το υποκειμενικό στοιχείο είναι κυρίαρχο, με το γεγονός αυτό να δημιουργεί προβλήματα στην αξιοπιστία των αποτελεσμάτων⁷².

Στις συνεντεύξεις εις βάθος ο ερευνητής έχει τη δυνατότητα να κατευθύνει τον ερωτώμενο σε βασικά στοιχεία του θέματος και αυτός με τη σειρά του να εκφράσει τη γνώμη και τις απόψεις του ελεύθερα και εις βάθος. Ο σκοπός αυτής της μεθόδου είναι η άντληση και η συλλογή όσο το δυνατόν περισσότερων πληροφοριών από τον ερωτώμενο για τις απόψεις του, τις κοινωνικές στάσεις του, τις αντιλήψεις του, τις εμπειρίες και τις παραστάσεις που έχει για το αντικείμενο που ερωτάται. Η συνέντευξη εις βάθος προϋποθέτει από την πλευρά του ερευνητή σημαντικές ατομικές και επικοινωνιακές ικανότητες. Ο ερευνητής πρέπει να είναι γνώστης του αντικείμενου που διερευνά ή οφείλει να έχει μελετήσει και ο ίδιος εις βάθος το θέμα, για να μην πέσει σε παγίδες που θα έχει ως αποτέλεσμα να μην μπορέσει να αναδείξει αξιόπιστα αποτελέσματα⁷³. Οι κίνδυνοι που ελλοχεύουν σε τέτοιες περιπτώσεις είναι π.χ. η έμμεση καθοδήγηση των ερωτώμενων από τον ερευνητή, η δυσπιστία ερωτώντος και ερωτωμένου, η απόκρυψη ή η παράβλεψη στοιχείων που ενδιαφέρουν και βασικά επηρεάζουν τον ερωτώμενο κ.λπ.

Η συνέντευξη είναι βασικό στοιχείο της ποιοτικής έρευνας και δεν πρόκειται για απλή, τυπική διαδικασία διαλόγου μεταξύ ερευνητή και υποκειμένων. Εκείνα που καλείται να υπερκεράσει ο ερευνητής είναι η διστακτικότητα και οι φόβοι - προβληματισμοί των υποκειμένων σε επικοινωνιακό επίπεδο. Σ' αυτό το σημείο έγκειται και η σημασία της συνέντευξης: να ξεπεραστούν κοινωνικά στεγανά, που δυσχεραίνουν την ουσιαστική συμμετοχή στον διάλογο, ώστε να επέλθει η προσέγγιση της αληθινής πραγματικότητας.

4.5. Η ημιδομημένη συνέντευξη εις βάθος για τις κοινωνικές στάσεις και αντιλήψεις των φωτορεπόρτερ

⁷² Ο.π., σελ 38.

⁷³ Ο.π., σελ 48.

Στην έρευνα για τις κοινωνικές στάσεις και αντιλήψεις των φωτορεπόρτερ θα χρησιμοποιήσουμε τη συνέντευξη εις βάθος, με ημιδομημένο ερωτηματολόγιο. Με αυτό τον τρόπο θα έχουμε την ευελιξία μέσα από τις προκαθορισμένες ερωτήσεις και τις απαντήσεις των φωτορεπόρτερ να αξιοποιήσουμε τυχόν καταστάσεις που θα προκύψουν, με σκοπό την απόσπαση πληροφοριών, που μπορεί να μας δώσουν περισσότερα στοιχεία για την προσωπικότητά τους, τις κοινωνικές τους στάσεις και αντιλήψεις. Αυτό θα βοηθήσει στον βασικό στόχο της έρευνας, που είναι να ανακαλύψουμε πώς οι φωτορεπόρτερ καθοδηγούνται από προσωπικές κοινωνικές στάσεις και αντιλήψεις στην επιτέλεση του έργου τους.

4.6. Το ερωτηματολόγιο για τις εις βάθος συνεντεύξεις με τους φωτορεπόρτερ

Το ερωτηματολόγιο για τις εις βάθος συνεντεύξεις με τους φωτορεπόρτερ βασίστηκε σε δυο παραμέτρους. Η πρώτη παράμετρος είναι η καθημερινότητα στο εργασιακό περιβάλλον και η επαγγελματική σχέση με συναδέλφους τους που έχουν με οποιοδήποτε τρόπο εμπλοκή στη δουλειά τους. Η δεύτερη παράμετρος είναι η εξάσκηση του επαγγέλματος και οι παράγοντες που επιδρούν πριν και κατά τη διάρκεια της διαδικασίας για τη φωτογραφική αποτύπωση γεγονότων. Από αυτές τις δύο βασικές κατευθύνσεις και με γνώμονα τη φωτογραφία ως «είδηση», οι ερωτήσεις έχουν στόχο να αναδείξουν τις κοινωνικές στάσεις και αντιλήψεις των φωτορεπόρτερ. Σκοπός μας είναι να συγκρίνουμε και να αξιολογήσουμε τα κριτήρια που θέτει ο κάθε φωτορεπόρτερ τη στιγμή που φωτογραφίζει γεγονότα για να τα παρουσιάσει ως είδηση.

4.6.1. Τα ερωτήματα για τον τρόπο αντιμετώπισης της θεματολογίας από τους φωτορεπόρτερ

Είναι σημαντικό να εξετάσουμε πώς διαμορφώνεται η στάση των φωτορεπόρτερ για τη θεματολογία που θα χειριστούν. Οι φωτορεπόρτερ είναι άνθρωποι με προσωπικότητα, αντίληψη, ιδέες και κρίση. Η εκπαίδευσή τους στο αντικείμενο της φωτογραφίας και της σύνθεσης του κάδρου, με την κατάρτισή τους στη φωτοειδησεογραφία είναι παράγοντες που αρχικά θα καθορίσουν τα υλικά μέσα που θα χρησιμοποιήσουν, αναλόγως του θέματος. Η δουλειά τους απαιτεί τη συνεργασία με τους συναδέλφους τους, για να διαμορφωθεί, να

συμπληρωθεί και να καταλήξει η είδηση στον αναγνώστη. Το θέμα για έναν φωτορεπόρτερ έχει τα βασικά δημοσιογραφικά ερωτήματα: τι, πού, ποιος, πότε και γιατί, τα οποία πρέπει να κωδικοποιήσει σε οπτικές πληροφορίες⁷⁴. Η ουσία για τον φωτορεπόρτερ είναι οι ακριβείς και έγκυρες πληροφορίες, η κατεύθυνση για την πολιτική του εντύπου, ο σεβασμός, η εμπιστοσύνη και η ασφάλειά του στη δουλειά. Η πιο βασική παράμετρος είναι η επιτόπου επαφή του με το θέμα. Εκεί λαμβάνεται η απόφαση για τον τρόπο αποτύπωσης του γεγονότος.

4.6.2. Τα ερωτήματα για το εργασιακό περιβάλλον των φωτορεπόρτερ

Ο εργασιακός χώρος και το περιβάλλον κάθε ανθρώπου είναι ένας από τους πιο σημαντικούς παράγοντες που επηρεάζουν αλλά και καθορίζουν την επαγγελματική του απόδοση. Τα Μέσα Επικοινωνίας, όπως αναφέρθηκε, ως οργανισμοί δραστηριοποιούνται στην παραγωγή, προβολή και μετάδοση μηνυμάτων, χρησιμοποιούν το εξειδικευμένο ανθρώπινο δυναμικό με τρόπο που να είναι σε θέση να φέρει εις πέρας την αποστολή του, βάσει της δημοσιογραφικής δεοντολογίας, της πολιτικής που καθορίζει ο ιδιοκτήτης και της οικονομικής επιβίωσης του Μέσου Επικοινωνίας. Στη συγκεκριμένη περίπτωση οι φωτορεπόρτερ είναι ένας από τους σημαντικούς συνδετικούς κρίκους της αλυσίδας προβολής της είδησης στα έντυπα Μέσα Επικοινωνίας, γιατί η γλώσσα που χρησιμοποιούν διεγείρει ένα άλλο επίπεδο αντίληψης του κοινού. Ακριβώς γι' αυτό τον λόγο η εργασιακή σχέση με τους συναδέλφους του βασίζεται, για κάθε φωτορεπόρτερ ξεχωριστά, σε κώδικες επικοινωνίας που καθορίζονται κυρίως από την προσωπικότητα των ανθρώπων και τις επαγγελματικές τους γνώσεις⁷⁵. Στην καθημερινότητα αυτό ισχύει και σε άλλα επαγγέλματα, αλλά η διαφορά έγκειται στο γεγονός ότι αυτό σχετίζεται με την εικόνα, τη φωτογραφία, που έχει τα δικά της χαρακτηριστικά στην κωδικοποίηση και αποκωδικοποίηση των μηνυμάτων, τα οποία μπορεί να μη συμερίζονται οι συντελεστές (αρχισυντάκτες, συντάκτες, φωτορεπόρτερ) στην αποδοχή και προβολή της φωτογραφίας ως είδησης.

⁷⁴ Βλ. Harrigan, J. and Dunlap, K.B. (2004) *The editorial eye*, Bedford/St. Martin's Press, Boston, σελ 288.

⁷⁵ Βλ. Harrigan, J. and Dunlap, K.B. (2004) *The editorial eye*, Bedford/St. Martin's Press, Boston, σελ 297.

Μέσα από το ερωτηματολόγιο που αφορά το εργασιακό περιβάλλον των φωτορεπόρτερ, η ερευνητική προσπάθεια αποσκοπεί στο να αναδειχθούν α) οι υποδείξεις προς τον φωτορεπόρτερ για την επιτέλεση της αποστολής του, β) ο χειρισμός των υποδείξεων από τον φωτορεπόρτερ κατά την κρίση του, γ) η ελευθερία κινήσεων που τυχόν έχει ο φωτορεπόρτερ στην επιλογή και κάλυψη ενός θέματος, και δ) το τελικό αποτέλεσμα της διαδικασίας για τη φωτογραφική αποτύπωση γεγονότων από τους φωτορεπόρτερ.

4.6.3. Τα είδη των ερωτήσεων

Για την επίτευξη όλων των προαναφερθέντων θα υπάρχουν στο ερωτηματολόγιο ανοικτές ερωτήσεις (open questions), περιγραφικές ερωτήσεις (descriptive questions), ερωτήσεις γνώμης (opinion questions) και ερωτήσεις – γέφυρα (bridge questions)⁷⁶.

Ανοικτές ερωτήσεις (open questions). Είναι ερωτήσεις οι οποίες αφήνουν τον ερωτώμενο ελεύθερο να αναπτύξει την απάντησή του δίχως προκαθορισμούς. Το είδος αυτό των ερωτήσεων χρησιμοποιείται κυρίως στις μη δομημένες και στις ημιδομημένες συνεντεύξεις.

Περιγραφικές ερωτήσεις (descriptive questions). Είναι ερωτήσεις που στοχεύουν στην άντληση συγκεκριμένων πληροφοριών από τον ερωτώμενο που συνδέονται με συγκεκριμένα χαρακτηριστικά και γνώσεις, π.χ. φύλο, ηλικία, ημερομηνία γέννησης, μορφωτικό επίπεδο, ύψος εισοδήματος κ.λπ.

Ερωτήσεις γνώμης (opinion questions). Είναι ερωτήσεις που στοχεύουν στη διερεύνηση των στάσεων και των αντιλήψεων των ερωτώμενων, για διάφορα κοινωνικά φαινόμενα και διαδικασίες.

Ερωτήσεις – γέφυρα (bridge questions). Είναι ερωτήσεις που οδηγούν από το ένα θέμα της συνέντευξης στο άλλο.

4.6.4. Η δομή του ερωτηματολογίου της έρευνας

Το ερωτηματολόγιο για τη συγκεκριμένη έρευνα χωρίζεται σε τέσσερα μέρη:

A. Τα προσωπικά δεδομένα

B. Το εργασιακό περιβάλλον και η θέση των φωτορεπόρτερ σε αυτό

⁷⁶ Βλ. Ιωσηφίδης, Θ. (2003) *Εισαγωγή στην ανάλυση δεδομένων ποιοτικής κοινωνικής έρευνας*, Μυτιλήνη, σελ 39.

Γ. Ο ρόλος και η αποστολή της φωτοειδησεογραφίας

Δ. Ο τρόπος υλοποίησης της αποστολής των φωτορεπόρτερ

Τα τέσσερα μέρη έχουν και υποενότητες, οι οποίες αλληλοσυμπληρώνουν η μια την άλλη. Ο λόγος που δομήθηκε κατ' αυτόν τον τρόπο το ερωτηματολόγιο ήταν, πρώτον, να μην αισθανθούν οι φωτορεπόρτερ ότι ανακρίνονται με επαναλαμβανόμενες ερωτήσεις και δεύτερον, για να τους δοθεί η ευκαιρία να απαντήσουν περιγράφοντας γεγονότα που βίωσαν.

Στο μέρος για τα προσωπικά δεδομένα, οι ερωτήσεις αποσκοπούσαν στο να αναδειχθούν οι ακαδημαϊκές γνώσεις των φωτορεπόρτερ για την τέχνη της φωτογραφίας και οι εμπειρίες τους στο επάγγελμα. Επίσης στο πρώτο μέρος έγιναν ερωτήσεις σε σχέση με τις οικονομικές απολαβές των φωτορεπόρτερ σε συνάρτηση με τη σπουδαιότητα του έργου που επιτελούν και τη συμβολή στους στο περιεχόμενο των έντυπων Μέσων Επικοινωνίας.

Στο δεύτερο μέρος του ερωτηματολογίου, που αφορά το εργασιακό περιβάλλον των φωτορεπόρτερ, συμπεριλήφθηκαν τρεις υποενότητες. Η πρώτη αφορά τη σχέση του φωτορεπόρτερ με τον αρχισυντάκτη και συναδέλφους του, για τις απαιτήσεις τους για την ενημέρωση και τη φωτογραφική αποτύπωση γεγονότων. Η δεύτερη τη σχέση του φωτορεπόρτερ στο πεδίο της ενημέρωσης με τους συναδέλφους του δημοσιογράφους. Η τρίτη τις σχέσεις του με άλλους συναδέλφους του φωτορεπόρτερ, όπως επίσης και με τους ανθρώπους που συμμετέχουν στο γεγονός που αποτυπώνει φωτογραφικά.

Στο τρίτο μέρος οι ερωτήσεις επικεντρώθηκαν ουσιαστικά σε δυο άξονες που αλληλοεξαρτώνται μεταξύ τους. Ο ένας ήταν σε σχέση με τον εξοπλισμό χρησιμοποιούν οι φωτορεπόρτερ και τις τεχνικές της φωτογράφισης. Ο δεύτερος αφορά τις διαδικασίες λήψης των φωτογραφιών, τις εικαστικές τους γνώσεις για τη σύνθεση της ειδησεογραφικής φωτογραφίας και την αξιοποίηση των στοιχείων στον περιβάλλοντα χώρο του γεγονότος για να καθορίσουν την ένταση του μηνύματος.

Το τέταρτο μέρος του ερωτηματολογίου συνδυάζει ερωτήσεις που κατά κύριο λόγο αποσκοπούν στο να εκμαιεύσουν πληροφορίες από τους φωτορεπόρτερ για τα συναισθήματά τους, την καθοδήγησή τους από

προσωπικές κοινωνικές στάσεις και αντιλήψεις την ώρα της λήψης των φωτογραφιών. Ήταν ερωτήσεις που προκάλεσαν τους φωτορεπόρτερ να απαντήσουν με βιωματικές εμπειρίες, που αναδείκνυαν τα διλήμματα και τις εσωτερικές συγκρούσεις, του άνθρωπου φωτορεπόρτερ από τη μια, με τον επαγγελματία φωτορεπόρτερ από την άλλη. Επίσης στο τέταρτο μέρος οι τελευταίες ερωτήσεις σκοπό είχαν να διαπιστωθεί πώς αντιλαμβάνονται οι φωτορεπόρτερ τον ρόλο και την ευθύνη τους για τις εικόνες που παρουσιάζουν στο κοινό ως ειδήσεις, όπως επίσης και για τη συμβολή τους, ως αυτοπτών μαρτύρων, στην καταγραφή ιστορικών γεγονότων.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΡΙΤΟ

Ανάλυση των εμπειρικών δεδομένων

Η παρούσα έρευνα για τις κοινωνικές στάσεις και αντιλήψεις των φωτορεπόρτερ, όσον αφορά την αξιολόγηση της σημαντικότητας των γεγονότων, με σκοπό τη φωτογραφική αποτύπωσή τους, παρέχει την ευκαιρία γνωριμίας με τους εν ενεργεία φωτορεπόρτερ στην Κύπρο. Μέσα από τα προσωπικά τους βιώματα, το εργασιακό περιβάλλον, τη φωτογραφική τέχνη και τη φωτοειδησεογραφία, ως μέσου πληροφόρησης, αναδεικνύεται αυτή η συναρπαστική, έντονη, σημαντική αλλά και άγνωστη ειδικότητα του κλάδου των Μέσων Επικοινωνίας. Οι δώδεκα φωτορεπόρτερ, που αποτελούν το δείγμα της έρευνας, ανταποκρίθηκαν θετικά στο κάλεσμα για μια έρευνα, που σκοπό είχε τον τρόπο άσκησης του επαγγέλματός τους. Αξιοσημείωτο είναι το γεγονός ότι παρόλο που οι συνεντεύξεις έγιναν με τον κάθε ένα ξεχωριστά, εντούτοις όλοι είχαν πανομοιότυπο τρόπο αντίδρασης και συνεργάστηκαν θετικά, απαντώντας στο ερωτηματολόγιο με ενθουσιασμό, εμφανή διάθεση ειλικρίνειας, σεβασμού και πάθους για τη δουλειά τους, χωρίς να προσπαθούν να ωραιοποιήσουν ή να ηρωοποιήσουν τους εαυτούς τους. Η στάση και η συμπεριφορά τους αντανακλούσε επαγγελματισμό, σοβαρότητα και αφοσίωση στις αρχές που αναμένεται να τηρεί ένας λειτουργός του Τύπου, που δραστηριοποιείται στον τομέα της φωτοειδησεογραφίας.

Οι συνεντεύξεις πραγματοποιήθηκαν στο διάστημα από τις 03/04/2014 μέχρι τις 16/04/16 σε τόπο και χρόνο που οι φωτορεπόρτερ μπορούσαν να ανταποκριθούν, λαμβάνοντας υπόψη την αποφυγή ενδεχόμενης ταλαιπωρίας και επιβάρυνσης του εργασιακού, αλλά και προσωπικού τους ωραρίου. Όλες οι συνεντεύξεις βιντεογραφήθηκαν⁷⁷ για τους πιο κάτω λόγους: Πρώτον, για να υπάρχει και να χρησιμοποιείται το οπτικοακουστικό υλικό ως βοηθητικό εργαλείο, για την εκπόνηση της έρευνας. Δεύτερον, αυτό το υλικό να μπορεί παρουσιαστεί ως ιστορικό αλλά και ως αποδεικτικό στοιχείο, για τις αφηγήσεις των φωτορεπόρτερ τη δεδομένη χρονική περίοδο. Τρίτον, με αυτό το υλικό να μπορεί να

⁷⁷ Βλ. Παράρτημα 2.

παραχθεί ντοκιμαντέρ⁷⁸, ως συνοδευτικό της έρευνας. Για τη δημιουργία του ντοκιμαντέρ, ζητήθηκε από τους φωτορεπόρτερ φωτογραφικό υλικό της δουλειάς τους και κινηματογραφικό υλικό από το Ραδιοφωνικό Ίδρυμα Κύπρου⁷⁹ (ΡΙΚ), από γεγονότα στα οποία οι ίδιοι ήταν παρόντες και αποτύπωσαν φωτογραφικά. Το κινηματογραφικό υλικό από το ΡΙΚ και οι φωτογραφίες των γεγονότων θα επενδύσουν αποσπάσματα από τις συνεντεύξεις των φωτορεπόρτερ, για να μπορέσει ο θεατής να έχει οπτικοακουστική, σφαιρική και ολοκληρωμένη αντίληψη για τις απαντήσεις των φωτορεπόρτερ στα ερευνητικά ερωτήματα.

1. Τα χαρακτηριστικά του δείγματος

Προτού επιχειρηθεί η ανάλυση των ευρημάτων της έρευνας, μέσα από τις συνεντεύξεις εις βάθος, είναι χρήσιμο να παρατεθούν ορισμένα χαρακτηριστικά στοιχεία για το δείγμα της έρευνας, δηλαδή για τους δώδεκα φωτορεπόρτερ, με τους οποίους έγιναν οι συνεντεύξεις εις βάθος. Τα στοιχεία αυτά μπορεί να δώσουν εξηγήσεις για την προσωπικότητα, τις κοινωνικές στάσεις και αντιλήψεις των φωτορεπόρτερ που τους επηρεάζουν στην άσκηση του επαγγέλματός τους, στη φωτογραφική αποτύπωση των γεγονότων και τη δημοσίευση των φωτογραφιών υπό τη μορφή ειδήσεων.

Οι δώδεκα φωτορεπόρτερ που έλαβαν μέρος στην έρευνα είναι γνωστοί μεταξύ τους και καθημερινά βρίσκονται στο πεδίο της κυπριακής ειδησεογραφίας. Είναι φίλοι, συνεργάζονται και τους δίνει η αγάπη που έχουν για τη φωτογραφία και το επάγγελμά τους, όπως προκύπτει από τις αφηγήσεις τους στις συνεντεύξεις εις βάθος.

Συμμετείχαν στην έρευνα μια (1) γυναίκα και έντεκα (11) άντρες επαγγελματίες φωτορεπόρτερ που εργάζονται σε διάφορα έντυπα και ψηφιακά Μέσα Επικοινωνίας στην Κύπρο. Από το συγκεκριμένο στατιστικό στοιχείο προκύπτει ότι η φωτοειδησεογραφία στα κυπριακά Μέσα Επικοινωνίας είναι ανδροκρατούμενο επάγγελμα. Ένα επάγγελμα

⁷⁸ Βλ. Χρίστος Μιλτιάδης, *Οι κοινωνικές στάσεις και αντιλήψεις των φωτορεπόρτερ για την αξιολόγηση σημαντικών γεγονότων με σκοπό την φωτογραφική αποτύπωσή τους*, Ντοκιμαντέρ σε ψηφιακή μορφή (dvd), ΑΠΚΥ, 2014.

⁷⁹ Ραδιοφωνικό Ίδρυμα Κύπρου ΡΙΚ www.cybc.com.cy

που, εξ όσων φαίνεται, στη συνείδηση του κόσμου είναι δύσκολο και επικίνδυνο, ιδιαίτερα για τις γυναίκες.

Ο μέσος όρος ηλικίας των φωτορεπόρτερ είναι 42 χρόνια και ο μέσος όρος επαγγελματικής σταδιοδρομίας είναι 18 χρόνια. Οι αριθμοί αυτοί οδηγούν στο συμπέρασμα ότι πρόκειται για ώριμης ηλικίας ανθρώπους, ως επί το πλείστον, με μακρόχρονη πείρα στο επάγγελμα.

Σημαντικό στοιχείο επίσης είναι το ότι από τους 12 φωτορεπόρτερ οι 7 έχουν ακαδημαϊκές γνώσεις στο αντικείμενο της φωτογραφίας, οι 2 έχουν κάνει σπουδές Ανώτατης Εκπαίδευσης, ενώ οι 4 σε Σχολές Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης. Δυο φωτορεπόρτερ έχουν ακαδημαϊκές γνώσεις δημοσιογραφίας, αλλά στην πορεία παρακολούθησαν σεμινάρια ή φοίτησαν σε Σχολές Φωτογραφίας, επιλέγοντας το επάγγελμα του φωτορεπόρτερ και 2 έχουν ακαδημαϊκές σπουδές σε συναφείς τέχνες, αφού φοίτησαν σε Σχολές Καλών Τεχνών και Κινηματογράφου. Ένας φωτορεπόρτερ έχει ακαδημαϊκές σπουδές σε άσχετο με τη φωτογραφία αντικείμενο και μαζί με ακόμα ένα φωτορεπόρτερ είναι οι μόνοι που απέκτησαν γνώσεις για τη φωτογραφική τέχνη, και ειδικότερα της φωτοειδησεογραφίας, εμπειρικά. Από τα στοιχεία αυτά συνάγεται ότι οι συγκεκριμένοι φωτορεπόρτερ, στη συντριπτική τους πλειοψηφία, έχουν πανεπιστημιακού επιπέδου μορφωτικό επίπεδο και ότι οι τεχνικές και οι εικαστικές γνώσεις τους στη φωτογραφική τέχνη είναι σε υψηλό επαγγελματικό επίπεδο.

Ο βασικός τεχνικός φωτογραφικός εξοπλισμός τους είναι δυο σώματα ψηφιακών φωτογραφικών μηχανών, με διαφορετικούς φακούς στο κάθε ένα. Στο ένα σώμα μπαίνει συνήθως ένας φακός zoom 16-35mm και στο άλλο ένας άλλος φακός zoom 70-200mm. Αυτά χρειάζονται συνήθως όταν έχουν να χειριστούν γρήγορη εναλλαγή θέματος, σε σχέση με την απόσταση που βρίσκονται τα αντικείμενα της φωτογράφισης, αλλά και την οπτική γωνία που επιλέγουν οι φωτορεπόρτερ. Οι φακοί zoom έχουν τη δυνατότητα της γρήγορης αλλαγής της εστιακής απόστασης, η οποία καθορίζει την οπτική γωνία και το μέγεθος του αντικειμένου στο κάδρο. Αυτό είναι χρήσιμο για τον χρόνο λήψης της φωτογραφίας. Επίσης, οι φωτορεπόρτερ έχουν μαζί τους φορητό ηλεκτρονικό υπολογιστή ή tablet, για να μπορούν να αποστείλουν αμέσως τις φωτογραφίες τους στα έντυπα και ψηφιακά Μέσα Επικοινωνίας ή στα ειδησεογραφικά πρακτορεία, με τα οποία συνεργάζονται. Έχουν μαζί τους, ακόμη, πολλές

και με μεγάλη χωρητικότητα ψηφιακές κάρτες μνήμης, προκειμένου να έχουν τη δυνατότητα λήψης όσο γίνεται περισσότερων φωτογραφιών, αν χρειαστεί. Απαραίτητο εργαλείο είναι το μεταφορικό μέσο, που αυτό μπορεί να είναι αυτοκίνητο ή μοτοσυκλέτα. Ο πιο πάνω βασικός τεχνικός εξοπλισμός, που χρειάζεται ένας φωτορεπόρτερ για να επιτελέσει και να ανταποκριθεί στο καθήκον του κοστολογείται σε αρκετές χιλιάδες ευρώ. Μόνο στους 3 από τους 12 φωτορεπόρτερ παρέχεται από τον εργοδότη τους αυτός ο εξοπλισμός, ενώ οι υπόλοιποι 9 εργάζονται με μηχανήματα που οι ίδιοι αγόρασαν.

Ένα πολύ ενδιαφέρον στατιστικό στοιχείο είναι ο αριθμός των φωτογραφιών που οι φωτορεπόρτερ παράγουν και πόσες από αυτές παρουσιάζονται στα Μέσα Επικοινωνίας, για να επιλεγούν από τον αρχισυντάκτη προς δημοσίευση. Στην ερώτηση «πόσες φωτογραφίες τραβάτε κατά μέσο όρο, κατά τη διάρκεια ενός θέματος;» και οι 12 φωτορεπόρτερ τόνισαν ότι «εξαρτάται από τη σπουδαιότητα του θέματος». Στην επιδίωξη να προσδιοριστεί αριθμητικά η απάντηση, ακολούθησαν διευκρινιστικές ερωτήσεις, από τις οποίες προέκυψε το ενδιαφέρον στοιχείο ότι ενώ οι φωτορεπόρτερ παράγουν μεγάλο αριθμό φωτογραφιών για ένα γεγονός, μόνο το 1% - 2% παρουσιάζουν στους αρχισυντάκτες για αξιολόγηση και προβολή. Όπως οι ίδιοι εξηγούν, η φωτογραφική κάλυψη ενός θέματος πρέπει να πραγματοποιηθεί όσο γίνεται καλύτερα, από περισσότερες οπτικές γωνίες, σε μικρό χρονικό διάστημα. Είναι πασιφανές ότι οι φωτορεπόρτερ εκμεταλλεύονται και χρησιμοποιούν, κατά την εξάσκηση του επαγγέλματός τους, όλες τις τεχνικές και εικαστικές τους γνώσεις, για τη σύνθεση του κάδρου, δημιουργώντας σε αυτό τον χρόνο, όχι μόνο τις εικόνες είδησης, αλλά και εικόνες προσωπικού αρχείου, με καλλιτεχνική διάσταση. Αποκαλύπτουν ότι στις φωτογραφίες τους αποτυπώνουν και ένα κομμάτι του εαυτού τους, που έχει να κάνει με τις ανθρώπινες αρχές και ευαισθησίες τους. Την πιο χαρακτηριστική ένδειξη για τα πιο πάνω δίνει ο Αντρέας Μανώλης, φωτορεπόρτερ της εφημερίδας Ο Φιλελεύθερος με τη σαραντάχρονη εμπειρία του, δηλώνοντας ότι πρωτίστως είναι φωτογράφος του κυπριακού Τύπου και όχι μιας εφημερίδας, ότι «στη φωτογραφία πρέπει να βάζεις τη ματιά, το μυαλό, την καρδιά και την ψυχή σου»⁸⁰.

⁸⁰ Βλ. Χρίστος Μιλτιάδης, *Συνέντευξη Αντρέα Μανώλη*, Μάιος 2014.

Το ωράριο εργασίας των φωτορεπόρτερ θεωρητικά είναι 8 με 10 ώρες την ημέρα, αλλά πάντα είναι σε ετοιμότητα 24 ώρες το εικοσιτετράωρο για να ανταποκριθούν στο κάλεσμα ή σε γεγονότα που έπεσαν στην αντίληψή τους και χρειάζεται να καταγράψουν. Η δουλειά τους απαιτεί ακατάπαυστη κίνηση και γι' αυτό είναι συνεχώς στους δρόμους.

Οι οικονομικές απολαβές των φωτορεπόρτερ στην Κύπρο είναι πάρα πολύ χαμηλές, σε σχέση με συναδέλφους τους στο εξωτερικό, που αμείβονται, όπως αναφέρθηκε, με μέσο όρο κατά 20% περισσότερο. Δεν είναι λογικό, είπαν, από τη στιγμή που ο άνθρωπος είναι οπτικό ον και τα έντυπα το εκμεταλλεύονται αυτό, οι φωτορεπόρτερ, οι οποίοι παρέχουν τη φωτογραφία που διαφημίζει το θέμα και προσελκύει την προσοχή, να αμείβονται τόσο χαμηλά. Όπως οι ίδιοι αναφέρουν, ο χρόνος που εργάζονται, τα μηχανήματά τους (φωτογραφικές μηχανές, αυτοκίνητα, ηλεκτρονικοί υπολογιστές κ.λπ.), τα καύσιμα, ο κόπος τους, οι φθορές κ.λπ., δεν συνάδουν σε καμία περίπτωση με τις οικονομικές απολαβές που έχουν. Μόνο τρεις από τους δώδεκα φωτορεπόρτερ θεωρούν ότι έχουν ικανοποιητικές απολαβές.

2. Απαντήσεις των φωτορεπόρτερ στα ερευνητικά ερωτήματα

Στη συνέχεια θα παρουσιαστούν οι απαντήσεις των 12 φωτορεπόρτερ στα βασικά ερευνητικά ερωτήματα, με βάση τις οποίες θα αναδειχθούν τα ευρήματα της έρευνας και θα εξαχθούν ορισμένα συμπεράσματα.

2.1. Οι αποφάσεις για τη φωτογραφική κάλυψη γεγονότων

Ένα από τα βασικά ερωτήματα της παρούσας έρευνας είναι: ποιος, γιατί και πώς αποφασίζει για τα γεγονότα, στα οποία θα δοθεί φωτογραφική κάλυψη;

Προκειμένου να ληφθούν αξιόπιστες και διασταυρωμένες απαντήσεις, το ερώτημα αυτό τέθηκε επανειλημμένα μέσα από το ερωτηματολόγιο με διαφορετική σειρά, ορολογία, ύψος και χρόνο στους φωτορεπόρτερ. Αυτό έγινε με στόχο να έχει ο κάθε φωτορεπόρτερ την ευκαιρία να θυμηθεί, να συμπληρώσει ή και ακόμα να αναφερθεί σε περιστατικά που του συνέβησαν και θα ήταν πιο εύκολο να εκφραστεί. Οι συνδετικές ερωτήσεις για την πτυχή αυτή υποβλήθηκαν αντίστοιχα 7^η, 16^η, 18^η, 19^η και 30^η στη σειρά στο ερωτηματολόγιο.

7^η Η επιλογή της θεματολογίας που θα καλύψετε για μια μέρα είναι δική σας ή του αρχισυντάκτη;

16^η Σας έχει ανατεθεί από συνάδελφό σας δημοσιογράφο να πάτε να καλύψετε ένα θέμα, χωρίς αυτός να είναι εκεί;

18^η Έτυχε να πάρετε πρωτοβουλία και να πάτε να φωτογραφίσετε ένα θέμα, χωρίς να ενημερώσετε τον αρχισυντάκτη ή τον αρμόδιο συντάκτη; Πώς αντιδρούν σε αυτό;

19^η Έτυχε να κρίνετε ότι η σπουδαιότητα ενός άλλου θέματος είναι μεγαλύτερη ως είδηση και να εγκαταλείψετε ή και να αγνοήσατε θέμα που σας ανέθεσαν; Ποια η αντίδραση;

30^η Ο αρχισυντάκτης, όταν σας αναθέτει την κάλυψη ενός θέματος, έχει και αυτός κάποιες ιδέες για το τι και πώς θα είναι το περιεχόμενο των φωτογραφιών; Με την παράδοση των φωτογραφιών κατά πόσο συμπίπτει η ματιά του με τη δική σας;

Οι 12 φωτορεπόρτερ στις πιο πάνω ερωτήσεις έδωσαν πολύ ενδιαφέροντα στοιχεία για το ποιος τελικά αποφασίζει για τη φωτογραφική κάλυψη των γεγονότων. Από τις απαντήσεις προκύπτει εμφανής διαφορά στις περιπτώσεις των φωτορεπόρτερ σε κρατικές υπηρεσίες από τη μια και των φωτορεπόρτερ σε ιδιωτικά έντυπα ή ηλεκτρονικά Μέσα Επικοινωνίας, αλλά και των φωτορεπόρτερ που εργάζονται για διεθνή ειδησεογραφικά πρακτορεία.

2.1.1. Η περίπτωση των κρατικών υπαλλήλων - φωτορεπόρτερ στο Γραφείο Τύπου και Πληροφοριών (Γ.Τ.Π.)

Οι 2 από τους 12 φωτορεπόρτερ εργάζονται σε κρατική υπηρεσία, το Γραφείο Τύπου και Πληροφοριών (ΓΤΠ) και ο ένας σε ημικρατικό οργανισμό, το Κυπριακό Πρακτορείο Ειδήσεων (ΚΥΠΕ)⁸¹. Το Γραφείο Τύπου και Πληροφοριών (ΓΤΠ) έχει συγκεκριμένη αποστολή, τη φωτογραφική κάλυψη των κυβερνητικών δραστηριοτήτων, με απόλυτη προτεραιότητα τον Πρόεδρο της Κυπριακής Δημοκρατίας, τον Πρόεδρο της Βουλής και ακολούθως τα μέλη του Υπουργικού Συμβουλίου. Την ξεκάθαρη θέση των φωτορεπόρτερ του ΓΤΠ τη διατύπωσε ο προϊστάμενος του φωτογραφικού τμήματος, Χρίστος Αβρααμίδης⁸²: «Είμαστε φωτορεπόρτερ δεύτερης γραμμής». Ο Χρίστος Αβρααμίδης διευκρίνισε ότι για να αρχίσουν την όποια φωτογραφική κάλυψη, πρέπει

⁸¹ Κυπριακό Πρακτορείο Ειδήσεων (ΚΥ.Π.Ε.) <http://www.cna.org.cy/>

⁸² Βλ. Χρίστος Μιλτιάδης, *Συνέντευξη Χρίστου Αβρααμίδη*, Μάιος 2014.

να προγραμματίσουν στη βάση του προγράμματος δραστηριοτήτων του Προέδρου της Δημοκρατίας, το οποίο εκπονείται καθημερινά από το γραφείο του στο Προεδρικό Μέγαρο. Διαγράφεται κατ' αυτόν τον τρόπο ο περιορισμός και το πλαίσιο, εντός του οποίου κινούνται οι φωτογράφοι του ΓΤΠ, αφού δεν έχουν την ευχέρεια να φωτογραφίζουν κοινωνικά ή άλλα καθημερινά θέματα της επικαιρότητας. Έχουν όμως συμπληρωματικά και την ευθύνη της φωτογραφικής κάλυψης θεμάτων που αφορούν τη ζωή στην Κύπρο, τον πολιτισμό και την ιστορία της.

Υπάρχουν όμως περιπτώσεις, τις οποίες αναφέρουν οι κρατικοί φωτορεπόρτερ, που ανέλαβαν πρωτοβουλία και φωτογράφισαν γεγονότα, για τα οποία οι ίδιοι έκριναν ότι είχαν ιδιαίτερη ιστορική, αλλά και δημοσιογραφική αξία. Ο Χρίστος Αβρααμίδης π.χ. ανέφερε ότι τη δεκαετία του 1980 και συγκεκριμένα στις Αντικατοχικές Πορείες των γυναικών της Κύπρου, οι φωτορεπόρτερ του ΓΤΠ ακολούθησαν τις πορείες και κατέγραψαν φωτογραφικά το γεγονός. Ο Σταύρος Ιωαννίδης⁸³, ο δεύτερος φωτορεπόρτερ του ΓΤΠ, ανέφερε ότι παρόλο που δεν υπήρχε ενημέρωση ή και εντολή φωτογραφικής κάλυψης του ανοίγματος οδοφράγματος της οδού Λήδρας, εντούτοις στις 3:00 τα ξημερώματα, ύστερα από δικές του πληροφορίες, πήρε την πρωτοβουλία να καλύψει το θέμα. Οι πρωτοβουλίες καταδεικνύουν υψηλό αίσθημα ευθύνης των φωτορεπόρτερ για τα ιστορικά γεγονότα, όπως τα έκριναν οι ίδιοι. Οι φωτογραφίες που τράβηξαν αποτελούν ιστορικά τεκμήρια για ερευνητές και μελετητές της Ιστορίας. Σημειώνεται ότι οι φωτογραφίες που παράγει το ΓΤΠ παρέχονται σε όλα τα Μέσα Επικοινωνίας της Κύπρου.

Άλλο συναφές ερευνητικό ερώτημά είναι: Ποιος είναι αυτός που κρίνει ότι συγκεκριμένη φωτογραφία αποτελεί είδηση και μπορεί να προβληθεί; Στόχος του ερωτήματος είναι να διαπιστωθεί σε ποιο βαθμό έχουν καθοριστικό λόγο οι πυλωροί στις κρατικές υπηρεσίες Μέσων Επικοινωνίας και κατά πόσο οι φωτορεπόρτερ συμβάλλουν στις επιλογές των φωτογραφιών.

Όπως διαπιστώνεται από τις απαντήσεις των κρατικών φωτορεπόρτερ, μετά την ολοκλήρωση της φωτογραφικής κάλυψης ενός θέματος οι φωτογραφίες αναρτώνται στην ιστοσελίδα του ΓΤΠ. Η επιλογή της

⁸³ Βλ. Χρίστος Μιλτιάδης, *Συνέντευξη Σταύρου Ιωαννίδη*, Μάιος 2014.

δημοσίευσης των εικόνων είναι εξ ολοκλήρου υπόθεση των ιδίων των δημιουργών τους. Οι φωτογράφοι του ΓΤΠ έχουν τη δυνατότητα να φωτογραφίζουν, να επιλέγουν και την ευθύνη να δημοσιεύουν τις φωτογραφίες τους, παρόλο που υπάγονται διοικητικά σε δημόσιο λειτουργό. Το γεγονός αυτό φαίνεται παράξενο για τα κυπριακά δεδομένα, όπου είναι έντονη η γραφειοκρατική διοικητική δομή και ιεραρχία στη δημόσια υπηρεσία. Η εξήγηση γι' αυτό το φαινόμενο είναι η αλλαγές που έχουν επέλθει, με την παροχή αυτονομίας στη λειτουργία του φωτογραφικού τμήματος του ΓΤΠ. Αυτό συμβαίνει για δυο λόγους, όπως αναφέρθηκε. Ο πρώτος είναι η απόλυτη εμπιστοσύνη στο έργο των φωτορεπόρτερ, και ο δεύτερος είναι η αίσθηση ότι οι φωτορεπόρτερ είναι παρόντες στα γεγονότα και γνωρίζουν καλύτερα το θέμα της φωτογράφισης. Ο Σταύρος Ιωαννίδης είπε χαρακτηριστικά ότι «κάνουμε ένα είδος διαφήμισης και θέλουμε να δείχνουμε μια ωραία εικόνα του τόπου μας προς τα έξω».

2.1.2. Η περίπτωση της φωτορεπόρτερ στο Κυπριακό Πρακτορείο Ειδήσεων (ΚΥ.Π.Ε.)

Η φωτορεπόρτερ Κάτια Χριστοδούλου εργάζεται για το Κυπριακό Πρακτορείο Ειδήσεων (ΚΥ.Π.Ε.) που είναι ημικρατικός οργανισμός και έχει παρόμοιο εργασιακό καθεστώς με αυτό των δημοσίων υπαλλήλων του ΓΤΠ. Ωστόσο, όπως προκύπτει, διαφέρει κατά πολύ η επιλογή της θεματολογίας που θα καταγράψει με τον φωτογραφικό της φακό, από αυτή των συναδέλφων της του ΓΤΠ. Η θεματολογία της είναι η ίδια με τους συναδέλφους της του ιδιωτικού τομέα, συν αυτά που θα καταγράψει το ΓΤΠ. Το ΚΥΠΕ, μέσα σε όλες τις δημοσιογραφικές του δραστηριότητες, καταγράφει την ειδησεογραφία της Κύπρου όπως οποιοδήποτε ιδιωτικό Μέσο Επικοινωνίας.

Επαναδιατυπώνοντας το ερευνητικό ερώτημα για το ποιος τελικά αποφασίζει για τη φωτογραφική κάλυψη των γεγονότων από την οπτική γωνία του ιδιωτικού τομέα, διαπιστώνονται μέσα από τις απαντήσεις των φωτορεπόρτερ ενδιαφέροντα στοιχεία.

Ο τρόπος λειτουργίας του Γραφείου Τύπου και Πληροφοριών (ΓΤΠ) ως προς τον καθορισμό της θεματολογίας προς φωτογράφιση, βάσει συγκεκριμένου προγράμματος, διαφέρει από εκείνον στο ΚΥΠΕ και στον ιδιωτικό τομέα.

2.1.3. Ο προγραμματισμός για φωτογραφική κάλυψη από τα ιδιωτικά Μέσα Επικοινωνίας

Ο προγραμματισμός της ημέρας για το τι θα φωτογραφηθεί καθορίζεται με τον εξής τρόπο και σειρά: Αρχικά θα αναθέσει ο αρχισυντάκτης στον φωτορεπόρτερ τα θέματα της επικαιρότητας, τα οποία είναι γνωστά από προηγουμένως. Οι πληροφορίες για θέματα πολιτικά, οικονομικά, πολιτιστικά κ.λπ. προκύπτουν συνήθως από δελτία τύπου και ανακοινώσεις. Στη συνέχεια, το πρόγραμμα του φωτορεπόρτερ συμπληρώνεται από τους συνάδελφους του δημοσιογράφους, που έχουν προγραμματίσει συνεντεύξεις ή ρεπορτάζ που πρέπει να φωτογραφηθούν. Η προτεραιότητα έγκειται για τον φωτορεπόρτερ στο τι και πότε θα φωτογραφηθεί να ανταποκριθεί χρονικά σε ό,τι του έχει ανατεθεί για να είναι έγκαιρα έτοιμες οι εικόνες για δημοσίευση. Η κύρια απαίτηση που έχει ένας φωτορεπόρτερ από τον προϊστάμενο, αλλά και τους συναδέλφους του συντάκτες, είναι η ακρίβεια των πληροφοριών και η εμπιστοσύνη. Πρέπει να γίνει ξεκάθαρο και με σαφήνεια τι ακριβώς θέλει ο κάθε ένας, γιατί δεν υπάρχει η πολυτέλεια του χρόνου, αλλά και η φωτογραφική καταγραφή δεν μπορεί να γίνει δυο φορές. Πρέπει να ξέρει ο φωτορεπόρτερ το τι, πού, ποιος, πότε και γιατί τον στέλνει για φωτογράφιση ο αρχισυντάκτης ή ο δημοσιογράφος. Αν τα γνωρίζει αυτά, όπως ανέφεραν οι φωτορεπόρτερ, τότε, προτού μεταβούν στον χώρο της φωτογράφισης, έχουν διαμορφώσει στο μυαλό τους την εικόνα που θα επιδιώξουν να καταγράψουν με τον φωτογραφικό τους φακό.

Αυτή είναι η τυπική διαδικασία προγραμματισμού που γνωρίζουν και ακολουθούν όλοι οι φωτορεπόρτερ στα Μέσα Επικοινωνίας. Είναι το πρόγραμμα που ξέρουν ότι θα ακολουθήσουν, ποιους θα δουν, τι πρέπει να σκεφτούν για να αποδώσουν το ζητούμενο σε μια εικόνα, ώστε να συγκεράσουν τη φωτογραφική φαντασία τους με το κείμενο του δημοσιογράφου ή την ιδέα του αρχισυντάκτη. Η όλη διαδικασία του προγραμματισμού και ενημέρωσης της ημέρας συνήθως γίνεται το πρωί.

Το στοιχείο, στο οποίο διαφέρει ο φωτορεπόρτερ από τον οποιοδήποτε άλλο λειτουργό των Μέσων Επικοινωνίας, έγκειται στο ότι αποστολή του είναι να φωτογραφίζει τα γεγονότα εν τη γενέσει τους. Η φυσική παρουσία του φωτορεπόρτερ και η φωτογραφική κάλυψη είναι αυτό που δίνει την πρωτογενή μαρτυρία, αποκλειστικότητα, αλλά και την ένταση

στο θέμα. Η επικαιρότητα στη φωτοειδησεογραφία δεν έχει ωράρια. Η πλειοψηφία των φωτορεπόρτερ ανέφερε ότι η συλλογή πληροφοριών και η έγκαιρη ενημέρωση από οποιαδήποτε πηγή είναι για τη δουλειά τους ζωτικής σημασίας. Δεν μπορούν να είναι τυπικοί υπάλληλοι με προκαθορισμένο ωράριο, που αρχίζει και τελειώνει σε συγκεκριμένη ώρα. Δεν υπάρχει περίπτωση να σχολάσουν, να βρίσκονται στην κατοικία τους, να πληροφορηθούν για ένα γεγονός ή θέμα και να μη σπεύσουν να το καλύψουν, είτε έχουν οδηγίες από τον αρχισυντάκτη είτε όχι.

Οι πηγές πληροφόρησης είναι κυρίως τα ίδια τα Μέσα Επικοινωνίας, τα οποία οι φωτορεπόρτερ παρακολουθούν ανελλιπώς, με προτεραιότητα τις ραδιοφωνικές ειδήσεις⁸⁴. Έχουν τα μάτια και τα αυτιά ανοιχτά στην επαφή τους με τον κόσμο, γιατί η συνεχής μετακίνηση στους δρόμους τους δίνει την ευκαιρία να γίνουν δέκτες πληροφοριών από τους απλούς πολίτες. Επίσης, άνθρωποι που εργάζονται σε νοσοκομεία, αστυνομικούς σταθμούς κ.λπ. επικοινωνούν και δίνουν πληροφορίες, οι οποίες αξιολογούνται από τους φωτορεπόρτερ. Υπήρξαν περιπτώσεις που έκριναν οι ίδιοι ότι έπρεπε να φωτογραφίσουν ένα θέμα που βρισκόταν σε εξέλιξη ενώπιόν τους, όπως π.χ. τροχαίο ατύχημα, φόνο, πυρκαγιά κ.λπ. Στις περιπτώσεις που προλάβαιναν και ενημέρωναν τους αρχισυντάκτες για το θέμα, είχαν το ελεύθερο να παραμείνουν στο θέμα να το καλύψουν και να δώσουν οι ίδιοι τις πληροφορίες αργότερα, για τη συγγραφή των κειμένων της είδησης. Υπήρχαν όμως και περιπτώσεις που δέχονταν τηλεφώνημα από τον αρχισυντάκτη ή και συντάκτη για ένα γεγονός, αλλά οι φωτορεπόρτερ βρίσκονταν ήδη στον τόπο του γεγονότος. Την πρωτοβουλία αυτή, όπως όλοι οι φωτορεπόρτερ ανέφεραν, οι αρχισυντάκτες τους την επικροτούσαν και την ενθάρρυναν. Η πρωτοβουλία είναι ένα από τα πιο έντονα χαρακτηριστικά των φωτορεπόρτερ. Πολλές φορές πήραν την απόφαση να εγκαταλείψουν προγραμματισμένο θέμα, γιατί έκριναν ότι το άλλο θέμα, το οποίο υπέπεσε στην αντίληψη τους φωτοειδησεογραφικά ήταν πιο σημαντικό.

Άλλη σημαντική παράμετρος είναι θέματα που δεν βρίσκονται στο πρόγραμμα, αλλά ούτε κανένας άλλος ειδοποίησε τους φωτορεπόρτερ. Είναι γεγονότα, πρόσωπα, τοπία που οι ίδιοι οι φωτορεπόρτερ έκριναν

⁸⁴ Βλ. Χρίστος Μιλτιάδης, *Συνέντευξη Χρίστου Θεοδωρίδη*, Μάιος 2014.

ότι έπρεπε να φωτογραφηθούν και τα παρουσιάζουν στον αρχισυντάκτη για να του δώσουν ερεθίσματα για περαιτέρω διερεύνηση και προβολή. Αυτό αφορά και τους φωτορεπόρτερ που εργάζονται για τα ξένα ειδησεογραφικά πρακτορεία. Πέραν των γεγονότων που εξελίσσονται και έχουν διεθνές ενδιαφέρον όπως το Κυπριακό, η οικονομία και άλλα, οι φωτορεπόρτερ των ξένων πρακτορειών, όταν δεν έχουν προγραμματισμένα θέματα ή της επικαιρότητας κάνουν ακριβώς αυτό που κάνουν όλοι οι φωτορεπόρτερ των τοπικών Μεσών Ενημέρωσης. Θα βγουν στο δρόμο και θα ψάξουν εικόνες και θέματα που θα προκαλέσουν το ενδιαφέρον του ξένου προϊστάμενου τους για την Κύπρο και σε άλλα επίπεδα. Υπάρχει δηλαδή ανεπτυγμένο και το δημοσιογραφικό ένστικτο στους φωτορεπόρτερ, το οποίο οι ίδιοι αποδίδουν στη μακρόχρονη εμπειρία τους στο επάγγελμα. Οι φωτορεπόρτερ ενεργούν, όπως οι ίδιοι υπογραμμίζουν, ως ελεύθεροι σκοπευτές, με βάση τη στρατιωτική ορολογία, δηλαδή μπορεί να εκτελούν διαταγές που τους δόθηκαν, αλλά μπορούν παράλληλα να πράττουν και κατά βούληση.

Συνοψίζοντας, όσον αφορά το ερώτημα ποιος θα πάρει την απόφαση στο τι είναι σημαντικό για τη φωτογραφική κάλυψη σε ένα έντυπο ή πρακτορείο ή ακόμα και υπηρεσία, η απάντηση είναι ότι πάντοτε τον τελευταίο λόγο ο προϊστάμενος αρχισυντάκτης. Αυτός είναι που καθορίζει το πρόγραμμα, αυτός θα κρίνει αν είναι απαραίτητη η παρουσία ενός φωτορεπόρτερ σε θέμα εντός ή εκτός προγράμματος, αυτός είναι που θα έχει τον τελικό λόγο για τη σημασία του θέματος, αυτός είναι που εφαρμόζει την πολιτική, στις πλείστες περιπτώσεις, του ιδιοκτήτη. Όλοι οι φωτορεπόρτερ, ασχέτως οργανισμού, είναι υπάλληλοι υπόλογοι στους κανονισμούς και στον προϊστάμενό τους. Αυτό που κάνουν είναι στην πραγματικότητα παραγωγή από ιδέες για θέματα και προσπαθούν να πείσουν τους προϊστάμενους, μέσα από τις εικόνες, για την ορθότητα της πρωτοβουλίας τους. Πολλές φορές το έχουν καταφέρει αυτό οι φωτορεπόρτερ, όπως ανέφεραν οι ίδιοι, όταν οι φωτογραφίες τους και οι πληροφορίες τους έδωσαν «καλές ειδήσεις» στον προϊστάμενο. Άλλες φορές, όμως, οι προϊστάμενοί τους δεν αντιλήφθηκαν τι ήθελαν να δείξουν με τις φωτογραφίες τους ή, και αν κατάλαβαν, δεν προώθησαν για δημοσίευση τις φωτογραφίες ή τις δημοσίευσαν σε υποδεέστερους χώρους των εντύπων. Υπήρξαν περιπτώσεις που η φωτογραφία έχασε την αξία της από παράγοντες όπως η λεζάντα, στην οποία πολλοί φωτορεπόρτερ δίνουν μεγάλη σημασία,

γιατί επεξηγεί και ενισχύει το θέμα. Επίσης η εκτύπωση της εφημερίδας μπορεί χρωματικά, αλλά και τονικά, να αλλοιώσει την εικόνα. Αρνητικός χειρισμός, κατά τους φωτογράφους, είναι η περικοπή των φωτογραφιών κατά τη σελίδωση, ώστε να χωρέσει στη σελίδα του εντύπου, με αποτέλεσμα την αλλοίωση της είδησης⁸⁵. Μια ειδικότητα, όπως επισήμαναν οι φωτορεπόρτερ, που λείπει από της εφημερίδες της Κύπρου και θα έλυνε βασικά τα πιο πάνω προβλήματα, είναι αυτή του Photo Editor⁸⁶. Οι φωτορεπόρτερ θεωρούν ως μέρος της δουλειάς τους την επικρότηση ή την απόρριψη ενός θέματος ή και την τεχνική αλλοίωση των φωτογραφιών τους. Γι' αυτούς προέχει να είναι πάντοτε έτοιμοι να έχουν να παρουσιάσουν κάτι νέο, κάτι το διαφορετικό που θα κάνει τη διαφορά στην καθημερινή φωτοειδησεογραφία της Κύπρου. Ο φωτορεπόρτερ Στέφανος Κουρατζής⁸⁷ είπε στη συνέντευξη, για την απόρριψη φωτογραφίας από τον αρχισυντάκτη, ότι «η φωτογραφία που δεν έπαιξε στην εφημερίδα μου, μπήκε πρωτοσέλιδο σε έντυπο του εξωτερικού και βραβεύτηκε σε επαγγελματικό ειδησεογραφικό φωτογραφικό διαγωνισμό». Ο Αντρέας Μανώλης είπε ότι «οι εφημερίδες μας δεν έχουν ακόμα ανακαλύψει ότι το επάγγελμα του φωτορεπόρτερ είναι παράθυρο στη ζωή»⁸⁸.

2.2. Η επιλογή του τρόπου φωτογραφικής αποτύπωσης των γεγονότων

Οι φωτορεπόρτερ στο πεδίο της ενημέρωσης, μετά από προγραμματισμό ή πρωτοβουλία δική τους, κατά τη διάρκεια της κάλυψης ενός θέματος αναζητούν την εικόνα - είδηση για φωτογράφιση. Μέσα από τις ερωτήσεις του ερωτηματολογίου επιδιώχθηκε να διευκρινιστεί πώς αντιμετωπίζουν οι φωτορεπόρτερ τα θέματα που καταγράφουν φωτογραφικά και τι είναι αυτό που τους κάνει «να πατήσουν το κουμπί». Οι ερωτήσεις υποβλήθηκαν ξανά με διαφορετική σειρά και τρόπο, ούτως ώστε να μπορέσουν οι φωτορεπόρτερ να αναφέρουν παραδείγματα από γεγονότα που έζησαν και φωτογράφησαν, για να τα περιγράψουν. Στις απαντήσεις των φωτορεπόρτερ δεν εντοπίζεται διαφορά στη μέθοδο εργασίας τους και στη νοοτροπία

⁸⁵ Βλ. Χρίστος Μιλτιάδης, *Συνέντευξη Γιάννη Νησιώτη*, Μάιος 2014.

⁸⁶ Βλ. Χρίστος Μιλτιάδης, *Συνέντευξη Στέφανου Κουρατζή*, Μάιος 2014.

⁸⁷ Βλ. Χρίστος Μιλτιάδης, *Συνέντευξη Στέφανου Κουρατζή*, Μάιος 2014.

⁸⁸ Βλ. Χρίστος Μιλτιάδης, *Συνέντευξη Ανδρέα Μανώλη*, Μάιος 2014.

αντιμετώπισης των θεμάτων. Παρόλο που υπάρχουν διαφορετικοί κανόνες εργοδοσίας, όλοι ανεξαιρέτως οι φωτορεπόρτερ εξεδήλωσαν ακριβώς το ίδιο πάθος για την επαγγελματική επιτέλεση της αποστολής τους.

Η σωστή και έγκαιρη ενημέρωση είναι το κλειδί της όλης προσπάθειας των φωτορεπόρτερ. Ο χρόνος προσέλευσης στο σημείο που εξελίσσεται ή θα εξελιχτεί το γεγονός είναι σημαντικός, γιατί θα δώσει την ευκαιρία στον φωτορεπόρτερ να πάρει θέση για καλή οπτική γωνία και τη δυνατότητα να ελέγξει τον χώρο γύρω από το θέμα για περαιτέρω ελιγμούς. Επίσης, η παρακολούθηση του χώρου (και αυτό έχει να κάνει κυρίως με την εμπειρία) μπορεί να δώσει και άλλα θέματα για φωτογράφιση. Οι φωτορεπόρτερ θα παρατηρήσουν γύρω από τα αντικείμενα της φωτογράφισης για να διαπιστώσουν κατά πόσο υπάρχουν στοιχεία, τα οποία θα ενισχύσουν την ένταση της είδησης ή μπορεί να την αλλοιώσουν. Τα στοιχεία που συνθέτουν το φωτογραφικό κάδρο τους, με προέκταση την είδηση, είναι αυτό που βασικά αποτελεί τη δουλειά και την τέχνη ενός φωτορεπόρτερ. Συνδυάζονται η τεχνική, όσον αφορά τον εξοπλισμό που χρησιμοποιούν οι φωτορεπόρτερ, η ματιά με τις εικαστικές γνώσεις που έχουν αποκτήσει από Σχολές φωτογραφίας, η εμπειρία και οι κοινωνικές στάσεις και αντιλήψεις για την οπτική πρόσληψη της κοινωνικής πραγματικότητας.

2.2.1. Τα στοιχεία που συνθέτουν την είδηση φωτογραφικά, με εμπειρικά παραδείγματα των φωτορεπόρτερ

Όλοι οι φωτορεπόρτερ ανέφεραν ότι ανεξάρτητα από την ειδησεογραφική σημασία και σπουδαιότητα του γεγονότος, η αντιμετώπισή του γίνεται πάντοτε με την ίδια σοβαρότητα. Στην ερώτηση πόσο εύκολα μπορεί ένας φωτορεπόρτερ να τοποθετήσει μέσα στο κάδρο της φωτογραφίας του όλα τα στοιχεία που συνθέτουν την είδηση (δηλαδή: τι, πού, πώς, ποιος, πότε, γιατί) διατυπώθηκε η απάντηση ότι εξαρτάται από το θέμα. Συμβαίνει όμως και η προσθήκη στοιχείων από φωτογράφους, δηλαδή η παρέμβαση και αλλοίωση της είδησης. Η ενέργεια αυτή θεωρείται καταδικαστέα από μερικούς φωτορεπόρτερ, ενώ για άλλους αποτελεί θεμιτή ενίσχυση της έντασης, φτάνει να μην αλλοιωθεί η ουσία του θέματος. Επίσης ρωτήθηκαν οι φωτορεπόρτερ κατά πόσο χρησιμοποιούν φοβικά στοιχεία για να τονίσουν την ένταση ενός θέματος. Οι απαντήσεις ήταν κυρίως

περιγραφικές και με παραδείγματα για τεχνικές που είχαν χρησιμοποιήσει σε μερικά θέματα. Ένας φωτορεπόρτερ όταν βρεθεί στον χώρο του γεγονότος, εκείνο που προσπαθεί να κάνει είναι να καταγράψει ένα μέρος του σε φωτογραφικό κάδρο, με το οποίο θα λέει τη δική του «αλήθεια» για το γεγονός, όπως την είδε⁸⁹. Αυτό αποτελεί βασικό στοιχείο των αντιλήψεων όλων των φωτορεπόρτερ.

Ο Αντρέας Μανώλης είπε, για παράδειγμα, ότι έχει πάει στο προεδρικό μέγαρο για να φωτογραφίσει το Εθνικό Συμβούλιο δεκάδες φορές. Όμως, κάθε φορά υποβάλλει στον εαυτό του ότι πάει για πρώτη φορά, παρόλο που η εικόνα είναι η ίδια σχεδόν πάντοτε: Τα ίδια πρόσωπα να κάθονται στον ίδιο χώρο. Κατά το χρονικό διάστημα που έχουν στη διάθεσή τους για να φωτογραφίσουν τους πολιτικούς αρχηγούς στο τραπέζι που κάθονται, προσπαθεί, όπως αναφέρει, να κάνει συνδυασμούς προσώπων της κυβέρνησης και της αντιπολίτευσης, να εντοπίσει τις εκφράσεις των προσώπων τους. Δεν περιορίζεται όμως μόνο στις φωτογραφίες που τράβηξε την ώρα που ήταν συγκεντρωμένοι οι πολιτικοί αρχηγοί στο τραπέζι, αλλά περιμένει και στην έξοδο για να δει «ποιος είναι μουτρωμένος και ποιος χαρούμενος». Η έκφραση των προσώπων ύστερα από τη συνεδρία μπορεί και φωτογραφικά να δώσει άλλη διάσταση στην είδηση. Στο παράδειγμα αυτό φαίνεται η επιδίωξη των φωτογράφων να αναδείξουν την είδηση για ένα απλό θέμα, που φωτογραφικά είναι στερεότυπο, δεδομένο και επαναλαμβανόμενο. Είναι μια τακτική που απαιτεί χρόνο, υπομονή και επιμονή⁹⁰. Επίσης, ένα άλλο χαρακτηριστικό που ανέφερε ο Αντρέας Μανώλης για την αντιμετώπιση των θεμάτων είναι πως πάντοτε έχει το «κόμπλεξ ότι δεν κάλυψε ένα θέμα πλήρως και σε όλη του την έκταση». Αυτός μάλιστα είναι ένας από τους λόγους που «τραβά» πάρα πολλές φωτογραφίες. Ομολόγησε επίσης ότι την ώρα που ερχόταν για να δώσει συνέντευξη για την παρούσα έρευνα, σκέφτηκε ότι θα μπορούσε να φωτογραφίσει διαφορετικά ένα θέμα που ήδη φωτογράφησε και επέστρεψε στον χώρο για να πάρει κι άλλες φωτογραφίες.

Ο Χρίστος Θεοδωρίδης ανέφερε ότι την ώρα που πάει σε ένα θέμα προσπαθεί να αφήσει την προσωπική του γνώμη έξω από την δουλειά, ώστε να μπορεί να καταγράψει εκείνο που θέλει να εκφράσει το

⁸⁹ Βλ. Χρίστος Μιλτιάδης, *Συνέντευξη Πέτρου Καρατζία*, Μάιος 2014.

⁹⁰ Βλ. Χρίστος Μιλτιάδης, *Συνέντευξη Ανδρέα Μανώλη*, Μάιος 2014.

υποκείμενο της φωτογράφισης. Έφερε για παράδειγμα μια συγκέντρωση του εθνικιστικού ΕΛΑΜ, με το οποίο ο ίδιος διαφωνεί πολιτικά και ιδεολογικά. Ωστόσο, προσπάθησε να καταγράψει φωτογραφικά τη δική τους ιδεολογία και πολιτική, χωρίς προκαταλήψεις. Εξήγησε ότι θέλει και πρέπει να είναι αντικειμενικός, στην προσπάθεια για ενημέρωση του κόσμου και δίκαιος απέναντι στο γεγονός⁹¹. Παρόμοιο παράδειγμα ανέφερε και ο Αντρέας Μανώλης, λέγοντας ότι «όσο και αν διαφωνώ με τον πολιτικό, πρέπει να του βγάλω μια ωραία εικόνα». Η προσπάθεια φωτογράφισης ενός θέματος με αντικειμενικότητα θεωρείται από τους φωτορεπόρτερ ως η πιο δύσκολη πτυχή στο έργο τους. Διαβεβαιώνουν οι φωτορεπόρτερ ότι καταβάλλουν φιλότιμη προσπάθεια, παρόλο που είναι σχεδόν ακατόρθωτο, λαμβανομένου υπόψη ότι η ερμηνεία των οπτικών μηνυμάτων περνά μέσα από τα φίλτρα των προσωπικών εμπειριών, των προσωπικών κοινωνικών στάσεων και αντιλήψεων. Στον γραπτό λόγο, ανέφεραν οι φωτορεπόρτερ, υπάρχουν τρόποι με την επιλογή των λέξεων και της διατύπωσης, ώστε να αποκρύβονται προσωπικά συναισθήματα και αντιλήψεις, ωστόσο η ανάγνωση του φωτογραφικού λόγου μπορεί να γίνεται υποσυνείδητα⁹².

Ο Σταύρος Ιωαννίδης εξηγεί ότι η εκπαίδευσή του στη Σχολή Φωτογραφίας τον έχει προκαλέσει να βλέπει τον κόσμο σε κάδρα. Έχει επηρεαστεί από την τεχνική του Henri Cartier-Bresson, που κάνει οικονομία στις λήψεις, αλλά έχει ήδη σχηματίσει την εικόνα στο μυαλό και ψάχνει να τη βρει. Κινείται μέσα στον χώρο με τη φωτογραφική μηχανή και τραβά φωτογραφίες, όχι με συνεχόμενες λήψεις, βάσει των μηχανικών προγραμμάτων της μηχανής και αν του τύχει η εικόνα, αλλά μεθοδικά, με εναλλαγές θέσεων και φακών. «Η καλή εικόνα δεν σου τυχαίνει, αλλά την επιδιώκεις», λέει ο φωτορεπόρτερ Σταύρος Ιωαννίδης⁹³. Αναζητεί το διαφορετικό στην εικόνα, πράγμα που αναφέρει και ο Χρίστος Αβρααμίδης, ούτως ώστε οι φωτογραφίες του να είναι ανταγωνιστικές, εννοώντας στην είδηση και τη σύνθεσή τους. «Η δουλειά μας απαιτεί εικόνες για όλα τα γούστα», αναφέρει. Μια μέθοδος διαφορετικής φωτογραφικής προσέγγισης των γεγονότων, είναι αυτή που ο Χρίστος Αβρααμίδης ανέφερε: τραβά φωτογραφίες χωρίς φλας. Οι

⁹¹ Βλ. Χρίστος Μιλτιάδης, *Συνέντευξη Χρίστου Θεοδωρίδη*, Μάιος 2014.

⁹² Βλ. McCombs, M., Einsiedel, E. and Weaver, D. (1996) *Τα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης και η Διαμόρφωση της Κοινής Γνώμης*, Εκδόσεις Καστανιώτη, Αθήνα, σελ 48.

⁹³ Βλ. Χρίστος Μιλτιάδης, *Συνέντευξη Σταύρου Ιωαννίδη*, Μάιος 2014.

λήψεις χωρίς φλας, με την αξιοποίηση του υφιστάμενου φωτισμού, ιδίως αν γίνονται σε κλειστούς χώρους, δίνουν θεατρική ατμόσφαιρα στην εικόνα. Σε αυτές τις περιπτώσεις παρατηρείται η σύζευξη της φωτοειδησεογραφίας με την καλλιτεχνική φωτογραφία.

Ο Γιώργος Μιχαήλ⁹⁴ αναφέρθηκε πολύ χαρακτηριστικά σε φωτογραφικά στοιχεία, που συνθέτουν την είδηση, δίνοντας ως παράδειγμα ένα οδικό ατύχημα. Η αστυνομία έχει δέσει την κορδέλα που αναφέρει «Απαγορεύεται η πρόσβαση» σε ταμπέλα, στην οποία αναγράφεται η ονομασία της περιοχής. Με την τοποθέτηση των δύο αυτών στοιχείων στο κάδρο δίνεται ολοκληρωμένη εικόνα για το γεγονός και την είδηση. Επίσης, αναφέρει φωτογραφίες που τράβηξε και περιγράφουν την ποδοσφαιρική πορεία της ομάδας του ΑΠΟΕΛ στην Ισπανία, όταν έπαιζε στους ομίλους του UEFA - Champions League. Όπως σημείωσε, όταν οι ποδοσφαιριστές κατεβαίνουν από το αεροπλάνο, πρέπει να φαίνεται κάπου στη φωτογραφία ένα στοιχείο ότι έφτασαν στην Ισπανία. Το ίδιο βράδυ κάνουν προπόνηση στο γήπεδο που τους φιλοξενεί. «Αν τους βγάλω φωτογραφία και δεν υπάρχει στοιχείο ισπανικό, τότε κάποιος θα πει ότι είναι φωτογραφία που προπονούνται στο ΓΣΠ», σημειώνει. Τα παραδείγματα του Γιώργου Μιχαήλ αντικατοπτρίζουν τις βασικές αντιλήψεις που αναμένεται να έχει ο φωτορεπόρτερ σε σχέση με τον χώρο και τη σύνδεσή του με το θέμα. Παρόμοιο παράδειγμα, με τα στοιχεία και τον χώρο, έφερε ο Χρίστος Θεοδωρίδης για τις φωτογραφίες που έβγαλε με θέμα τα σώματα ασφαλείας: Φωτογραφίες αστυνομικών να κάθονται εν ώρα υπηρεσίας στο γήπεδο και να πίνουν καφέ, αστυνομικούς σε παρκαρισμένα αυτοκίνητα με τα πόδια στο ταμπλό και αστυνομικούς χωρίς κράνος⁹⁵.

Ο Παύλος Βρυωνίδης⁹⁶ περιέγραψε τα στοιχεία της εικόνας από τη σύλληψη του πρώην βουλευτή, Μάριου Ματσάκη, από αστυνομικούς των Βρετανικών βάσεων. Η φωτογραφία δείχνει τον πρώην βουλευτή πίσω από κάγκελα και τη σκιά αστυνομικού, η οποία δημιουργήθηκε από το φλας βιντεοκάμερας. Με αυτό τον τρόπο πέτυχε μια φωτογραφία, στην οποία συνυπήρχαν τα βασικά στοιχεία της είδησης. Ο Παύλος Βρυωνίδης ανέφερε ότι κάθε φορά που βγάζει φωτογραφίες

⁹⁴ Βλ. Χρίστος Μιλτιάδης, *Συνέντευξη Γιώργου Μιχαήλ*, Μάιος 2014.

⁹⁵ Βλ. Χρίστος Μιλτιάδης, *Συνέντευξη Χρίστου Θεοδωρίδη*, Μάιος 2014.

⁹⁶ Βλ. Χρίστος Μιλτιάδης, *Συνέντευξη Παύλου Βρυωνίδη*, Μάιος 2014.

αστυνομικών, είτε για καλή είδηση, είτε για κακή, στις εικόνες πάντοτε αποτυπώνονται οι προσωπικές τους απόψεις για τα σώματα ασφαλείας.

Ο Φίλιππος Χρίστου⁹⁷ είπε ότι προσπαθεί να βγάλει φωτογραφίες για ένα γεγονός και να αναδείξει την είδηση διαφορετικά από ό,τι η τηλεόραση. Το ίδιο έχει αναφέρει και ο Πέτρος Καρατζίας. Η αναφορά των δυο φωτορεπόρτερ αποκαλύπτει ένα σημαντικό στοιχείο σε σχέση με την οπτική αντίληψη του κόσμου και των γεγονότων, όπως τα προσλαμβάνουν οι φωτογράφοι. Το κοινό στη μεγάλη του πλειοψηφία αποκομίζει εικόνες για τα γεγονότα από τα τηλεοπτικά ρεπορτάζ. Η οπτική γωνία, από την οποία παρουσιάζει τα γεγονότα η τηλεοπτική κάμερα, σε συνδυασμό με τον ήχο, διαμορφώνει τη γνώμη του θεατή για το πώς εξελίχθηκαν τα συγκεκριμένα γεγονότα και τον οδηγεί σε αξιολογήσεις και ερμηνείες γι' αυτά. Η στατική εικόνα, το πάγωμα της είδησης έχει διαφορετική δυναμική από εκείνη της κινούμενης εικόνας. Όταν ο τηλεθεατής βλέπει την κινούμενη εικόνα και ακούει τον ήχο, θεωρεί ότι έχει ολοκληρωμένη αντίληψη για το γεγονός. Στη φωτογραφία όμως έχει ενώπιόν του τον δυναμισμό της στιγμής που αποτυπώθηκε και τον ωθεί να προβληματιστεί, να φανταστεί όσα προηγήθηκαν και όσα ακολούθησαν, τους ήχους των γεγονότων, την ατμόσφαιρα κ.λπ.⁹⁸. Ανάλογα συμβαίνει και με το ραδιόφωνο, το οποίο δίνει ερεθίσματα στον ακροατή να φανταστεί την εικόνα των γεγονότων, ακούγοντας φωνές και άλλους ήχους.

Ο Πέτρος Καρατζίας, αναφερόμενος στα στοιχεία που συνθέτουν την εικόνα ήταν κατηγορηματικός, ότι οι φωτορεπόρτερ μπορούν να στήνουν εικόνες. Ο ίδιος για να τονίσει την επικινδυνότητα του ηλεκτρικού ρεύματος για τα μικρά παιδιά, έβγαλε φωτογραφία το μικρό παιδί του δίπλα σε πρίζα. Η φωτογραφία, για την οποία υπάρχει υποψία παρέμβασης ή παραπλάνησης, με σκοπό τον εντυπωσιασμό, αποτελεί λόγο απόλυσης φωτορεπόρτερ σε διεθνή ειδησεογραφικά πρακτορεία⁹⁹. Η απεικόνιση της αλήθειας και η αξιοπιστία είναι βασικές αρχές για τον επαγγελματία φωτορεπόρτερ. Έτυχε σε δημοσιογραφική αποστολή του στη Γάζα να φωτογραφίσει μια κούκλα στα ερείπια σπιτιού. Όταν την απέστειλε στο ειδησεογραφικό πρακτορείο, με το οποίο συνεργαζόταν, από την πρώτη στιγμή τον ρώτησαν κατά πόσο η φωτογραφία ήταν

⁹⁷ Βλ. Χρίστος Μιλτιάδης, *Συνέντευξη Φίλιππου Χρίστου*, Μάιος 2014.

⁹⁸ Βλ. Χρίστος Μιλτιάδης, *Συνέντευξη Πέτρου Καρατζία*, Μάιος 2014.

⁹⁹ Βλ. Χρίστος Μιλτιάδης, *Συνέντευξη Πέτρου Καρατζία*, Μάιος 2014.

αληθινή, κατά πόσο η κούκλα όντως βρισκόταν στα ερείπια ή την τοποθέτησε ο ίδιος. Από αμφιβολία και μόνο δεν την προώθησαν στα Μέσα Επικοινωνίας. Όχι γιατί δεν πίστευαν τον συνεργάτη τους φωτορεπόρτερ, αλλά γιατί υπήρχε το ενδεχόμενο να μη γίνει πιστευτή η αυθεντικότητα της φωτογραφίας. Αφορμή για αυτή τη δήλωση του Πέτρου Καρατζία έδωσε η ερώτηση του ερευνητή προς τον φωτορεπόρτερ, κατά πόσο χρησιμοποιεί φοβικά στοιχεία στις φωτογραφίες του.

2.2.2. Η χρήση φοβικών στοιχείων στην ειδησεογραφική φωτογραφία με στόχο την ένταση του θέματος

Η ερώτηση που προκάλεσε ίσως τη μεγαλύτερη σύγχυση, σε σχέση με τα στοιχεία που συνθέτουν τη φωτογραφία, ήταν εκείνη που αφορούσε τη χρήση φοβικών στοιχείων, με στόχο να τονιστεί η ένταση του θέματος και του μηνύματος, που ήθελαν να εκπέμψουν οι φωτορεπόρτερ. Όσοι φωτορεπόρτερ κατανόησαν την έννοια «φοβικά στοιχεία» απάντησαν θετικά. Όσοι δεν αντιλήφθηκαν επακριβώς την έννοια αυτή, αρχικά απάντησαν αρνητικά. Ωστόσο, όταν υποβλήθηκαν διευκρινιστικές ερωτήσεις, με φωτογραφικούς όρους, απάντησαν ότι όντως σε ορισμένες περιπτώσεις χρησιμοποιούν φοβικά στοιχεία στις φωτογραφίες. Σε αυτό το σημείο πρέπει να αναφερθεί ξανά ότι κατά τη διάρκεια των συνεντεύξεων οι ερωτήσεις υποβλήθηκαν με τέτοια σειρά, ώστε να μην αισθανθούν οι φωτορεπόρτερ ότι ανακρίνονται. Παρατηρήθηκε ότι στην προσπάθειά τους να απαντήσουν στις ερωτήσεις με παραδείγματα από θέματα που κάλυψαν φωτογραφικά, περιγράφοντας εικόνες, σχεδόν όλοι ανέφεραν τη χρήση φοβικών στοιχείων. Ωστόσο, την ώρα που περιέγραφαν τις εικόνες που φωτογράφισαν, δεν τους επισημάνθηκε ότι, κατά την άποψη του ερευνητή, είχαν κάνει χρήση φοβικών στοιχείων. Σκοπός του ερευνητή ήταν να διαπιστώσει, με άλλες ερωτήσεις, κατά πόσο η χρήση των φοβικών στοιχείων έγινε συνειδητά από τους φωτορεπόρτερ.

Τα φοβικά στοιχεία σε μια εικόνα είναι τα αντικείμενα, οι εκφράσεις ανθρώπων, οι φυσικές ή τεχνικές καταστροφές κτλ. που τα καταγράφουν οι φωτορεπόρτερ με σκοπό να αφυπνίσουν το θεατή, προκαλώντας του φόβο¹⁰⁰. Στην καθημερινή φωτογράφιση των ειδήσεων οι φωτορεπόρτερ

¹⁰⁰ Βλ. McQuail, D. (1997) *Εισαγωγή στη Θεωρία της Μαζικής Επικοινωνίας*, Εκδόσεις Καστανιώτη, Αθήνα.

χρησιμοποιούν πολύ συχνά τα φοβικά στοιχεία. Κατά πόσο όμως η εικόνα κατεστραμμένου αυτοκινήτου σε ένα θανατηφόρο τροχαίο ατύχημα ή ανθρώπου που κλαίει μπροστά από φέρετρο ή πληγωμένου διαδηλωτή ή φωτιάς που καίει ένα σπίτι εντυπωσιάζει; Οι φωτορεπόρτερ γνωρίζουν ότι ο άνθρωπος είναι οπτικό ον και ότι η φωτογραφία μιας τέτοιας εικόνας θα προκαλέσει την περιέργεια στον αναγνώστη να διαβάσει την είδηση. Οι μεγάλες φωτογραφίες στην πρώτη σελίδα μιας εφημερίδας ή περιοδικού είναι ο κράχτης της είδησης και με την κατάλληλη λεζάντα μπορεί να προκαλέσουν την περιέργεια του κοινού και να οδηγήσουν στην αγορά του εντύπου¹⁰¹. Η φωτογραφία είναι η βιτρίνα της είδησης, που πολλές φορές παρασύρει τον αναγνώστη στο να διαβάσει το θέμα. Ακόμα και κατά τη διάρκεια της ανάγνωσης μιας είδησης, το μάτι του αναγνώστη επανέρχεται στη φωτογραφία. Υπάρχουν περιπτώσεις που η αναφορά του θέματος ταυτίζεται με τη φωτογραφία, για τον αναγνώστη.

2.2.3. Η φωτογραφική καταγραφή γεγονότων που περιλαμβάνουν το δράμα, τον θάνατο και την καταστροφή

Οι φωτορεπόρτερ, στην προσπάθεια φωτογραφικής καταγραφής ενός γεγονότος, που περιλαμβάνει το δράμα, τον θάνατο και την καταστροφή, φαίνεται ότι προβληματίζονται, με βάση τις προσωπικές τους εμπειρίες και βιώματα, τι προκαλεί φόβο στους ίδιους, ώστε να αποδώσουν το γεγονός εικαστικά. Ο Χρίστος Θεοδωρίδης ανέφερε ότι, όταν καλύπτει τροχαία ατυχήματα, πάντοτε σκέπτεται την οικογένειά του¹⁰². Δηλαδή, βιώνει τον φόβο σε προσωπικό επίπεδο και με την εικόνα που θα φωτογραφίσει θα επιχειρήσει να σοκάρει, να αφυπνίσει το κοινό. Ο Στέφανος Κουρατζής ανέφερε στη συνέντευξή του ότι «αν είναι να σηκώσω τον άλλο από τον καναπέ του, τότε θα το κάνω»¹⁰³.

Στα πλαίσια της δουλειάς τους, σε αυτά τα θέματα, οι φωτορεπόρτερ συμμερίζονται το δράμα, τον πόνο, την καταστροφή. Για να εκφράσουν αυτά τα συναισθήματα που αποκομίζουν από τα γεγονότα, στις φωτογραφίες τους χρησιμοποιούν συμβολισμούς. Στην προσπάθειά τους να διεγείρουν τη φαντασία και το θυμικό του θεατή τον οδηγούν στα όρια

¹⁰¹ Βλ. Harrigan, J. and Dunlap, K.B. (2004) *The editorial eye*, Bedford/St. Martin's Press, Boston.

¹⁰² Βλ. Χρίστος Μιλτιάδης, *Συνέντευξη Χρίστου Θεοδωρίδη*, Μάιος 2014.

¹⁰³ Βλ. Χρίστος Μιλτιάδης, *Συνέντευξη Στέφανου Κουρατζή*, Μάιος 2014.

του φόβου με σκοπό την αφύπνισή του και για να υλοποιήσουν αυτόν τον στόχο καταβάλλουν και οι ίδιοι βαρύ ψυχικό τίμημα. Όπως προκύπτει από τις απαντήσεις σε σχετικές ερωτήσεις (για το πώς καταγράφουν σε εικόνες τον πόνο και το δράμα, κατά πόσο επηρέασε την προσωπική τους η ζωή η φωτογράφιση δραματικών ανθρώπινων ιστοριών, κατά πόσο έχουν κλάψει κατά τη φωτογράφιση τέτοιων θεμάτων κ.λπ.) φαίνεται ότι βιώνουν πολύ επώδυνα την αποστολή τους για φωτογραφική αποτύπωση γεγονότων.

Το επάγγελμα του φωτορεπόρτερ, όπως όλα τα επαγγέλματα, εμπεριέχει κινδύνους, κατά την εξάσκησή του, όπως και άλλα επαγγέλματα. Ο φωτορεπόρτερ κινείται μέσα στην κοινωνία και καταγράφει καθημερινές δραστηριότητες, αλλά και απρόοπτα συμβάντα, ως επί το πλείστον αρνητικά: δυστυχήματα, εγκλήματα, καταστροφές, θανάτους κ.λπ. Ο φωτορεπόρτερ είναι υποχρεωμένος να βρίσκεται στους χώρους τέτοιων γεγονότων και να τα καταγράψει με τη φωτογραφική του μηχανή. Και οι 12 φωτορεπόρτερ κατά τη διάρκεια των συνεντεύξεων, όταν ρωτήθηκαν πώς καταγράφουν στην εικόνα αυτά τα γεγονότα, τόνισαν ότι έρχονταν στη μνήμη τους εικόνες και γεγονότα που σημάδεψαν τη ζωή τους. Όλοι ανεξαιρέτως απάντησαν καταφατικά στην ερώτηση αν έχουν κλάψει σε θέμα που έχει αυτά τα στοιχεία. Και στην ερώτηση αν αισθανθήκαν ότι δεν έπρεπε να βρίσκονται σε ένα τέτοιο θέμα για να το καλύψουν φωτογραφικά, απάντησαν αρνητικά. «Είναι η δουλειά μας και καθήκον μας είναι να πάμε σε θέματα που μας αναθέτουν», ήταν η απάντησή τους.

Η Κάτια Χριστοδούλου ανέφερε ότι στις αρχές της σταδιοδρομίας της είχε να πάει να φωτογραφίσει την έκρηξη που έγινε στον ποταμό Πεδιαίο, τον Μάιο του 1988, σε παγιδευμένο αυτοκίνητο και είχε στόχο την Ισραηλινή Πρεσβεία στην Κύπρο¹⁰⁴. Η έκρηξη προκάλεσε τον θάνατο περαστικών πολιτών. Το θέαμα που αντίκρισε με τα απανθρακωμένα πτώματα και η προσπάθεια να τα καταγράψει ήταν τέτοια που τη χαρακτήρισε ως «τραυματισμό ψυχής». Σημείωσε: «Είναι κάτι που δεν το ξεχνάς ποτέ. Δεν είναι εύκολο να φωτογραφίζεις αυτά τα γεγονότα αλλά πρέπει να τα αντιμετωπίζεις με ωριμότητα, σεβασμό και επαγγελματισμό».

¹⁰⁴ Βλ. Χρίστος Μιλτιάδης, *Συνέντευξη Κάτιας Χριστοδούλου*, Μάιος 2014.

Ο Στέφανος Κουρατζής ανέφερε ότι ο μακαρίτης ο Υπουργός Άμυνας, Τάσος Μητσόπουλος, ήταν φίλος του και η σύζυγός του, Κατερίνα, ήταν συνάδελφος, αλλά έπρεπε να κάνει τη δουλειά του¹⁰⁵. Αναφερόμενος γενικά για τη δυσκολία της φωτογράφισης του ανθρώπινου πόνου, είπε ότι ο φωτορεπόρτερ χρειάζεται και ψυχική αποφόρτιση. Την παρομοίασε με αυτή που χρειάζονται οι στρατιώτες, όταν επιστρέφουν από εμπόλεμες ζώνες. Σημείωσε επίσης ότι «δεν μπορείς με τόση ψυχική ένταση και σωματική ένταση να αφήσεις αυτά που βλέπεις έξω από το σπίτι».

Ο Φίλιππος Χρίστου ανέφερε ότι πάει κάπου μόνος του και πίνει μια μπύρα για να συνέλθει, για να μην πάει σπίτι χάλια, γιατί έχει και την οικογένειά του που δεν φταίει σε τίποτα αν φαίνεται στεναχωρημένος. Η πιο έντονη στιγμή ήταν, για τον Φίλιππο Χρίστου, η τραγωδία της αεροπορικής εταιρίας «Ηλιος»¹⁰⁶. Η παρουσία του στις αλληπάλληλες κηδείες με τα πολλά θύματα, οι εκφράσεις των συγγενών, η προσπάθεια του σεβασμού των νεκρών, αλλά και η προσπάθεια αποτύπωσης του πόνου σε κάποια στιγμή έφερε και στον ίδιο το κλάμα. Ωστόσο, η αγανάκτηση και το πείσμα για μετάδοση της είδησης, ώστε να μη συμβεί ξανά τέτοια τραγωδία, του έδωσε κουράγιο για να ολοκληρώσει το έργο του και να αποτυπώσει φωτογραφικά τα γεγονότα.

Παρόμοια συναισθήματα είχαν και οι φωτορεπόρτερ, Γιάννης Νησιώτης¹⁰⁷ και Χρίστος Θεοδωρίδης. Η τραγωδία της «Ηλιος» ήταν μια από τις πιο συγκλονιστικές εμπειρίες στην καριέρα τους. Προσπάθησαν από μακριά, διακριτικά, με σεβασμό στον πόνο των συγγενών και τράβηξαν τις φωτογραφίες, εκτελώντας το καθήκον τους, όπως ανέφεραν. Τα έντονα συναισθήματα από αυτή την τραγωδία τούς έκαναν να δακρύζουν κατά τη διάρκεια του της εκτέλεσης της αποστολής τους και η στενοχώρια τούς σημάδεψε για πάντα, όπως ανέφεραν.

Μιαν άλλη διάσταση δίνει η αναφορά του Παύλου Βρυωνίδη για τα γεγονότα της «Ηλιος»¹⁰⁸. Σημείωσε ότι την ημέρα που έγινε το ατύχημα πήγε στο Αεροδρόμιο Λάρνακας για να καταγράψει φωτογραφικά την είδηση. Αρνήθηκε, ωστόσο, να εισέλθει στην αίθουσα, όπου βρίσκονταν οι συγγενείς των θυμάτων που έκλαιγαν και να τους φωτογραφίσει. Οι

¹⁰⁵ Βλ. Χρίστος Μιλτιάδης, *Συνέντευξη Στέφανου Κουρατζή*, Μάιος 2014.

¹⁰⁶ Βλ. Χρίστος Μιλτιάδης, *Συνέντευξη Φίλιππου Χρίστου*, Μάιος 2014.

¹⁰⁷ Βλ. Χρίστος Μιλτιάδης, *Συνέντευξη Γιάννη Νησιώτη*, Μάιος 2014.

¹⁰⁸ Βλ. Χρίστος Μιλτιάδης, *Συνέντευξη Παύλου Βρυωνίδη*, Μάιος 2014.

συνάδελφοι φωτορεπόρτερ τον παρότρυναν να πάει, αλλά σεβάστηκαν την επιθυμία του, όπως ανέφερε. Αργότερα αναγνώρισε ότι ήταν λάθος του να μην το πράξει αυτό. Έπρεπε να καταγράψει τα γεγονότα, ώστε να μεταφερθούν τα μηνύματα, όπως υπογράμμισε. Έδωσε τα συγχαρητήρια στους συναδέλφους του, στις φωτογραφίες των οποίων διαφάνηκε ο σεβασμός τους απέναντι στον πόνο των συγγενών και η σοβαρότητα στη φωτογραφική καταγραφή τόσο σοβαρού θέματος.

Ο Πέτρος Καρατζίας αναφέρθηκε στο δράμα και στον πόνο που βλέπει και φωτογραφίζει. Παραδέχεται ότι του έχουν σημαδέψει τη ζωή. «Είναι εικόνες συναισθήματα που τα κουβαλάς πάντα μαζί σου», ανέφερε¹⁰⁹. Χαρακτηριστικά, είπε ότι μετά από μια αποστολή στο εξωτερικό δεν μπορούσε να βγάλει από το μυαλό του για μια εβδομάδα τη μυρωδιά από τα πτώματα. Από τότε βλέπει τα πράγματα διαφορετικά, προβληματίζεται για το τι γίνεται στον κόσμο, εκτιμά τα φαινομενικά ασήμαντα γύρω του και προσπαθεί να γίνεται καλύτερος άνθρωπος. Παρόμοια δήλωση έκανε και ο Αντρέας Λαζάρου.

Ο Αντρέας Μανώλης, ο φωτορεπόρτερ με τη μεγαλύτερη διάρκεια υπηρεσίας στο επάγγελμα μεταξύ των εν ενεργεία φωτορεπόρτερ, αναφέρθηκε στο δράμα και τον πόνο των συγγενών των αγνοουμένων της κυπριακής τραγωδίας. Είναι ένα θέμα που τον κάνει να δακρύζει πολλές φορές, όπως ομολόγησε. Είναι αξιοσημείωτο το πάθος, με το οποίο ο Ανδρέας Μανώλης μιλά για το κυπριακό πρόβλημα, η εμμονή του να διερευνήσει και να καταγράψει την ιστορία, να μάθει και να δείξει, όπως είπε, «τι σκατά έγινε σε αυτόν τον τόπο»¹¹⁰. Μέσα από τις φράσεις και τις λέξεις που χρησιμοποιεί, γίνεται αντιληπτό ότι τα γεγονότα οριοθέτησαν τη ζωή του. Στην ερώτηση «πόσα χρόνια ασχολείσαι με το επάγγελμα», δεν απάντησε με χρονολογία, αλλά είπε μετά τη στρατιωτική του θητεία (που διήρκεσε από το 1972 μέχρι το 1975). Απέφυγε να αναφερθεί στο ότι είχε πολεμήσει κατά την τουρκική εισβολή του 1974. Οι μόνοι Έλληνες Κύπριοι εθνοφρουροί που υπηρέτησαν τρία χρόνια στην Εθνική Φρουρά της Κύπρου ήταν η σειρά που θα απολυόταν στις 20 του Ιούλη του 1974. Είναι δηλαδή άνθρωπος που έχει ενεργό πολεμική εμπειρία. Επίσης, όταν περιέγραφε τη μετάβασή του στα κατεχόμενα για φωτογράφιση, αναφέρθηκε στην

¹⁰⁹ Βλ. Χρίστος Μιλτιάδης, *Συνέντευξη Πέτρου Καρατζία*, Μάιος 2014.

¹¹⁰ Βλ. Χρίστος Μιλτιάδης, *Συνέντευξη Ανδρέα Μανώλη*, Μάιος 2014.

τοποθεσία, όπου βρίσκονται οι τουρκικές σημαίες στον Πενταδάκτυλο, σημειώνοντας ότι εκεί είναι που χάθηκε ο αδελφός του. Ο Αντρέας Μανώλης ανέφερε ότι έχει αδελφό αγνοούμενο. Το θέμα που καταγράφει ο Ανδρέας Μανώλης με περισσότερο πάθος και πόνο ψυχής είναι οι κηδείες των λειψάνων των στρατιωτών και πολιτών που ήταν αγνοούμενοι από το 1974.

2.3. Η διαχείριση επικίνδυνων καταστάσεων, την ώρα της εξάσκησης του επαγγέλματος

Στη διαδικασία λήψης φωτογραφιών σε γεγονότα με τα στοιχεία του πόνου και του δράματος, ενυπάρχει ο αόρατος κίνδυνος του ψυχικού τραυματισμού των φωτορεπόρτερ. Ταυτόχρονα όμως οι φωτορεπόρτερ έρχονται αντιμέτωποι και με ορατούς κινδύνους. Η διαχείριση επικίνδυνων καταστάσεων αποτελεί μέρος της άσκησης του επαγγέλματος από τους φωτορεπόρτερ. Όλοι οι συνεντευξιασθέντες ανεξαιρέτως ανέφεραν ότι βρέθηκαν σε δύσκολες καταστάσεις, που συνιστούσαν κίνδυνο για τη σωματική τους ακεραιότητα. Στις ερωτήσεις κατά πόσο είναι επικίνδυνο επάγγελμα, οι φωτορεπόρτερ ανέφεραν συγκεκριμένα περιστατικά και εξήγησαν πώς τα διαχειρίστηκαν. Από τις απαντήσεις τους διαφάνηκαν οι κοινωνικές στάσεις και αντιλήψεις των φωτορεπόρτερ, σε συνάρτηση με την επικινδυνότητα του επαγγέλματος.

Οι δώδεκα συνεντευξιασθέντες φωτορεπόρτερ τόνισαν ότι πρόκειται για επικίνδυνο επάγγελμα. Αρχικά το γεγονός ότι είναι συνέχεια στο δρόμο και κινούνται, θεωρείται από τους φωτορεπόρτερ ως πηγή κινδύνου. Γενικά, όμως, λόγω του ότι στην Κύπρο δεν υπάρχει ενεργός εμπόλεμη κατάσταση και του ότι οι Κύπριοι δεν είναι βίαιοι στις εκδηλώσεις μας, εκτός από τα ποδοσφαιρικά γήπεδα, δεν έχουν σημειωθεί σοβαροί τραυματισμοί δημοσιογράφων ή φωτορεπόρτερ. Έτυχε όμως οι φωτορεπόρτερ να βρεθούν σε δύσκολη θέση και να κινδυνεύσουν, όπως ανέφεραν οι ίδιοι.

Η πιο συχνή και συνήθης δύσκολη κατάσταση, με βάση τις δικές τους αναφορές, είναι όταν βρίσκονται σε διαδηλώσεις, στις οποίες κυριαρχούν το πάθος και η ένταση, με αποτέλεσμα να ξεσπούν αντιπαραθέσεις με την αστυνομία και επεισόδια. Εξαιτίας της φύσης της αποστολής τους, οι φωτορεπόρτερ πρέπει να βρίσκονται στο επίκεντρο τέτοιων επεισοδίων, με αποτέλεσμα να εκτίθενται σε σοβαρούς κινδύνους, τόσο οι ίδιοι όσο και ο εξοπλισμός τους.

Ο Πέτρος Καρατζίας που καλύπτει φωτογραφικά και εμπόλεμες ζώνες στο εξωτερικό, υπέστη κάταγμα στο χέρι του από ρίψη πέτρας σε ανυποψίαστη στιγμή, στη διάρκεια φωτογράφισης γεγονότος που δεν προμήνυε ότι θα γινόταν πετροπόλεμος. Η εμπειρία του στις δύσκολες καταστάσεις, του έχει μάθει ότι ο φόβος είναι «ο σύμβουλος στο πόσο κοντά στο θέμα θα πας»¹¹¹. Σε περίπτωση, αναφέρει, που κάποιος συνάδελφος κινδυνεύει, «πρώτα τραβάς φωτογραφία, γιατί αυτή μπορεί να είναι και η είδηση και μετά, αν μπορείς, επεμβαίνεις». Έτυχε να βοηθήσει και να απομακρύνει διαδηλωτή που ήταν δίπλα του και ο οποίος είχε αναπνευστικό πρόβλημα από δακρυγόνα που έριξε η αστυνομία στην Αθήνα, γιατί και ο ίδιος είχε παρόμοια εμπειρία και αντιλαμβανόταν πόσο άσχημη θέση βρέθηκε ο διαδηλωτής. Λειτουργήσε, δηλαδή, με το ανθρώπινο συναίσθημα. Δεν συνηθίζει όμως να επεμβαίνει στις καταστάσεις και στα θέματα, γιατί η δουλειά του είναι να φωτογραφίζει, αναφέρει ο Πέτρος Καρατζίας.

Ο Αντρέας Μανώλης ανέφερε ότι περισσότερο κινδύνευε σε γεγονότα της καθημερινότητας, πάρα σε εκ προοιμίου επικίνδυνα. Ο λόγος είναι ότι σε τέτοιες περιπτώσεις «δεν το περιμένεις και είσαι χαλαρός», ενώ στα επικίνδυνα θέματα ο φωτορεπόρτερ έχει πάντοτε τις αισθήσεις του σε εγρήγορση και είναι προσεκτικός. Ένα επικίνδυνο περιστατικό που περιέγραψε ο Ανδρέας Μανώλης συνέβη στον πόλεμο μεταξύ Ιράν – Ιράκ, όπου ήταν στην πλευρά των Ιρανών και κάλυπτε φωτογραφικά τον πόλεμο. Ανέφερε ότι όταν οι Ιρακινοί δυσκολεύονταν στις στρατιωτικές τους επιχειρήσεις χρησιμοποιούσαν χημικά όπλα. Σε μια αποστολή ο Αντρέας Μανώλης φορούσε ειδική στολή για χημικό πόλεμο και έβγαζε φωτογραφίες. Κάποια στιγμή ο συνοδός του, ο οποίος δεν φορούσε στολή για χημικό πόλεμο, άρχισε να λιώνει¹¹². Σε άλλο περιστατικό στο επαρχιακό δικαστήριο Λάρνακας, όπου δικαζόταν υπόθεση για λαθρεμπόριο και κατηγορούμενος ήταν Τουρκοκύπριος, υπήρχαν και αρκετοί Τουρκοκύπριοι δημοσιογράφοι που κάλυπταν το θέμα. Την ώρα που η αστυνομική κλούβα μετέφερε τον ύποπτο έξω από το δικαστήριο, Τουρκοκύπριος φωτορεπόρτερ τράβηξε μια φωτογραφία από οπτική γωνία, που φαινόταν στο φόντο το στρατόπεδο απέναντι από το δικαστήριο. Οι αστυνομικοί θεώρησαν ότι φωτογράφιζε στρατιωτικές

¹¹¹ Βλ. Χρίστος Μιλτιάδης, *Συνέντευξη Πέτρου Καρατζία*, Μάιος 2014.

¹¹² Βλ. Χρίστος Μιλτιάδης, *Συνέντευξη Ανδρέα Μανώλη*, Μάιος 2014.

εγκαταστάσεις και προσπάθησαν να συλλάβουν τον φωτορεπόρτερ. Ο Αντρέας Μανώλης θεώρησε την ενέργεια της αστυνομίας άδικη και παράλογη, γιατί το στρατόπεδο είναι σε κεντρικό δρόμο, κοντά στο Διεθνές Αεροδρόμιο της Λάρνακας, με συνέπεια να είναι έτσι και αλλιώς εκτεθειμένο από αέρος. Η παρέμβασή του στοίχισε στον Ανδρέα Μανώλη, αφού στην αναταραχή που σημειώθηκε έσπασε το φλας της φωτογραφικής του μηχανής¹¹³. Ο Αντρέας Μανώλης έχει αναφέρει στη συνέντευξή του ότι αγαπά πολύ τους συναδέλφους του και πιστεύει ότι επιτελούν όλοι μαζί σημαντικό έργο για την ιστορία της Κύπρου. Αυτός είναι ο λόγος που, σε περιπτώσεις που συνάδελφοί του φωτορεπόρτερ βρίσκονται σε δύσκολη θέση, φωτογραφίζει μεν, αλλά πάντοτε επεμβαίνει για να τους βοηθήσει. Στο σημείο αυτό της συνέντευξης ο ερευνητής, που είναι και ο ίδιος φωτορεπόρτερ, ευχαρίστησε τον Αντρέα Μανώλη για την παρέμβασή του στη δική του περίπτωση, όταν παρολίγο να έπεφτε θύμα οχλαγωγίας και ο Ανδρέας Μανώλης τον έσωσε. Η απάντηση του Αντρέα Μανώλη ήταν ένα χαμόγελο και η φράση «εκείνη την νύχτα;»¹¹⁴.

Οι φωτορεπόρτερ Κάτια Χριστοδούλου και Χρίστος Αβρααμίδης θεωρούν ως ότι μια από τις πιο έντονες στιγμές κινδύνου που βίωσαν ήταν τα επεισόδια στην πορεία των μοτοσικλετιστών, το 1996 στη Δερύνεια, κατά την οποία φονεύθηκαν από Τούρκους οι Τάσος Ισαάκ και Σολωμός Σολωμού. Η Κάτια Χριστοδούλου θυμάται ότι όταν άρχισαν οι πυροβολισμοί εναντίον του Σολωμού και άκουγε τις φωνές και τα βογκητά ανθρώπων που τραυματίστηκαν, όταν έβλεπε ανθρώπους να πέφτουν να προστατευτούν και άλλους να τρέχουν, φοβήθηκε πολύ¹¹⁵. Ο Χρίστος Αβρααμίδης, πέραν των γεγονότων της Δερύνειας, ανέφερε ότι πολλές φορές ο φόβος έρχεται μετά την κάλυψη του θέματος. Στις αντικατοχικές πορείες των γυναικών στα Λύμπια, στην προσπάθειά του να προσπεράσει τις γυναίκες που εκινούνταν σε δρόμο στη «νεκρή ζώνη», για να προλάβει την άφιξή τους στο σημείο που ήταν οι κατοχικές δυνάμεις, έτρεχε δίπλα από τον δρόμο σε χωράφι. Όταν επέστρεψε πίσω, συνειδητοποίησε ότι εκεί που έτρεχε ίσως να υπήρχε ναρκοπέδιο και πανικοβλήθηκε¹¹⁶.

¹¹³ Βλ. Χρίστος Μιλτιάδης, *Συνέντευξη Ανδρέα Μανώλη*, Μάιος 2014.

¹¹⁴ Βλ. Χρίστος Μιλτιάδης, *Συνέντευξη Ανδρέα Μανώλη*, Μάιος 2014.

¹¹⁵ Βλ. Χρίστος Μιλτιάδης, *Συνέντευξη Κάτιας Χριστοδούλου*, Μάιος 2014.

¹¹⁶ Βλ. Χρίστος Μιλτιάδης, *Συνέντευξη Χρίστου Αβρααμίδης*, Μάιος 2014.

Ο Χρίστος Θεοδωρίδης, ο Γιάννης Νησιώτης, ο Φίλιππος Χρίστου και η Κάτια Χριστοδούλου αναφέρθηκαν στα σοβαρά επεισόδια, στα οποία βρέθηκαν και οι τέσσερεις σε πολύ δύσκολη θέση, στα Λύμπια κατά τη διαμαρτυρία των κατοίκων της περιοχής για την κατασκευή εργοστασίου επεξεργασίας ανακυκλώσιμων υλικών. Ήταν μια πολύ έντονη και επικίνδυνη περίπτωση, γιατί οι πολίτες συγκρούστηκαν με αστυνομικούς και υπήρχαν πετροβολισμοί, δακρυγόνα, συμπλοκές σώμα με σώμα, ρίψη αυτοκινήτων από γέφυρες στον αυτοκινητόδρομο Λευκωσίας - Λάρνακας και διάφορα άλλα σοβαρά περιστατικά. Ο κίνδυνος που αντιμετώπισαν οι φωτορεπόρτερ ήταν η επίθεση των διαδηλωτών, οι οποίοι εξέλαβαν τους φωτορεπόρτερ ως αστυνομικούς φωτογράφους ή υποψιάστηκαν ότι τις φωτογραφίες θα τις έδιναν στις Αρχές για εντοπισμό και σύλληψη διαδηλωτών. Ο Γιάννης Νησιώτης παραλίγο να είχε σοβαρό τραυματισμό από τη ρίψη πέτρας προς το μέρος του, την ώρα που βρισκόταν με την πλάτη προς τους διαδηλωτές. Γλύτωσε, μετά από έγκαιρη κραυγή συναδέλφου του, ο οποίος του φώναξε να σκύψει¹¹⁷. Είναι σε τέτοιες περιπτώσεις το ένστικτο και οι αισθήσεις σου που πρέπει να είναι στο μέγιστο βαθμό εγρήγορσης, για την αποφυγή δύσκολων και δυσάρεστων καταστάσεων, όπως ανέφερε. Ο Φίλιππος Χρίστου είπε ότι «ψυχολογείς την κατάσταση, στο αν θα πλησιάσεις ή όχι»¹¹⁸.

Παρουσιάζεται συχνά και το φαινόμενο της ταύτισης των δημοσιογράφων με την εξουσία. Περιστατικό, κατά το οποίο παραλίγο να γίνει το εξιλαστήριο θύμα των διαδηλωτών ο φωτορεπόρτερ Παύλος Βρυωνίδης, ανέφερε ο Σταύρος Ιωαννίδης. Συνέβη σε διαδήλωση μελών του εθνικιστικού ΕΛΑΜ στη Λεμεσό, στη διάρκεια εκδήλωσης στην οποία ομιλητής ήταν ο Μεχμέτ Αλί Ταλάτ. Ο ίδιος ο Παύλος Βρυωνίδης ανέφερε ότι ήταν τυχερός γιατί επενέβηκε η αστυνομία.

Ένα γεγονός, στο οποίο όλοι οι φωτορεπόρτερ που το κάλυψαν αντιμετώπισαν κίνδυνο, ήταν η διαδήλωση υπαλλήλων της ΑΗΚ στη Βουλή για τις αποκρατικοποιήσεις. Η Κάτια Χριστοδούλου ανέφερε ότι «οι άνθρωποι τα είχαν με όλους. Δεν ξεχώριζαν κανέναν και όλοι, είτε λίγο είτε πολύ, κυνηγήθηκαν».

¹¹⁷ Βλ. Χρίστος Μιλτιάδης, *Συνέντευξη Γιάννη Νησιώτη*, Μάιος 2014.

¹¹⁸ Βλ. Χρίστος Μιλτιάδης, *Συνέντευξη Φίλιππου Χρίστου*, Μάιος 2014.

Ενδιαφέρον είχαν οι αναφορές των Αντρέα Λαζάρου και Γιώργου Μιχαήλ. Ο Αντρέας Λαζάρου είπε ότι «ο κίνδυνος είναι μέρος της δουλειάς και αν φοβάσαι και ο φόβος σου σε κρατεί πίσω από το καθήκον σου, καλύτερα να αλλάξεις επάγγελμα»¹¹⁹. Ο Γιώργος Μιχαήλ είπε ότι ο ίδιος ο φωτορεπόρτερ μπορεί να κάνει το επάγγελμα επικίνδυνο ή όχι. «Θα κρατήσεις την απόστασή σου, γιατί όχι μόνο κινδυνεύεις να τραυματιστείς, αλλά κινδυνεύουν να καταστραφούν και τα μηχανήματά σου, που με κόπο και αίμα τα αγόρασες», ανέφερε¹²⁰.

Όλοι ανεξαιρέτως οι φωτορεπόρτερ ανέφεραν ότι στην περίπτωση που κινδύνευε συνάδελφος φωτορεπόρτερ θα επενέβαιναν, αφού πρώτα έβγαζαν φωτογραφίες, γιατί είναι μεγάλη είδηση η επίθεση κατά λειτουργών Μέσων Επικοινωνίας και σίγουρα οι αρχισυντάκτες θα ζητούσαν φωτογραφίες για το γεγονός, ωστόσο, από την άλλη ίσως την επαύριο να βρεθούν οι ίδιοι σε δύσκολη θέση και θα ήθελαν κάποιον να τους βοηθήσει.

2.4. Οι στάσεις και αντιλήψεις των φωτορεπόρτερ για τον ανταγωνισμό στην επιτέλεση της αποστολής τους

Η επαφή των φωτορεπόρτερ με τον κόσμο είναι το πιο σημαντικό στοιχείο στη δουλειά τους, όπως προκύπτει από τις απαντήσεις τους στο ερωτηματολόγιο. Διαπιστώνεται ότι ανεξαρτήτως της προέλευσης του καθενός, της προσωπικότητάς του, όλοι έχουν πανομοιότυπες αντιλήψεις για την επαφή των φωτορεπόρτερ με τον κόσμο.

Στο εργασιακό περιβάλλον εντός των εντύπων, στις σχέσεις τους με συναδέλφους τους συντάκτες και αρχισυντάκτες, οι φωτορεπόρτερ έχουν ανοικτό μυαλό και πνεύμα, «για να παντρέψουν τη φαντασία τους», όπως αναφέρει ο Αντρέας Μανώλης¹²¹. Θέλουν και επιδιώκουν τη σωστή ενημέρωση, θέτοντας τις απαιτήσεις τους, βάσει της ιδιαιτερότητας του δικού τους έργου, να είναι συνέχεια στο δρόμο και δεν έχουν τη συνεχή ενημέρωση. Προσπαθούν να παράγουν ειδήσεις και να βοηθήσουν με ιδέες το έντυπο.

Στο πεδίο των γεγονότων ακούν και δέχονται εισηγήσεις, για τυχόν πλάνα ή σημεία που μπορεί να μην είδαν από δημοσιογράφους. Άλλο δυο

¹¹⁹ Βλ. Χρίστος Μιλτιάδης, *Συνέντευξη Αντρέα Λαζάρου*, Μάιος 2014.

¹²⁰ Βλ. Χρίστος Μιλτιάδης, *Συνέντευξη Γιώργου Μιχαήλ*, Μάιος 2014.

¹²¹ Βλ. Χρίστος Μιλτιάδης, *Συνέντευξη Ανδρέα Μανώλη*, Μάιος 2014.

μάτια και άλλο τέσσερα, λέει ο Αντρέας Λαζάρου¹²². Είναι σαν μια οικογένεια οι φωτορεπόρτερ, αναφέρει η Κάτια Χριστοδούλου. Προσπαθούν να κάνει ο κάθε ένας την καλύτερη εικόνα και το κάτι το διαφορετικό, αλλά ανταγωνίζονται μόνο επί της σύνθεσης της εικόνας. Δεν βλέπουν την αποκλειστικότητα, λέει ο Πέτρος Καρατζίας, αλλά την ουσία της είδησης που καλύπτεται. Παρακολουθεί τη δουλειά ο ένας του άλλου, βοηθά ο ένας τον άλλο, προμηθεύοντάς του φωτογραφίες, ώστε μη μείνει εκτεθειμένος στους εργοδότες του, και συγχαίρει ο ένας τον άλλο, όταν μια φωτογραφία είναι πιο δυνατή από τη δική του. Από αυτά συνάγεται ότι οι φωτορεπόρτερ δεν υποκινούνται από τις αντιλήψεις του ανταγωνισμού.

Τα σώματα ασφαλείας και γενικά οι υπηρεσίες, τηρούν στάση ανάλογα με τα γεγονότα, έναντι των φωτορεπόρτερ. Όταν ένα θέμα είναι σοβαρό, η στάση τους είναι επιφυλακτική και καχύποπτη, αλλά όταν είναι απλό και καθημερινό το θέμα είναι πιο φιλικό. Και στις δύο περιπτώσεις, οι φωτορεπόρτερ, όπως αναφέρουν, συμπεριφέρονται με κατανόηση προς τους αστυνομικούς, γιατί γνωρίζουν ότι οι άνθρωποι αυτοί κάνουν τη δουλειά τους. Με ένα χαμόγελο, όπως λέει ο Σταύρος Ιωαννίδης, με σαφείς προθέσεις και στάση, προσπαθούν να πείσουν ότι η παρουσία τους στον χώρο αποτελεί μέρος της δικής τους δουλειάς¹²³.

Η επαφή τους γενικά με τους ανθρώπους διέπεται από την αντίληψη της εκπλήρωσης επαγγελματικής υποχρέωσης. Οι φωτορεπόρτερ θεωρούν τους εαυτούς τους λειτουργούς του Τύπου και αυτό επιδιώκουν να δείξουν με τη στάση τους και τη συμπεριφορά τους. Ξέρουν ότι υπηρετούν, όπως λέει ο κώδικας δημοσιογραφικής δεοντολογίας, τη δημοκρατία, τα ανθρώπινα δικαιώματα και το δικαίωμα του πολίτη στην ενημέρωση. Άρα, για τους φωτορεπόρτερ είναι πολύ σημαντικό οι σχέσεις τους με τους πολίτες να είναι πάντα καλές και φιλικές, με ειλικρίνεια και σεβασμό. Παρόλο που ορισμένες φορές οι πολίτες επιτίθενται κατά των Μέσων Επικοινωνίας, γιατί τους ταυτίζουν με την εξουσία, όπως λέει ο Πέτρος Καρατζίας, εντούτοις οι φωτορεπόρτερ πάντα προσέχουν και δεν αντεπιτίθενται, αποφεύγουν τη ρήξη. Οι πολίτες, για τους φωτορεπόρτερ, είναι αυτοί που παρακολουθούν τις φωτογραφίες τους και αποτελούν μεγάλη δεξαμενή άντλησης

¹²² Βλ. Χρίστος Μιλτιάδης, *Συνέντευξη Αντρέα Λαζάρου*, Μάιος 2014.

¹²³ Βλ. Χρίστος Μιλτιάδης, *Συνέντευξη Σταύρου Ιωαννίδη*, Μάιος 2014.

πληροφοριών. Αναφέρει ο Στέφανος Κουρατζής ότι «από τον περιπτερά σου που σε ξέρει με το μικρό σου όνομα και από τον φούρναρη που αγοράζεις την εφημερίδα θα μάθεις και θα πάρεις πληροφορίες». Ο Αντρέας Μανώλης σημειώνει ότι θυμώνει όταν τηλεφωνά ο κόσμος στην εφημερίδα και ζητά το τηλέφωνό του και δεν το δίνουν. Θέλει να βάλει το τηλέφωνο του παντού και έχει τυπώσει πάρα πολλές επαγγελματικές κάρτες για να τον βρίσκει ο κόσμος, γιατί θέλει να είναι παρών στο θέμα που τους απασχολεί.

2.5. Η αίσθηση της ευθύνης των φωτορεπόρτερ έναντι του κοινού και η καταγραφή της Ιστορίας

Προς το τέλος των συνεντεύξεων έγιναν μερικές ερωτήσεις που για τους δώδεκα φωτορεπόρτερ ήταν οι πιο ουσιαστικές. Αυτές τους έδωσαν την ευκαιρία να εκφράσουν τη γνώμη τους για την ουσία της δουλειάς τους. Μια ερώτηση που τους υποβλήθηκε φαίνεται ότι τους απασχόλησε για πρώτη φορά σε όλα τα χρόνια εξάσκησης του επαγγέλματός τους. Το συμπέρασμα από τις απαντήσεις στο ερώτημα αυτό συνάδει με όλες τις προηγούμενες απαντήσεις τους για τον τρόπο που αντιλαμβάνονται την αποστολή τους ως φωτορεπόρτερ. Συγκεκριμένα οι ερωτήσεις που υποβλήθηκαν σε αυτό το μέρος του ερωτηματολογίου ήταν: Οι φωτογραφίες που παρουσιάζετε αποτελούν την εικόνα της κοινωνίας; Τι θα φωτογραφίσετε και τι θα παρουσιάσετε και από ποια οπτική γωνία, στην ουσία δεν είναι τα πράγματα όπως εσείς τα βλέπετε; Άρα, ποιος αναμένετε να έχει τη νομική ευθύνη της δημοσίευσης των φωτογραφιών σας, αφού στην πραγματικότητα δημοσιεύει καθαρά τη γνώμη σας; Ποια είναι η ευθηνή σας απέναντι στο κοινό, δεδομένου ότι οι φωτογραφίες που παρουσιάζετε είναι καθαρά η δική σας ματιά για τα θέματα; Πέρα από την καταγραφή της είδησης, οι φωτογραφίες σας είναι ταυτόχρονα και καταγραφή της Ιστορίας του τόπου με δικές σας εικόνες; Τι είναι η Ιστορία για σας;

2.5.1. Η κατασκευή μιας εικόνας της κοινωνικής πραγματικότητας από τους φωτορεπόρτερ

Όλοι οι φωτορεπόρτερ απάντησαν καταφατικά στο ερώτημα κατά πόσο οι φωτογραφίες τους αποτελούν εικόνα της κοινωνίας. Ωστόσο, σημείωσαν ότι οι φωτογραφίες τους αποτελούν μια αποσπασματική εικόνα της κοινωνίας. Ο Πέτρος Καρατζίας ανέφερε ότι το πιο σημαντικό

είναι η αληθινή απεικόνιση μιας πτυχής της κοινωνίας¹²⁴. Ο Χρίστος Θεοδωρίδης πρόσθεσε ότι πρέπει να είναι αντικειμενική η απεικόνιση για να μην παραπληροφορηθεί ο κόσμος¹²⁵. Η δουλειά τους είναι να καταγράφουν, κατά το δυνατόν, γεγονότα με τρόπο που το κοινό να μπορεί να καταλάβει ανάλογα με την κουλτούρα του και οπτική του αντίληψη. Η φωτογραφία είναι μια διεθνής γλώσσα¹²⁶, λέει ο Σταύρος Ιωαννίδης και τα στοιχεία που παρουσιάζονται γίνονται αντιληπτά από αυτούς που έχουν την οπτική γνώση να τα αναγνωρίσουν. Στην επιμονή του ερευνητή με το ερώτημα αν είναι έτσι η κοινωνία μας, όπως την παρουσιάζουν οι φωτορεπόρτερ, ακολούθησε η απάντηση - διευκρίνιση: «Ναι, αλλά με τη δική μας ματιά».

Στο ερώτημα, κατά πόσο τα έντυπα δημοσιεύουν την άποψη των φωτορεπόρτερ για τα γεγονότα, πήραμε και την εξής απάντηση: «Ναι, είναι καθαρά η δική μας ματιά, γνώμη και άποψη για τα γεγονότα, όπως είναι και η γνώμη και η άποψη ενός δημοσιογράφου που γράφει για ένα γεγονός». Όλοι οι φωτορεπόρτερ επισήμαναν ότι ο φωτορεπόρτερ είναι αυτόπτης μάρτυρας των γεγονότων. Αποστολή του είναι η φωτογραφική αποτύπωση, για να μεταφέρει την είδηση με τη μορφή εικόνας, όπως την αισθάνθηκε και την αντιλήφθηκε. Επίσης, η πλειοψηφία των φωτορεπόρτερ επανέφερε στη συζήτηση το θέμα της επιλογής των φωτογραφιών που παραδίδουν στο έντυπο αρχικά για δημοσίευση. Όταν τραβούν φωτογραφίες πάντοτε έχουν υπόψη ότι οι πρώτοι που πρέπει να πειστούν για το ότι οι φωτογραφίες απεικονίζουν την πραγματικότητα των γεγονότων είναι οι αρχισυντάκτες. Για τον λόγο αυτό θεωρούν απαραίτητο να αποκτούν και να διατηρούν την εμπιστοσύνη του αρχισυντάκτη προς το έργο τους. Παράλληλα σημαντική παράμετρο αποτελεί και ο τρόπος που οι ίδιοι θέλουν να εκφράσουν άποψη για τα γεγονότα που φωτογραφίζουν. Η φωτογραφία, με την ένταση και τα στοιχεία που περιέχει, θα ελκύσει την προσοχή του αναγνώστη, ο οποίος θα αποκομίσει από αυτήν πληροφορίες, αλλά και αξιολόγηση των γεγονότων. Ο Αντρέας Μανώλης ανέφερε ότι πάει σε ένα γεγονός και τραβά πάρα πολλές φωτογραφίες και, αν χρειαστεί, ξαναπάει για να είναι σίγουρος ότι κάλυψε πλήρως το θέμα και ότι θα δώσει στον

¹²⁴ Βλ. Χρίστος Μιλτιάδης, *Συνέντευξη Πέτρου Καρατζία*, Μάιος 2014.

¹²⁵ Βλ. Χρίστος Μιλτιάδης, *Συνέντευξη Χρίστου Θεοδωρίδη*, Μάιος 2014.

¹²⁶ Βλ. Χρίστος Μιλτιάδης, *Συνέντευξη Σταύρου Ιωαννίδη*, Μάιος 2014.

αρχισυντάκτη την είδηση. Οι υπόλοιπες φωτογραφίες, που δεν θα δημοσιευτούν, είναι, για τον ίδιο, ιστορία¹²⁷.

2.5.2. Η φωτογραφική αποτύπωση γεγονότων ως καταγραφή της Ιστορίας για τους φωτορεπόρτερ

Η Ιστορία για τους φωτορεπόρτερ αποτελεί μια από τις πιο σημαντικές πτυχές στο φωτογραφικό τους έργο. Είναι όλοι οι φωτορεπόρτερ που συμμετείχαν στην έρευνα συνειδητοποιημένοι ότι είναι οι μάρτυρες της νεότερης Ιστορίας του Κύπρου και οφείλουν να την καταγράψουν. Το επάγγελμα του φωτορεπόρτερ τους δίνει τη δυνατότητα να έχουν στην κατοχή τους φωτογραφικό υλικό, το οποίο μετά από χρόνια μπορεί να χρησιμοποιηθεί ως οπτική απόδειξη των γεγονότων που διαδραματίζονται στη συγκεκριμένη εποχή. Οι ιστορικοί του μέλλοντος θα χρησιμοποιήσουν αυτές τις φωτογραφίες των προσώπων και των γεγονότων που σημάδευσαν τον τόπο. Και με αυτό το δεδομένο έγινε πάλι διευκρίνιση και επισήμανση από τους φωτορεπόρτερ ότι αν οι φωτογραφίες χρησιμοποιηθούν με τις λεζάντες και τις διευκρινίσεις του δημιουργού, τότε η οπτική ιστορία θα ερμηνευτεί όπως την είδε ο φωτορεπόρτερ. Αν όμως οι φωτογραφίες χρησιμοποιηθούν χωρίς να λάβει κάποιος υπόψη τις λεζάντες, τότε θα ερμηνεύσει τα γεγονότα όπως τα αντιλαμβάνεται, δηλαδή μέσα από το δικό του ιδεολογικό και πολιτικό πρίσμα. Εν τέλει, η Ιστορία, σύμφωνα με τους φωτορεπόρτερ, είναι η προσωπική γνώμη αυτού που την παρουσιάζει, με την ερμηνεία των στοιχείων και των τεκμηρίων που κατέχει¹²⁸.

Η ερώτηση που έδωσε τροφή για σκέψη και προβληματισμό, όσον αφορά το πώς στο μέλλον θα βλέπουν οι φωτορεπόρτερ τη δουλειά τους, ήταν εκείνη που έθεσε το ζήτημα της ευθύνης που έχουν οι φωτορεπόρτερ έναντι του κοινού. Είναι δεδομένο ότι η νομική ευθύνη για το τι δημοσιεύεται σε ένα έντυπο ανήκει στον εκδότη - ιδιοκτήτη του εντύπου. Ωστόσο, οι φωτορεπόρτερ αισθάνονται ότι έχουν ευθύνη προσωπικά προς το κοινό για τις φωτογραφίες που προβάλλονται, νοουμένου ότι είναι η δική τους ματιά για τα γεγονότα. Οι περισσότερες απαντήσεις των φωτορεπόρτερ κυρίως εστιάστηκαν στο γεγονός ότι έχουν την ίδια ευθύνη με τους συναδέλφους τους δημοσιογράφους και

¹²⁷ Βλ. Χρίστος Μιλτιάδης, *Συνέντευξη Ανδρέα Μανώλη*, Μάιος 2014.

¹²⁸ Βλ. Χρίστος Μιλτιάδης, *Συνέντευξη Γιάννη Νησιώτη*, Μάιος 2014.

ότι κανένας δεν έχει κατηγορηθεί ή διωχθεί για φωτογραφία που προέβαλε, σε αντίθεση με κείμενα που είδαν το φως της δημοσιότητας.

Όπως όλος ο κόσμος έχει την ευθύνη των πράξεών του, έτσι και οι ίδιοι οι φωτορεπόρτερ αισθάνονται την ευθύνη των δικών τους πράξεων. Η δουλειά τους είναι να ενημερώνουν τον κόσμο και να απεικονίζουν την κοινωνική πραγματικότητα ή μέρος της που έχουν επιλέξει, όσο πιο αντικειμενικά μπορούν. Οι φωτογραφίες είναι ο διάυλος επικοινωνίας τους με το κοινό. Η ανταμοιβή για τους φωτορεπόρτερ είναι όταν οι πολίτες ανταποκρίνονται σε αυτά που έχουν δει και μάλιστα όταν τους αναγνωρίζουν μέσα από τις εικόνες τους. Οι φωτορεπόρτερ δηλώνουν ότι προσπαθούν να βελτιωθούν σε σχέση με την ποιότητα των οπτικών πληροφοριών που προβάλλουν και τη φωτογράφιση των γεγονότων. Η αισθητική κουλτούρα του κυπριακού λαού, σύμφωνα με τους φωτορεπόρτερ, είναι κατά πολύ βελτιωμένη τα τελευταία χρόνια σε σχέση με την ειδησεογραφική φωτογραφία, γεγονός που θέτει ψηλά τον πήχη, προκειμένου να ανταποκριθούν στις νέες συνθήκες και απαιτήσεις.

Ένας άλλος παράγοντας που επηρεάζει την απόδοση των φωτορεπόρτερ στην επιτέλεση της αποστολής τους είναι η αντιμετώπιση των εργοδοτών, σε σχέση με τις οικονομικές απολαβές τους. Οι φωτορεπόρτερ διερωτούνται πώς θα μπορούν να συνεχίσουν να δουλεύουν, όταν δεν παίρνουν τα χρήματα που τους αναλογούν. Πώς μπορούν να αποδώσουν, όπως λέει ο Αντρέας Λαζάρου, «όταν σου σπάνε το ηθικό ότι σήμερα είσαι, αύριο δεν είσαι». «Γιατί να πάω να κάνω θέματα για την εφημερίδα, όταν δεν μου πληρώνουν τουλάχιστον τα οδοιπορικά;», αναφέρει ο Γιώργος Μιχαήλ¹²⁹. Ο Αντρέας Μανώλης αποκάλυψε στον ερευνητή ότι ήθελε να του πει κάτι από τον Μάιο του 2004, όταν αυτός αποχώρησε από το επάγγελμα του φωτορεπόρτερ. «Κακώς έφυγες. Χρειαζόμαστε στρατιώτες για την καταγραφή της Ιστορίας. Το επάγγελμα πάει να σβήσει, γιατί οι εφημερίδες δεν κατάλαβαν ακόμα ότι ο φωτορεπόρτερ είναι το παράθυρο στην ζωή¹³⁰».

¹²⁹ Βλ. Χρίστος Μιλτιάδης, *Συνέντευξη Γιώργου Μιχαήλ*, Μάιος 2014.

¹³⁰ Βλ. Χρίστος Μιλτιάδης, *Συνέντευξη Ανδρέα Μανώλη*, Μάιος 2014.

ΣΥΝΟΨΙΣΗ ΕΥΡΗΜΑΤΩΝ ΚΑΙ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Από την παρούσα έρευνα προκύπτουν μια σειρά ευρήματα σε σχέση με τις κοινωνικές στάσεις και αντιλήψεις των φωτορεπόρτερ όσον αφορά την αξιολόγηση της σημαντικότητας των γεγονότων, με σκοπό τη φωτογραφική αποτύπωσή τους. Πρόκειται για λειτουργούς των Μέσων Επικοινωνίας που αποστολή έχουν τη φωτογραφική καταγραφή των γεγονότων εν τη γενέσει τους και την προβολή τους σε έντυπα και ηλεκτρονικά Μέσα Επικοινωνίας. Παράλληλα οι φωτορεπόρτερ καταγράφουν στιγμές της Ιστορίας του τόπου. Οι δώδεκα φωτορεπόρτερ που συμμετείχαν στην έρευνα είναι καθημερινά στην πρώτη γραμμή της επικαιρότητας, προκειμένου να έχει ο πολίτης της Κύπρου οπτικές πληροφορίες για τα διαδραματιζόμενα. Μέσα από τις συνεντεύξεις εις βάθος σκιαγραφούνται οι αντιλήψεις των φωτορεπόρτερ για την επιτέλεση της αποστολής τους. Ειδικότερα τα ευρήματα από την έρευνα είναι τα ακόλουθα:

1. Οι φωτορεπόρτερ που συμμετείχαν στην έρευνα είναι στην πλειοψηφία τους άνθρωποι που ακλούθησαν ακαδημαϊκή εκπαίδευση στο αντικείμενο και την τέχνη της. Μερικοί είχαν ακαδημαϊκή εκπαίδευση σε παραπλήσιες τέχνες, αλλά τους κέρδισε η φωτογραφία. Άλλοι απλώς αγαπούσαν τη φωτογραφία και ασχοληθήκαν με το αντικείμενο, μέχρι που επέλεξαν να ασκήσουν το επάγγελμα του φωτορεπόρτερ. Η φωτοειδησεογραφία ως επάγγελμα για όλους προέκυψε τυχαίως. Μέσα από την αναζήτηση εργασίας και των ευκαιριών που είχαν, επέλεξαν να εξασκήσουν το επάγγελμα του φωτορεπόρτερ. Σύμφωνα με τη δική τους αντίληψη, το βασικό προσόν που πρέπει να έχει κάποιος για την άσκηση του επαγγέλματος του φωτορεπόρτερ είναι το πάθος και η αγάπη για τη φωτογραφία. Η εμπειρία που είχαν στο επάγγελμα κυμαίνεται από 10 μέχρι 40 χρόνια. Ο πιο μεγάλος σε ηλικία από τους 12 φωτορεπόρτερ είναι 60 χρονών και ο πιο μικρός 33 χρονών. Τα στοιχεία αυτά διασφάλισαν την αξιοπιστία της έρευνας, όσον αφορά την πείρα στην άσκηση του επαγγέλματος και τις εμπειρίες που αποκόμισαν.

2. Οι δώδεκα φωτορεπόρτερ έχουν εργασιακό ωράριο, το οποίο στην ουσία είναι μόνο στα χαρτιά. Είναι καθημερινά σε συνεχή αναμονή και έτοιμοι να ανταποκριθούν για να μεταβούν στον χώρο των γεγονότων, για να τα καταγράψουν φωτογραφικά. Ως εργαζόμενοι αμείβονται

λιγότερο σε σχέση με τους συναδέλφους τους φωτορεπόρτερ του εξωτερικού. Οι μετακινήσεις τους γίνονται με ιδιόκτητα οχήματα και ο φωτογραφικός τους εξοπλισμός τους κοστολογείται σε αρκετές χιλιάδες ευρώ. Πρόκειται για οικονομικό κονδύλι που επωμίζονται οι ίδιοι για να έχουν γρήγορη πρόσβαση στα γεγονότα, αλλά και καλή ποιότητα φωτογραφιών για να προμηθεύσουν έντυπα και ηλεκτρονικά Μέσα Επικοινωνίας.

3. Κατά την άσκηση του επαγγέλματός τους, τη σημαντικότητα των γεγονότων που θα φωτογραφηθούν την κρίνει ο αρχισυντάκτης, ο οποίος καθορίζει τη θεματολογία της ημέρας (agenda). Είναι αυτός που έχει τον πρώτο και τον τελευταίο λόγο. Ωστόσο, όπως διαπιστώνεται, και οι ίδιοι οι φωτορεπόρτερ μπορούν να αναλάβουν πρωτοβουλία, με βάση πληροφορίες που αντλούν από άλλες πηγές, εκτός από εκείνες που τους δίνονται από τους προϊσταμένους και συναδέλφους τους, και να καταγράψουν φωτογραφικά γεγονότα, που οι ίδιοι πιστεύουν ότι είναι άξια να προβληθούν ως είδηση. Έχουν όλοι οι φωτορεπόρτερ σε υψηλό βαθμό την αίσθηση του καθήκοντος για την ενημέρωση του πολίτη και αναζητούν καθημερινά ειδήσεις, πέραν από αυτές που τους ανατίθεται να αποτυπώσουν φωτογραφικά. Είναι σε εγρήγορση και δεκτικοί στις εισηγήσεις συναδέλφων τους δημοσιογράφων, όταν βρεθούν μαζί για τη φωτογραφική καταγραφή γεγονότων από άλλη οπτική γωνία που δεν πρόσεξαν, ώστε να είναι σίγουροι ότι το θέμα έχει καλυφτεί φωτογραφικά. Τις περισσότερες φορές όμως εργάζονται μόνοι τους, χωρίς τη συνοδεία δημοσιογράφου.

4. Οι φωτορεπόρτερ αναζητούν πάντοτε την καλύτερη δυνατή οπτική γωνία φωτογραφικής αποτύπωσης των γεγονότων, η οποία θα έχει όλα τα στοιχεία που χρειάζονται ειδησεογραφικά: τι, πού, πώς, ποιος, πότε, και γιατί. Αν δεν τα εντοπίσουν όλα, γιατί είναι δύσκολο, επιδιώκουν να το πετύχουν με αρκετές λήψεις, προσπαθώντας να συνθέσουν την ουσία του θέματος, με περισσότερες φωτογραφίες. Παράλληλα επιδιώκουν καλλιτεχνική σύνθεση του κάδρου, γιατί η φωτογραφία είναι τέχνη. Στην πλειοψηφία τους οι φωτορεπόρτερ αξιοποιούν τη φωτογραφική παιδεία που έχουν αποκτήσει. Είναι πολύ αυστηροί στην επιλογή των φωτογραφιών που θα παραδώσουν στον αρχισυντάκτη και αυτό φαίνεται από το ότι παραδίδουν το 1% - 2% του συνολικού αριθμού των φωτογραφιών που τραβούν για ένα γεγονός. Με τον τρόπο αυτό

περιορίζουν τις πιθανότητες να προβληθούν άλλες φωτογραφίες από εκείνες που πραγματικά απεικονίζουν τα γεγονότα όπως τα αντιλήφθηκαν οι ίδιοι. Έχουν πίεση χρόνου στην παράδοση των φωτογραφιών, γιατί στην ψηφιακή εποχή οι εφημερίδες καθιέρωσαν ηλεκτρονικές εκδόσεις, με αποτέλεσμα να συμπιεστούν τα χρονοδιαγράμματα για τη δημοσιοποίηση των φωτογραφιών. Ένα πρόβλημα που αντιμετωπίζουν οι φωτορεπόρτερ είναι ότι δεν υπάρχει στα έντυπά τους ειδικός Photo Editor που θα αξιοποιήσει τις φωτογραφίες σωστά. Ο μεγαλύτερος φόβος τους είναι η περικοπή της φωτογραφίας από τους σελιδοτές, που έχει ως το αποτέλεσμα την αλλοίωση της είδησης αλλά και της εικόνας. Επίσης, παρακολουθούν, μελετούν ο ένας τον άλλον και συναγωνίζονται με την καλή έννοια. Στο τέλος της ημέρας συγχαίρει ο ένας τον άλλο για τη δουλειά του και ξέρουν ότι η επικρότηση από συνάδελφο φωτορεπόρτερ δίνει κουράγιο για τη συνέχεια.

5. Παρατηρούμε ότι στην προσπάθεια να εντυπωσιάσουν και να θέσουν σε εγρήγορση το κοινό, οι φωτορεπόρτερ χρησιμοποιούν πολύ συχνά φοβικά στοιχεία στις φωτογραφίες τους. Όταν ένα γεγονός έχει τα στοιχεία του δράματος, του πόνου και του θανάτου, επιδιώκουν να τραβούν φωτογραφίες που απεικονίζουν, αλλά και προκαλούν συναισθήματα στο κοινό. Ωστόσο είναι προσεκτικοί, διακριτικοί και πάνω από όλα αντιμετωπίζουν τους ανθρώπους που υποφέρουν με σεβασμό. Η καταγραφή θεμάτων που έχουν αυτά τα χαρακτηριστικά επηρεάζει σε μεγάλο βαθμό και τους ίδιους τους φωτορεπόρτερ, γιατί και αυτοί βιώνουν και συμπάσχουν σε τέτοια συμβάντα. Μπορεί να δακρύνουν, αλλά συνεχίζουν να επιτελούν την αποστολή τους.

6. Οι φωτορεπόρτερ έρχονται συχνά αντιμέτωποι με σοβαρούς κινδύνους. Μερικοί από αυτούς έτυχε να καλύψουν φωτογραφικά πολέμους, ενώ όλοι ήρθαν αντιμέτωποι με την οργή πολιτών, γιατί τους ταύτισαν κατά τη συγκεκριμένη περίοδο με τη διαπλοκή της εξουσίας ή με την αστυνομία. Έναντι του κινδύνου οι φωτορεπόρτερ είναι προσεκτικοί και έχουν σύμβουλο τον φόβο για τα όρια των ενεργειών τους. Αποφεύγουν να θέτουν σε κίνδυνο τον εαυτό τους, αλλά και τον εξοπλισμό τους. Σε περίπτωση που κινδυνεύσει κάποιος δίπλα τους, πρώτα βγάζουν φωτογραφίες, γιατί αποτελεί είδηση, και μετά

επεμβαίνουν. Αλληλοβοηθούνται οι φωτορεπόρτερ και αισθάνονται ότι είναι οικογένεια, γιατί κάθε μέρα είναι όλοι μαζί.

7. Οι δώδεκα φωτορεπόρτερ έχουν υψηλό αίσθημα ευθύνης για την Ιστορία, αλλά και για την ενημέρωση του κοινού. Γνωρίζουν ότι οι φωτογραφίες τους που δημοσιεύονται αποτελούν απεικόνιση μιας πτυχής της πραγματικότητας, αλλά φιλτραρισμένη, συνιστά τη δική τους αντίληψη και άποψη για την κοινωνία. Προσπαθούν να είναι αντικειμενικοί, στο μέτρο του δυνατού, ως αυτόπτες μάρτυρες και καταγραφείς των γεγονότων.

Τα βασικά συμπεράσματα από την έρευνα, με βάση τα ευρήματα που προκύπτουν από τις απαντήσεις των φωτορεπόρτερ στα ερευνητικά ερωτήματα, είναι τα ακόλουθα:

1. Στις διαδικασίες που καθορίζουν την ατζέντα των εντύπων και των ψηφιακών Μέσων Επικοινωνίας στην Κύπρο οι φωτορεπόρτερ δεν εμπλέκονται σχεδόν καθόλου. Η ατζέντα καθορίζεται από τον αρχισυντάκτη, που και αυτός ακολουθεί την πολιτική του ιδιοκτήτη. Οι φωτογραφίες που παραδίδουν οι φωτορεπόρτερ για δημοσίευση περνούν πρώτα από την αξιολόγηση των «πυλωρών» (διευθυντών, αρχισυντακτών κ.λπ.) και ύστερα θα προβληθούν στο κοινό. Στις λίγες περιπτώσεις που συμβάλλουν στη διαμόρφωση της ατζέντας των Μέσων Επικοινωνίας οι φωτορεπόρτερ είναι όταν η φωτογραφία ενός γεγονότος αποτελεί αφ' εαυτής είδηση. Ακριβώς και γι' αυτό το λόγο οι φωτορεπόρτερ, όταν δεν έχουν προγραμματισμένα γεγονότα να καλύψουν, αναζητούν την κατάλληλη φωτογραφία, η οποία θα μπορεί να ενταχθεί στην ατζέντα των Μέσων Επικοινωνίας. Ορισμένες φορές, ακόμα και σε σημαντικά γεγονότα της επικαιρότητας, που οι φωτορεπόρτερ έχουν καλύψει το θέμα φωτογραφικά, δεν προβλήθηκαν οι φωτογραφίες όπως έπρεπε ή δεν προβλήθηκαν καθόλου, χωρίς να δίνονται από τους «πυλωρούς» οποιεσδήποτε εξηγήσεις προς τους φωτορεπόρτερ.

2. Στην επιλογή των γεγονότων για τη φωτογραφική αποτύπωσή τους, ώστε να αποτελέσουν μέρος του περιεχομένου των Μέσων Επικοινωνίας, καθοριστικός είναι ο λόγος των «πυλωρών», ωστόσο ο τρόπος αποτύπωσής τους προδιαγράφεται από τις κοινωνικές στάσεις και αντιλήψεις των φωτορεπόρτερ. Η επιλογή των γεγονότων για φωτογραφική κάλυψη γίνεται βάσει α) της επικαιρότητας β) της έντασης

του θέματος και γ) του προγραμματισμού του συγκεκριμένου Μέσου Επικοινωνίας.

α) Η επικαιρότητα, τα θέματα που προβάλλονται τη δεδομένη στιγμή έχουν διάρκεια και μπορεί να προκαλέσουν το ενδιαφέρον του κοινού. Για παράδειγμα, η οικονομία είναι ένα θέμα που είναι στην επικαιρότητα και ό,τι έχει σχέση με αυτή επιβάλλεται να καλυφτεί φωτογραφικά για να έχει ο θεατής και την οπτική πληροφορία ατόμων που εμπλέκονται σε καταστάσεις, γεγονότα και εξελίξεις ή οπτική πληροφορία αντικειμένων ή στοιχείων που έχουν σημειολογική σημασία για να περάσει το μήνυμα. Σε αυτό το κομμάτι της επιλογής των γεγονότων παρατηρούμε την πρωτοβουλία των φωτορεπόρτερ που μπαίνουν στη διαδικασία, πρώτον να φωτογραφίσουν τα άτομα που έχουν σχέση με το θέμα της επικαιρότητας και δεύτερον να καταγράψουν εικόνες που το περιεχόμενό τους να παραπέμπει στο θέμα, έμμεσα ή άμεσα.

β) Τα γεγονότα έντασης είναι αυτά που έχουν σχέση με την άμεση επικαιρότητα, αλλά και με στοιχεία όπως ο θάνατος, ο πόνος και η βία. Είναι τα θέματα που, όπως έχουν αναφέρει οι φωτορεπόρτερ, έχουν απήχηση στο κοινό, «πουλάνε». Στα γεγονότα αυτά η φωτογραφική κάλυψη επιβάλλεται και οι φωτογραφίες αυτές συνήθως είναι που προβάλλονται στην πρώτη σελίδα. Είναι οι φωτογραφίες που θα παρασύρουν τον θεατή να διαβάσει το κείμενο που τις συνοδεύει και μετά τα άλλα θέματα του εντύπου. Η επιλογή για την κάλυψη και προβολή αυτών των θεμάτων είναι κατά κύριο λόγο η «αυτοπροβολή» και η «διαφήμιση» του εντύπου ειδησεογραφικά.

γ) Τα προγραμματισμένα θέματα που επιλέγονται για φωτογραφική κάλυψη από τους αρχισυντάκτες, προορίζονται για να ενισχύσουν τις συνεντεύξεις και τα ρεπορτάζ. Είναι τα θέματα, στα οποία δίνουν μεγάλη σημασία τα έντυπα Μέσα Επικοινωνίας. Η φωτογραφική ενίσχυση αυτών των θεμάτων δίνει μεγαλύτερο κύρος στην ενημέρωση του κοινού, παρέχοντας οπτικές πληροφορίες, οι οποίες δεν περιγράφονται επαρκώς με την κειμενική δημοσιογραφία.

3. Όσον αφορά το ερώτημα πώς οι κοινωνικές στάσεις και αντιλήψεις των φωτορεπόρτερ επηρεάζουν τη φωτογράφιση γεγονότων, από την παρούσα έρευνα συνάγεται ότι οι φωτορεπόρτερ επιδιώκουν να καταγράψουν αντικειμενικά τα γεγονότα, αξιολογώντας τη

σημαντικότητά τους, αλλά από τις φωτογραφίες τους δεν απουσιάζει η προσωπική άποψη και αξιολόγηση των γεγονότων. Ειδικότερα:

α) Διαπιστώνεται ότι οι φωτορεπόρτερ προσπαθούν να είναι αντικειμενικοί έναντι των γεγονότων, ασχέτως της προσωπικής τοποθέτησης προς αυτά. Η αντικειμενικότητα των φωτορεπόρτερ είναι όμως σχετική, καθόσον η αξιολόγηση της σημαντικότητας των γεγονότων περνά μέσα από το φίλτρο των κοινωνικών στάσεων και αντιλήψεων που διακατέχουν τους φωτορεπόρτερ.

β) Η προσωπικότητα του κάθε φωτορεπόρτερ τον ωθεί να προσπαθεί, κατά τη λήψη των φωτογραφιών, να έχει διαφορετική οπτική κάλυψη των γεγονότων, ώστε να εκφράσει και να προβάλει τη δική του άποψη.

γ) Επισημαίνεται επίσης η προσπάθεια των φωτορεπόρτερ για εντοπισμό γεγονότων ή θεμάτων κοινωνικού περιεχομένου και για λήψη φωτογραφιών, που εμπεριέχουν φοβικά στοιχεία, με στόχο την αφύπνιση της κοινής γνώμης, την ανάδειξη θεμάτων στην ατζέντα των Μέσων Επικοινωνίας, κατ' επέκταση και στη δημόσια ατζέντα. Οι φωτορεπόρτερ επιλέγουν συνειδητά να προκαλέσουν με τις φωτογραφίες τους, χρησιμοποιώντας στοιχεία που τρομάζουν ή που φοβούνται οι ίδιοι.

δ) Διαπιστώνεται ιδιαίτερη ευαισθησία των φωτορεπόρτερ στα κοινωνικά θέματα, που περιλαμβάνουν στοιχεία ανθρώπινου πόνου και δράματος. Οι φωτορεπόρτερ προσπαθούν κατά τη λήψη φωτογραφιών σε τέτοια γεγονότα να μη θίξουν και να μη προσβάλουν την αξιοπρέπεια των ανθρώπων. Ο κυριότερος λόγος δεν είναι οι πρόνοιες της δημοσιογραφικής δεοντολογίας και οι ενδεχόμενες κυρώσεις σε βάρος τους, σε περίπτωση παραβίασής τους, αλλά οι κοινωνικές στάσεις και αντιλήψεις των φωτογράφων. Θεωρούν ότι έχουν υποχρέωση να συμπεριφέρονται με αυτόν τον τρόπο, ενώ ταυτίζονται και συμπάσχουν με τους ανθρώπους που υποφέρουν.

ε) Συνήθως οι φωτορεπόρτερ παράγουν πολλές φωτογραφίες για ένα γεγονός, που θεωρούν σημαντικό, προκειμένου να είναι σίγουροι ότι έχουν εξαντλήσει όλο το φάσμα της κάλυψης του θέματος. Ωστόσο, επιλέγουν τις φωτογραφίες που θεωρούν ότι αποτυπώνουν πιο πλήρως και αντικειμενικά το γεγονός, παράλληλα προς τη δική τους αξιολόγηση.

στ) Κατά τη λήψη των φωτογραφιών για σημαντικά γεγονότα οι φωτορεπόρτερ επιδιώκουν στις φωτογραφίες τους, πέραν της

ειδησεογραφικής κάλυψης, και την καλλιτεχνική υφή των φωτογραφιών, έχοντας υπόψη ότι οι φωτογραφίες τους θα έχουν στο μέλλον ιστορική αξία, καθόσον σε αυτές αποτυπώνονται σημαντικά γεγονότα, αλλά και πτυχές της κοινωνικής πραγματικότητας στη συγκεκριμένη εποχή.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΕΣ ΠΗΓΕΣ ΚΑΙ ΠΑΡΑΠΟΜΠΕΣ

Ελληνόγλωσση βιβλιογραφία

- Βρετός, Σ. και Παπαγιαννίδης, Α.Δ. (2013) *Κοινωνία και Επικοινωνία/ Δημοσιογραφία*, Μεταμεσονύχτιες Εκδόσεις, Αθήνα
- Γέμπτος, Π. (1987) *Μεθοδολογία των Κοινωνικών Επιστημών*, τ. 1 και 2, Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα
- Ιωσηφίδης, Θ. (2003) *Εισαγωγή στην ανάλυση δεδομένων ποιοτικής κοινωνικής έρευνας*, Μυτιλήνη
- Κομίνης, Λ. (1991) *Τα μυστικά της δημοσιογραφίας*, Εκδόσεις Καστανιώτη, Αθήνα
- Κομνηνού, Μ. και Λυριντζής, Χ. (επ.) (1989) *Κοινωνία, εξουσία και Μέσα Μαζικής Επικοινωνίας. Θεωρία και πράξη*, Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα
- Κυριαζή, Ν. (2011) *Η κοινωνιολογική έρευνα. Κριτική επισκόπηση των μεθόδων και των τεχνικών*, Πεδίο, Αθήνα
- Κωνσταντοπούλου, Χ. (1995) *Θέματα μεταμοντέρνας επικοινωνίας*, Εκδοτικός Οίκος Αδελφών Κυριακίδη, Θεσσαλονίκη
- Λαμπροπούλου, Ε. (1997) *Η κατασκευή της κοινωνικής πραγματικότητας και τα ΜΜΕ. Η περίπτωση της βίας και της εγκληματικότητας*, Εκδόσεις Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα
- Λυριντζής, Χ. (1989) *Θεωρητικές προσεγγίσεις στα Μέσα Μαζικής Επικοινωνίας*, στο: Κομνηνού, Μ. και Λυριντζής, Χ. (επ.) (1989) *Κοινωνία, εξουσία και Μέσα Μαζικής Επικοινωνίας*, Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα, σελ. 15 - 48
- Μακράκης, Β. (1998) *Απομυθοποιώντας το μεθοδολογικό μονισμό*, στο:

- Παπαγεωργίου, Ι. (επ.) (1998) *Μέθοδοι στην Κοινωνιολογική έρευνα*, Εκδόσεις Τυπώθητω, Αθήνα
- Μαντζούκας, Στ. (.....) *Ποιοτική έρευνα σε έξι εύκολα βήματα. Η επιστημολογία, οι μέθοδοι και η παρουσίαση*, Thames Valley University, Λονδίνο
- Μιχαλοπούλου, Κ. (1992) *Κλίμακες μετρήσεως στάσεων*, Εκδόσεις Οδυσσέας, Αθήνα
- Μπασαντής, Δ. (2002) *Ο ημερήσιος Τύπος*, Οδυσσέας, Αθήνα
- Μπασαντής, Δ. και Στράτος Κ. (1991) *Ο Κόσμος των Ειδήσεων: Από την Εφημερίδα στην Τηλεόραση*, Γνώση, Αθήνα
- Παναγιωτοπούλου, Ρ., Ρηγοπούλου, Π., Ρήγου, Μ. και Νόταρης, Σ. (επ.) (1998) *Η «κατασκευή» της πραγματικότητας και τα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης*, Εκδόσεις Αλεξάνδρεια, Αθήνα
- Παπαγεωργίου, Ι. (επ.) (1998) *Μέθοδοι στην Κοινωνιολογική έρευνα*, Εκδόσεις Τυπώθητω, Αθήνα
- Παπαθανασόπουλος, Σ. (επ.) (2000) *Επικοινωνία και Κοινωνία: Από τον εικοστό στον εικοστό πρώτο αιώνα*, Εκδόσεις Καστανιώτη, Αθήνα
- Παρασκευοπούλου-Κόλλια, Ε.Α. (.....) *Μεθοδολογία ποιοτικής έρευνας στις κοινωνικές επιστήμες και συνεντεύξεις*
- Σεραφετινίδου, Μ. (1995) *Κοινωνιολογία των Μέσων Μαζικής Επικοινωνίας. Ο ρόλος των Μέσων στην αναπαραγωγή του σύγχρονου καπιταλισμού*, Gutenberg, Αθήνα
- Σοφοκλέους, Ανδρέας, (1995-2011) *Συμβολή στην Ιστορία του Κυπριακού Τύπου*, τ. Α'-Στ', ΙΜΜΕ, Λευκωσία
- Σωτηρόπουλος, Β. (.....) *Δημοσιογραφική δεοντολογία και δίκαιο των Μέσων Επικοινωνίας και Επικοινωνίας*

- Χριστοφόρου, Χ. (1993), *Εξέλιξη και ρόλος του Τύπου από την Ανεξαρτησία μέχρι σήμερα (1960-1984)*, στο: Δήμος Λευκωσίας, *Κυπριακή ζωή και κοινωνία. Λίγο πριν την Ανεξαρτησία και μέχρι το 1984*, Διαλέξεις του Λαϊκού Πανεπιστημίου, Δήμος Λευκωσίας, Λευκωσία
- Χρυσάνθου, Χ. (2008) *ΜΜΕ, μάρτυρες και πρωταγωνιστές. Αλληλεπιδράσεις μεταξύ των ΜΜΕ και του κοινωνικό-πολιτικού γίνεσθαι στην Κύπρο, 1878-2008*, Αρμίδα, Λευκωσία
- Χρυσάνθου, Χ. (2005) *Μαθήματα δημοσιογραφίας. Τα κριτήρια για την αξιολόγηση και την ιεράρχηση των ειδήσεων*, Έλλην, Αθήνα

Ξενόγλωσση βιβλιογραφία

- Alteide, D.L. and Snow, R.P. (1991) *Media worlds in postjournalism era*, Aldine de Gruyter, New York
- Ang, L. (1985) *Desperately seeking the audience*, Routledge, London
- Barthes, R. (1967) *Elements of Semiology*, Jonathan Cape, London
- Bender, J., Davenport, L., Drager, M. and Fedler, F. (2011) *Reporting for the Media*, Oxford University Press, Oxford.
- Berger, P. and Luckmann, T. (1966) *The social construction of reality. An essay in the Sociology of Knowledge*, Doubleday, New York
- Boyd-Barrett, O. and Newbold, C. (eds) (1997) *Approaches to media. A reader*, Arnold, London, New York, Sydney, Auckland
- Bryman, A. (1988) *Quality and quantity in social research*, Unwin Hyman, London
- Bulmer, M. (1984) *Sociological research methods*, McMillan, London

- Cohen, S. and Young, J. (eds) (1981) *The manufacture of news*, Constable, London
- Curran, J. and Gurevitch, M. (eds) (1996) *Mass Media and Society*, Arnold, London, New York, Sydney, Auckland
- De Fleur, M. L. and Ball Pokeach, S. (1975) *Theories of mass communications*, McKay Inc., New York
- Dickinson, R., Harindranath, E. and Linné, O. (eds) (1998) *Approaches to audiences. A reader*, Arnold, London, New York, Sydney, Auckland
- Downing, J., Mohammadi, A. and Sreberny-Mohammadi, S. (eds) (1995) *Questioning the media. A critical introduction*, Sage Publications, London
- Eisner, E., and Peshkin, A. (eds.) (1990) *Qualitative inquiry in education: The continuing debate*, Teachers College Press, New York.
- Eco, U. (1977) *A theory of Semiotics*, Macmillan, London
- Fiske, J. (2001) *Introduction to Communication Studies*, Routledge, London
- Geertz, C. (1973) *The interpretation of cultures*, Basic Books, Chicago
- Golding, P. (1974) *The mass media*, Longman, London
- Griffin, E. (1991) *A first look at Communication theory*, McGraw-Hill, New York
- Gurevitch, M., Bennet, T., Curran, J. and Woollacott, J. (eds) (1982) *Culture, Society and the Media*, Methuen, London
- Guttman, L. (1944) *A basis for scaling qualitative data*, American Sociological Review, v. 9, pp.139 - 150
- Harrigan, J. and Dunlap, K.B. (2004) *The editorial eye*, Bedford/St.

Martin's Press, Boston

- Kvale, S. (1996) *Interviews. An introduction to Qualitative research interviewing*, Sage Publications, London.
- Lemon, N. (1973) *Attitudes and their measurement*, Batsford
- Likert, R. (1932) *A technique for the measurement of attitudes*, Archives of Psychology, no. 140
- May, T. (1993) *Social research. Issues, methods and process*, Open University Press, Buchingham - Philadelphia
- Maykut, P. and Morehouse, R. (1994) *Beginning qualitative research. A philosophic and practical guide*, The Falmer Press, London and Bristol
- McChesney, R., Pickard, V. (2011) *Will the last reporter please turn out the lights: The collapse of Journalism and what can be done to fix it*. London, New York: The New Press
- McCombs, M. and Shaw, D. (1972) *The agenda setting function of mass media*, Public opinion, v. 36, pp. 176 - 187
- McLuhan, M. and Fiore, Q. (1967) *The Medium is the Message*, Bantam, New York
- McNair, B. (1994) *News and journalism in UK. A text book*, Routledge, London
- McQuail, D. (ed.) (1972) *Sociology of Mass Communication*, Penguin Books, London
- McQuail, D. (1994) *Mass Communication theory. An introduction*, Sage Publications, London, Thousand Oaks, New Delhi
- Ragin, C. (1994) *Constructing Social Research. The unity and diversity of Method*, Pine Forge Press

- Schudson, M. (1995) *The power of news*, Harvard University Press, Cambridge
- Thurstone, L. and Chave, E.J. (1929) *The measurement of attitudes*, Chicago University Press, Chicago, Chicago
- White, D.M. (1950) *The "gate keeper": A case study in the selection of news*, Journalism Quarterly, vol. 27, pp. 383 - 390
- Wimmer, R.D. and Dominick, J.R.C. (2000) *Mass media research. An Introduction*, Wrdsworth, Belmont
- Woollacott, J. (1982) *Messages and Meanings*, in: Gurevitch, M., Bennet, T., Curran, J. and Woollacott, J. (eds) (1982) *Culture, Society and the Media*, Methuen, London

Ξενόγλωσση βιβλιογραφία μεταφρασμένη στα ελληνικά

- Albert, P. (1987) *Ο Τύπος*, Εκδόσεις Ι. Ζαχαρόπουλος, Αθήνα
- Barthes, R. (1988) *Εικόνα, Μουσική, Κείμενο*, Εκδόσεις Πλέθρον, Αθήνα
- Baudrillard, J. (χ.χ.) *Ρέκβιεμ για τα μέσα επικοινωνίας*, Εκδόσεις Ελεύθερος Τύπος, Αθήνα
- Bennet, T. (1989) *Θεωρίες για τα Μέσα, θεωρίες για την κοινωνία*, στο: Κομνηνού, Μ. και Λυριντζής, Χ. (επ.) (1989) *Κοινωνία, εξουσία και Μέσα Μαζικής Επικοινωνίας. Θεωρία και πράξη*, Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα, σελ. 49 - 88
- Boorstin D. (1991) *Από τη συλλογή ειδήσεων στην κατασκευή ειδήσεων. Ένας κατακλυσμός ψευδογεγονότων*, στο: Λιβιεράτος, Κ. και Φραγκούλης, Τ. (επ.) (1991) *Το μήνυμα του μέσου. Η έκρηξη της μαζικής επικοινωνίας*, Εκδόσεις Αλεξάνδρεια, Αθήνα, σελ. 156 - 197

- Harrower, T. (2007) *Inside Reporting: A Practical Guide to the Craft*.
New York: McGraw - Hill Companies
- Hardt, H. (2000) *Το τέλος της δημοσιογραφίας: Τα Μέσα Επικοινωνίας και το δημοσιογραφικό επάγγελμα στον εικοστό πρώτο αιώνα*. Στο: Παπαθανασόπουλος Στ. (επιμ.) (2000). *Επικοινωνία και κοινωνία από τον εικοστό στον εικοστό πρώτο αιώνα*. Αθήνα: Εκδόσεις Καστανιώτη
- McCombs, M., Einsiedel, E. and Weaver, D. (1996) *Τα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης και η διαμόρφωση της Κοινής Γνώμης*, Εκδόσεις Καστανιώτη, Αθήνα
- McLuhan, M. (1991) *Το μέσο είναι το μήνυμα*, στο: Λιβιεράτος Κ. και Φραγκούλης Τ. (επ.) (1991) *Το μήνυμα του μέσου. Η έκρηξη της μαζικής επικοινωνίας*, Εκδόσεις Αλεξάνδρεια, Αθήνα, σελ. 234 - 253
- McQuail, D. (1997) *Εισαγωγή στη Θεωρία της Μαζικής Επικοινωνίας*, Εκδόσεις Καστανιώτη, Αθήνα
- Ramonet, I. (1999) *Η τυραννία των ΜΜΕ*, Εκδόσεις Πόλις, Αθήνα
- Randall, D. (2011) *The universal journalist*. London: Pluto Press
- Sabbah, F. (1989) *Τα νέα Μέσα*, στο: Κομνηνού, Μ. και Λυριντζής, Χ. (επ.) (1989) *Κοινωνία, εξουσία και Μέσα Μαζικής Επικοινωνίας*, Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα, σελ. 215 - 237

ΑΛΛΕΣ ΠΗΓΕΣ

Εφημερίδες Κύπρου

<http://www.moi.gov.cy/moi/pio/pio.nsf/All/CE695928F59C484FC2256D7F0038CF07?OpenDocument>

Ένωση Συντακτών Κύπρου

<http://www.moi.gov.cy/moi/pio/pio.nsf/All/F4C862E13F85C400C225773E00225E71?OpenDocument>

Ιστοσελίδα της ΕΣΚ είναι <http://www.esk.org.cy>

Η Επιτροπή Δημοσιογραφικής Δεοντολογίας

<http://www.moi.gov.cy/moi/pio/pio.nsf/All/A6841B0E198FA2CAC2256D7F0038F551?OpenDocument>

Ιδρυτική πράξη κώδικα δημοσιογραφικής δεοντολογίας.

<http://www.moi.gov.cy/moi/pio/pio.nsf/All/C1455B6578A5A0F9C2256D7F00391012?OpenDocument>

http://www.moi.gov.cy/moi/pio/pio.nsf/mass_media_gr/mass_media_gr?OpenDocument

Ελευθερία του Τύπου νόμος Ιανουάριος 2006

<http://www.moi.gov.cy/moi/pio/pio.nsf/All/B34DE3658E236B78C2256D7F00389CB7?OpenDocument>

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 1

ΤΟ ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ ΓΙΑ ΕΙΣ ΒΑΘΟΣ ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΕΙΣ

Προσωπικά δεδομένα

Το όνομά σας, η ηλικία σας και το Μέσο Ενημέρωσης, στο οποίο εργάζεστε ή εργαστήκατε;

Πώς και γιατί επιλέξατε το επάγγελμα του φωτορεπόρτερ;

Πόσα χρόνια ασκείτε το επάγγελμα του φωτορεπόρτερ;

Ο μέσος όρος εργασίας σας την ημέρα πόσος είναι;

Τι προσόντα πρέπει να έχει ένας φωτορεπόρτερ;

Οι οικονομικές απολαβές ενός φωτορεπόρτερ που εργάζεται στα Μέσα Επικοινωνίας της Κύπρου είναι ικανοποιητικές;

Εργασιακό περιβάλλον

A

Η επιλογή της θεματολογίας που θα καλύψετε για μια μέρα είναι δική σας ή του αρχισυντάκτη;

Τι απαιτήσεις έχετε από τον αρχισυντάκτη σας (και τους συναδέλφους σας) για την εκπλήρωση της αποστολής σας;

Οι πληροφορίες για έναν φωτορεπόρτερ πόσο σημαντικές είναι; Ποιες ακριβώς πληροφορίες θέλετε μέσα από αυτές τις πληροφορίες (τι ,πού, ποιος, πότε και γιατί);

Ο χρόνος τι ρόλο καθορίζει στη δουλειά σας; Υπάρχει καθορισμένο ωράριο για την παράδοση των φωτογραφιών; Υπάρχουν χρονοδιαγράμματα; Υπάρχει πίεση σ' εσάς για χρονικές προθεσμίες;

Κατά τη διάρκεια ενός γεγονότος που καλύπτετε, τραβάτε αρκετές φωτογραφίες; Περίπου πόσες; Πόσες φωτογραφίες παρουσιάζετε στον αρχισυντάκτη;

Ποιος έχει τον τελικό λόγο για την επιλογή και δημοσίευση των φωτογραφιών; Έχετε εσείς καθόλου ανάμιξη σ' αυτό;

B

Δουλεύετε μόνος σας ή έχετε και συνάδελφο δημοσιογράφο μαζί σας;

Υπήρξαν περιπτώσεις που ο δημοσιογράφος σάς έχει προτείνει, κατά τη διάρκεια του γεγονότος, να τραβήξετε συγκεκριμένο φωτογραφικό πλάνο; Πώς αντιδράτε;

Σας έχει ανατεθεί από συνάδελφό σας, δημοσιογράφο, να πάτε να καλύψετε ένα θέμα, χωρίς αυτός να είναι εκεί;

Υπήρξαν περιπτώσεις διαφωνίας μεταξύ σας, γιατί άλλο φαντάστηκε αυτός και άλλο είδατε εσείς;

Έτυχε να πάρετε πρωτοβουλία και να πάτε να φωτογραφίσετε ένα θέμα, χωρίς να ενημερώσετε τον αρχισυντάκτη ή τον αρμόδιο συντάκτη; Πώς αντιδρούν σε αυτό;

Έτυχε να κρίνετε ότι η σημαντικότητα ενός άλλου γεγονότος είναι μεγαλύτερη και να εγκαταλείψατε ή και να αγνοήσατε το γεγονός που σας ανέθεσαν να καλύψετε φωτογραφικά; Ποια η αντίδρασή τους;

Γ

Στη φωτογραφική αποτύπωση ενός γεγονότος συναντιέστε και με άλλους φωτορεπόρτερ; Την ώρα της δουλειάς, τους βλέπετε ως ανταγωνιστές, αδιαφορείτε, συνεργάζεστε, βοηθάτε;

Την επόμενη μέρα παρακολουθείτε τις φωτογραφίες που παρουσίασαν οι άλλοι φωτορεπόρτερ και δημοσιεύτηκαν;

Τι αισθάνεστε, όταν μια φωτογραφία είναι πιο «δυνατή» από τη δική σας;

Έχετε δώσει συγχαρητήρια σε συνάδελφό σας, φωτορεπόρτερ, για φωτογραφίες τους;

Πώς σας αντιμετωπίζουν τα σώματα ασφαλείας, πολιτικοί και κοινό, όταν βρεθείτε στο χώρο που κινούνται και διαδραματίζονται γεγονότα; Η παρουσία σας στον χώρο των γεγονότων τι συναισθήματα προκαλεί, όταν διαπιστώσουν ότι πήγατε για φωτογράφιση;

Τεχνικά- εικαστικά στη φωτοειδησεογραφία

Ποιος είναι ο βασικός τεχνικός εξοπλισμός που χρειάζεται ένας φωτορεπόρτερ;

Οι εικαστικές γνώσεις για την τέχνη της φωτογραφίας, σε ποιο βαθμό καθορίζει τη δουλειά σας;

Τι δημοσιογραφικές γνώσεις πρέπει να έχει ο φωτορεπόρτερ, για να καταγράψει ειδησεογραφικά ένα θέμα;

Η τέχνη συμβαδίζει με τη φωτοειδησεογραφία;

Η φωτογραφία είναι κατά γενική ομολογία μια άλλη «γλώσσα». Στη γλώσσα της φωτοειδησεογραφίας τι στοιχεία πρέπει να υπάρχουν, για να γίνεται κατανοητό στον αναγνώστη το περιεχόμενο της είδησης;

Στη φωτογράφιση ενός γεγονότος πόσο εύκολο είναι να καταγραφούν όλα τα στοιχεία, για να συνθέσουν την ουσία και τη σημασία του στο κάδρο;

Χρησιμοποιείτε στις φωτογραφίες σας φοβικά στοιχεία για να τονίσετε κάποιο μήνυμα, για τη σημασία του γεγονότος που αποτυπώνετε φωτογραφικά;

Η φωτογραφική καταγραφή γεγονότων ως επάγγελμα

Α

Ο αρχισυντάκτης, όταν σας αναθέτει τη φωτογραφική κάλυψη ενός γεγονότος, έχει κι αυτός κάποιες ιδέες για το τι και πώς θα είναι το περιεχόμενο των φωτογραφιών; Με την παράδοσή τους, πόσο συμπίπτει η άποψή του, για τη σημαντικότητα των γεγονότων και τη φωτογραφική αποτύπωσή τους, με τη δική σας;

Μπορεί οι φωτογραφίες ενός γεγονότος που καλύψατε να δώσουν άλλο νόημα ή ένταση από αυτό που επιδιώκατε εσείς ή ο αρχισυντάκτης, όταν δημοσιευτούν;

Ήρθατε ποτέ σε ρήξη με συνάδελφό σας δημοσιογράφο ή αρχισυντάκτη, υπερασπιζόμενοι τη φωτογράφιση που κάνατε σε ένα γεγονός;

Πόσο μπορεί μια φωτογραφία να αλλάξει την ένταση ενός θέματος ή τη σημασία ενός γεγονότος;

Υπήρξαν περιπτώσεις που οι φωτογραφίες σας έχουν επιφέρει αλλαγή στη στάση αρμοδίων για διάφορα θέματα;

B

Είναι επικίνδυνο το επάγγελμα του φωτορεπόρτερ;

Μπορείτε να αναφέρετε ένα γεγονός, στο οποίο κινδυνεύσατε, στη διάρκεια λήψης φωτογραφιών;

Τι είναι ο φόβος για σάς κατά την εξάσκηση του επαγγέλματός σας;

Φοβηθήκατε ποτέ για τη ζωή σας, όταν καλύπτατε φωτογραφικά ένα γεγονός;

Μπορείτε να αναφέρετε ένα γεγονός στο οποίο ήσασταν παρών για φωτογράφιση και ένας άλλος συνάδελφός σας κινδύνευε;

Σ' αυτές τις περιπτώσεις, φωτογραφίζετε ή επεμβαίνετε;

Γενικώς επεμβαίνετε στα γεγονότα που φωτογραφίζετε;

Η επέμβαση στο θέμα δεν αποτελεί παραποίηση της είδησης;

Πώς καταγράφετε το δράμα, τον πόνο, τον θάνατο σε φωτογραφίες;

Πόσο σας επηρεάζει στην προσωπική σας ζωή αυτό;

Έχετε κλάψει κατά τη φωτογράφιση κάποιου γεγονότος;

Έχετε αισθανθεί καμιά φορά ότι δεν έπρεπε να βρίσκεστε σε συγκεκριμένο χώρο που εξελίσσεται ένα γεγονός;

Οι φωτογραφίες που παρουσιάζετε στο κοινό αποτελούν την εικόνα της κοινωνικής πραγματικότητας;

Στην ουσία το τι θα φωτογραφίσετε, το τι θα παρουσιάσετε στο κοινό και από ποια οπτική γωνία, δεν είναι αυτό που βλέπετε εσείς για τα πράγματα γύρω σας;

Άρα όποιος και να έχει τη νομική ευθύνη της δημοσίευσης των φωτογραφιών σας, στην πραγματικότητα δημοσιεύει καθαρά τη γνώμη σας. Συμφωνείτε;

Ποια είναι η ευθύνη σας απέναντι στο αναγνωστικό κοινό, δεδομένου ότι οι φωτογραφίες που παρουσιάζετε είναι καθαρά η δική σας ματιά για τα γεγονότα;

Πέρα από την καταγραφή της είδησης, η φωτογράφιση γεγονότων είναι ταυτόχρονα και καταγραφή της ιστορίας του τόπου με δικές σας φωτογραφίες; Τι είναι η ιστορία για σας;

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 2

ΝΤΟΚΙΜΑΝΤΕΡ ΧΡΙΣΤΟΥ ΜΙΛΤΙΑΔΗ ΣΕ DVD

«Οι κοινωνικές στάσεις και αντιλήψεις των φωτορεπόρτερ για την αξιολόγηση σημαντικών γεγονότων με σκοπό την φωτογραφική αποτύπωσή τους»

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 3

ΟΠΤΙΚΟΓΡΑΦΗΜΕΝΕΣ ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΕΙΣ ΣΕ DVD

1. *Κάτια Χριστοδούλου*, Μάιος 2014
2. *Χρίστος Θεοδωρίδης*, Μάιος 2014
3. *Αντρέας Μανώλης*, Μάιος 2014
4. *Αντρέας Λαζάρου*, Μάιος 2014
5. *Χρίστος Αβρααμίδης*, Μάιος 2014
6. *Σταύρος Ιωαννίδης*, Μάιος 2014
7. *Πέτρος Καρατζίας*, Μάιος 2014
8. *Φίλιππος Χρίστου*, Μάιος 2014
9. *Γιάννης Νησιώτης*, Μάιος 2014
10. *Στέφανος Κουρατζής*, Μάιος 2014
11. *Πάυλος Βρυωνίδης*, Μάιος 2014
12. *Γιώργος Μιχαήλ*, Μάιος 2014

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 4

Οι φωτορεπόρτερ που εργάζονται στα Μέσα Επικοινωνίας στην Κύπρο και έλαβαν μέρος στην έρευνα

ΟΝΟΜΑ	ΦΥΛΟ	ΗΛΙΚΙΑ	ΧΡΟΝΙΑ ΥΠΗΡΕΣΙΑΣ	ΜΕΣΟ
Κάτια Χριστοδούλου	Θήλυ	50	27	Κυπριακό Πρακτορείο Ειδήσεων (ΚΥΠΕ) και το Ευρωπαϊκό Φωτογραφικό Πρακτορείο
Αντρέας Μανώλης	Άρρεν	60	40	«Ο Φιλελεύθερος»
Χρίστος Αβρααμίδης	Άρρεν	54	32	Γραφείο Τύπου και Πληροφοριών
Χρίστος Θεοδωρίδης	Άρρεν	44	22	«Cyprus mail» «Πολίτης»
Αντρέας Λαζάρου	Άρρεν	42	16	«Ο Φιλελεύθερος»
Σταύρος Ιωαννίδης	Άρρεν	39	12	Γραφείο Τύπου και Πληροφοριών
Πέτρος Καρατζίας	Άρρεν	39	16	Associated press
Στέφανος Κουρατζής	Άρρεν	39	20	«Ο Φιλελεύθερος» «Cyprus Daily» «Cyprus weekly»
Γιάννης Νησιώτης	Άρρεν	36	10	«Ο Φιλελεύθερος»
Φίλιππος Χρίστου	Άρρεν	36	9	Ελεύθερος επαγγελματίας
Πάυλος Βρυωνίδης	Άρρεν	33	10	Ελεύθερος επαγγελματίας
Γιώργος Μιχαήλ	Άρρεν	33	10	«Σημερινή»